

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

СИЛАБУС ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
циклу професійної підготовки (нормативна частина)

ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Для підготовки фахівців
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності: 053 Психологія (4 курс)
за освітньо-професійної програмою:
Психологія

Силабус до вивчення дисципліни «Політична психологія» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія складений для реалізації освітньо-професійної програми «Психологія».

РОЗРОБНИК:

старший викладач кафедри соціальної та практичної психології
Фальковська Л.М.

Силабус затверджений на засіданні кафедри соціальної та практичної психології

“18” червня 2019 року, протокол №12.

Зав. кафедрою _____ доц. Н.Ф. Портницька

Схвалено методичною комісією соціально-психологічного факультету

“21” червня 2019 року, протокол №8.

Голова _____ доц. І.М. Тичина

Загальна інформація до курсу

Назва курсу	<i>Політична психологія</i>
Викладач (-і)	Фальковська Людмила Миколаївна
Профайл викладача (-ів)	http://spf.zu.edu.ua/psihol_vkl_social.html
E-mail:	loboznjuk@gmail.com
Посилання на курс в CMS	http://eprints.zu.edu.ua/
Консультації	Очні консультації Фальковська Л.М., щочетверга 15.30-16.30 (ауд. 702)

АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Програму обов'язкової дисципліни “Політична психологія” складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра з галузі знань 05 соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія. Вона відповідає загальним, фаховим компетентностям та програмним результатам навчання, визначених освітньо-професійною програмою.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення психологічних компонентів (настрої, думки, почуття, ціннісні орієнтації тощо) політичного життя суспільства, що формуються і проявляються на рівні політичної свідомості націй, класів, соціальних груп, урядів, індивідів та реалізуються в їхніх конкретних політичних діях.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс «Політична психологія» органічно зв'язаний з усіма психологічними дисциплінами, які студенти вивчали у попередні роки навчання. Розуміння більшості політико-психологічних явищ неможливе без опори на такі теоретичні дисципліни як «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Психологія праці», «Диференційна психологія» тощо.

Згаданий курс ставить на меті інтеграцію та систематизацію знань і навичок отриманих студентами у ході засвоєння дисциплін практичної спрямованості, таких як “Математичні методи в психології”, “Практикум з загальної психології”, “Психодіагностика” та інших.

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою викладання дисципліни «Політична психологія» є вивчення політичного напрямку в психології, що став одним із найбільш впливових у сучасній психологічній думці; побудова сучасних уявлень про зв'язок психологічних та політичних феноменів, що досліджуються у психології, історії, політичних науках, соціології, економіці, філософії, релігії, психіатрії, управлінні тощо.

Основні завдання курсу:

- сформувати загальну систему знань щодо предмета, об'єкта, основного

- категоріального апарата та методичного арсеналу політичної психології;
- опанувати основні ідеї політико-психологічних зарубіжних та вітчизняних теорій;
- зорієнтувати щодо теоретичних та прикладних моделей психологічних явищ, процесів, що впливають на політичні свідомість та самосвідомість людини;
- формування уявлень про політичні технології та етичний кодекс політичного психолога;
- завоювання та подальше вільне оперування категоріальним апаратом сучасної політичної психології;
- вивчити історію формування та розвитку західних та вітчизняних політико-психологічних ідей;
- формувати науковий підхід до розуміння психології політичного індивіда, політичних еліт, феномену політичного лідерства, мас та масової поведінки тощо;
- систематизувати та узагальнити актуальні проблеми вітчизняної політичної психології.

Структура курсу “Політична психологія” складається із таких змістових модулів:

- Вступ до політичної психології.
- Психологія влади та політики.
- Політична соціалізація особистості.
- Психологія політичної діяльності та лідерства.
- Політико-психологічні основи макро-політичних явищ.
- Актуальні проблеми сучасної політичної психології.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач (відповідно до ОП)

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК9 Здатність працювати в команді.
- ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

- СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

- СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- СК12. Здатність адаптуватися до нових ситуацій та бути професійно мобільним.
- СК13. Здатність дотримуватися норм професійної етики.
- СК15. Здатність ефективно комунікувати в громаді

Програмні результати навчання (ПРН відповідно до ОП)

- ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.
- ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.
- ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
- ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.
- ПР20. Демонструвати готовність до прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ФОРМАТ КУРСУ

Обсяг курсу: 150 годин (5 кредитів ECTS), з них 26 лекцій, 32 практичних, 92 самостійної роботи. Курс вивчається у VIII семестрі.

Цикл професійної підготовки (обов'язкові навчальні дисципліни).

Формат курсу: змістові модулі як логічно об'єднані тематичні блоки, що включають лекції, практичні заняття, поточні тестування, контрольні роботи, консультації, спрямовані на формування програмних результатів. Практичні заняття включають елементи опитування, письмового тестування, бесіди та групового обговорення, виконання практичних завдань та професійно-орієнтованих завдань. Протягом курсу студенти виконують та захищають професійно-орієнтовані завдання

Форми контролю: поточні самостійні роботи (міні-опитування на кожному практичному, оцінювання роботи на занятті, виконання практичних завдань), 2 підсумкові модульні контрольні роботи, екзамен (VIII семестр).

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Курс «Політична психологія» вивчається у VIII семестрі, тому передумовою вивчення курсу є успішне засвоєння матеріалу попередніх дисциплін та галузей психології, зокрема філософії, політології, «Загальної психології», «Психологія особистості», «Соціальної психології», «Диференційної психології», «Психології мотивації», «Практикуму із загальної психології», «Основ психологічного консультування» тощо.

Технічне та матеріальне забезпечення курсу

Наявність мультимедійного обладнання, база тестів Портал ZDU PROJECT.

ПОЛІТИКА КУРСУ:

Відповідальність викладача та студентів:

- З метою досягнення мети курсу викладачі та студенти мають нести спільну відповідальність: неупереджене ставлення до позиції іншого, повага один до одного, диференційований підхід в оцінюванні знань та компетентностей здобувачів, сприяння формуванню власних висновків з наведенням аргументів та фактів, зацікавленості обох сторін у підвищенні компетентності та зростанні успішності (виконання завдань із циклу «за бажанням», зохочення активного конструктивного обговорення, роботи в групах тощо).
- Мобільні телефони та інші прилади мають бути переведені у беззвучний режим. Ноутбуки та планшети можуть використовуватись тільки для ведення конспектів, нотаток, роботи над практичним завданням або презентацією.
- Під час занять заборонене вживання їжі та напоїв, що містять алкоголь або інші психоактивні речовини.
- Студенти мають право вести записи на лекційних та практичних заняттях. Ведення аудіо- та відеозапису може здійснюватися лише за згодою викладача та інших студентів.
- Відсутність студента (з поважної та неповажної причини) на лекційному або практичному занятті має бути відпрацьована під час індивідуальних занять з викладачем у формі співбесіди. Для відпрацювання студент має підготувати конспект питань, що розглядалися на занятті, яке студент пропустив.
- Допомогу або додаткові роз'яснення з питань, які були недостатньо засвоєні студентом під час самостійної підготовки, можна отримати під час індивідуальних консультацій за графіком консультацій викладачів.

Навчальні:

- Вивчення кожного змістового модуля включає отримання оцінок за практичні заняття, практичні завдання та теми, що виносилися на самостійне опрацювання.
- Для підвищення навчальної мотивації та відповідно до Положення про організацію начального процесу у ЖДУ у випадку студент може отримати

екзаменаційну оцінку автоматично в разі, якщо на позитивну оцінку зараховано всі змістові модулі (не менше 60 балів).

- Виконання практичних завдань до практичних занять є обов'язковим для допуску до підсумкової модульної контрольної роботи (МКР). Вони мають бути зараховані до написання МКР.
- До написання МКР здобувач має відпрацювати всі пропуски під час індивідуальних занять (лекції) або консультацій протягом семестру (практичні) за графіком консультацій викладачів, що ведуть лекційні або практичні заняття.
- Підсумкова модульна контрольна робота проводиться на останньому аудиторному навчальному занятті модуля.
- Розрахунок балів до екзамену: сума середньозважених оцінок за всі модулі
- Забороняється списування та плагіат практичних завдань, тестових чи контрольних завдань, передбачених курсом. Представлення роботи, що містить плагіат, оцінюється незадовільно і вимагає повторного виконання завдання. У разі невідпрацювання завдання, студент не допускається до екзамену.

Система оцінювання та вимоги

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання.</p> <p>Методи поточного контролю: виконання міні-тестових робіт, оцінювання усних відповідей та практичних завдань під час практичних занять, оцінювання виконання теми для самостійного опрацювання.</p> <p>Методи модульного (проміжного) контролю: виконання ПМКР, що складається з тестового контролю (Портал ZDU PROJECT) та теоретичного питання.</p> <p>Нарахування балів здійснюється за 100-бальною системою відповідно до системи ЄКТС згідно «Положенням про порядок оцінювання знань студентів у Житомирському державному університеті імені Івана Франка».</p> <p>Оцінка за кожен модуль розраховується як середнє арифметична між оцінкою за ПМКР та середнім балом за заняття модуля</p> $COH3 = \frac{OH3_1 + OH3_2 + \dots + OH3_n}{n}$ $MO = \frac{COH3 + ПМКР}{2}$ <p>де COH3 - середнє арифметичне значення оцінки за навчальні заняття модуля OH3n – оцінка за n-те навчальне заняття n - кількість навчальних занять у модулі MO – модульна оцінка</p>
---	---

	<p>ПМКР – оцінка за підсумкову модульну контрольну роботу</p> <p>Контрольним заходом, який проводиться під час екзаменаційної сесії є Семестровий екзамен (СЕ). СЕ проводиться у формі тестового контролю й практичної демонстрації здобутих фахових компетентностей.</p> <p>Екзаменаційна робота складається із 3-х частин: тестовий контроль та 2-х теоретичних питань (якщо здобувач претендує на оцінки «задовільно» або «добре» за національною шкалою) та професійно-орієнтованого завдання (якщо здобувач претендує на «відмінно» за національною шкалою)</p> <p>Оцінювання кожного виду контролю здійснюється за 100-бальною системою, загальна оцінка за СЕ розраховується як середнє арифметичне між обома видами контролю й нараховується у балах відповідно до системи ЄКТС, яка переводиться у 4-бальну (національну) шкалу.</p> <p>Розрахунок балів до екзамену: сума середньозважених оцінок за всі модулі.</p> $M\%_1 = \frac{k_1}{K} * 100\% = \frac{3}{7} * 100\% = 42,90\%$ $M\%_2 = \frac{k_2}{K} * 100\% = \frac{4}{7} * 100\% = 57,10\%$ $НБМ_1 = \frac{МО_1 * M\%_1}{100\%} = \frac{89,5 * 42,90\%}{100\%} = 38,40$ $НБМ_2 = \frac{МО_2 * M\%_2}{100\%} :$ <p>ПОМ=НБМ1+НБМ2,</p> <p>ДЕ М% - відсоткове значення окремого модуля навчальної дисципліни</p> <p>к – кількість кредитів, виділених на вивчення модуля</p> <p>К – кількість кредитів навчальної дисципліни, що виноситься на екзамен або залік</p> <p>МО – модульна оцінка</p> <p>ПОМ – підсумкова оцінка вивчених модулів</p> <p><i>Оцінка за екзамен обрховується як середнє арифметичне між оцінкою за екзаменаційну роботу та ПОМ</i></p>
<p>Вимоги до модульного тестування (письмовий контроль)</p>	<p>1. До ПМКР допускаються студенти, які отримали поточні оцінки з усіх передбачуваних робочою програмою видів завдань (мінімум 1 за кожне практичне заняття). До завершення модуля студент може перескласти окремі теми модуля з етою отримання вищих оцінок під час консультацій протягом семестру (відповідно до графіка викладача).</p> <p>2. Проходження письмового модульного (проміжного) тестового контролю є обов'язковим.</p> <p>3. Написання підсумкової модульної роботи здійснюється у присутності викладача на останньому занятті модуля та триває 25 хвилин</p> <p>4. Тестовий контроль здійснюється через контроль у письмовій формі</p>

	5. Оцінювання здійснюється за 100-бальною системою
Вимоги до індивідуальної письмової роботи	<p>1. Написання індивідуальної письмової роботи є обов'язковим.</p> <p>2. Структура відповіді на теоретичні питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вступ, де окреслюються межі проблеми (або місце феномену у структурі психічної діяльності), яку необхідно висвітлити. - Визначення поняття із посиланням на авторів або джерело - Опис заданого феномену: психологічний зміст, функції, структура, класифікація. Виклад матеріалу має підкріплюватись фактами та (при потребі) власними прикладами автора (ки). - Власні висновки автора (ки). <p>3. Оцінювання здійснюється за 100-бальною системою</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти...» студент допускається до семестрового контролю з дисципліни «Політична психологія», якщо він успішно склав модульні контрольні роботи (за результатами підрахунку середнього арифметичного набрав не менше ніж 60 балів – «прохідний мінімум»).
Умови та вимоги ліквідації академічної заборгованості	<p>1. Якщо студент за результатами оцінювання навчальних досягнень із навчальної дисципліни отримав підсумкову оцінку за модулі, що не перевищує 59, він має право відпрацювати модуль до початку заліково-екзаменаційної сесії. В іншому випадку студент не допускається до сесії.</p> <p>2. При наявності результатів нижче «прохідного мінімуму» на день складання іспиту, студенту виставляється «не допущений».</p> <p>3. У разі отримання студентом не допуску до іспиту або «незадовільного» складання (відсутність студента під час іспиту з не поважної причини прирівнюється до «незадовільного» складання), студент має можливість повторно скласти іспит не більше двох разів.</p> <p>4. Повторне перескладання підсумкового семестрового екзамену здійснюється не більше 2-х разів: перший – викладачу, другий – комісії у складі 3-х осіб, яка створена деканом факультету. Повторне перескладання здійснюється до початку наступного семестру (за графіком, встановленим деканатом).</p> <p>5. Якщо здобувач освіти тричі отримав оцінку, що має 59 балів і нижче, він підлягає відрахуванню з університету студент отримав більше двох незадовільних оцінок з дисциплін, він підлягає відрахуванню з Університету за академічну неуспішність відповідно до пункту 6. «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти».</p>

Критерії оцінювання АМКР*

Оцінка	Вимоги до знань, умінь та навичок студентів. Досягнення програмних результатів навчання
Тестові завдання – 10 завдань (max – 20 балів)	
2 бала	Правильна відповідь на кожне тестове завдання
0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання
Теоретичне завдання (max – 30 балів)	
0-5 балів	Структурованість відповіді, наявність внутрішньої логіки у викладі матеріалу
0-5 балів	Правильність та вичерпність формулювань
0-5 балів	Повні та вичерпні визначення основних понять
0-5 балів	Опора на першоджерела, цитування основних ідей
0-5 балів	Повнота відповіді, аналіз усіх аспектів проблеми
0-5 балів	Обґрунтовані пояснення усіх міркувань
Професійно-орієнтоване завдання (max – 50 балів)	
0-5 балів	Звіт за результатами дослідження повний, структурований, виконаний з дотриманням вимог до структури, оформлення
0-15 балів	Описано етап первинного аналізу проблеми (категоріально-термінологічне довизначення проблеми, сформульовано реалістичні очікування у клієнта)
0-15 балів	Описано планово-підготовчий етап (проаналізовано власний досвід виконання подібних завдань, підбрано та проаналізовано відповідну літературу, складено розгорнутий план виконання завдання, передбачено проблемні моменти, підготовлено матеріали, які необхідні для виконання завдання)
0-5 балів	Описано етап практичної роботи та звітно-підсумковий етап виконання професійно-орієнтованого завдання (детально розписані етапи та зміст надання психологічної допомоги, описано особливості представлення результатів людині, яка звекнулася із запитом)
0-5 балів	Описано етап самоаналізу та складено відповідно до вимог програму саморозвитку
0-5 балів	Текст написаний грамотно з дотриманням усіх вимог наукового стилю сучасної української мови

Розподіл балів, які отримують студенти*.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з курсу «Робота психолога у медико-психолого-педагогічній комісії (інклюзивно-ресурсному центрі)»*

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)</i>	0-25 балів	Студент за допомогою викладача розпізнає визначення основних термінів на побутовому рівні, однослівно („так” чи „ні”) відповідає на конкретні запитання.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації та контролю з боку викладача. За допомогою викладача намагається пояснити з наукової точки зору явища оточуючої дійсності.
	26-49 балів	Студент за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему, до якої стосується наведений приклад прояву психічної діяльності особистості.
	50-59 балів	Студент з помилками характеризує окремі поняття та явища загальної психології. Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище.
<i>Середній рівень знань «3» (репродуктивний)</i>	60-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: за допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, визначення основних термінів, принципів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі відозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на консультації.	Студент вміє з допомогою викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище та навести приклади методів та методик для його дослідження.
	66-70 балів	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих понять з області загальної психології; словесно описує явища та закономірності психічної діяльності людини, вказує на деякі їх властивості; відтворює	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами.	явище, підібрати декватні методи для його дослідження та описати їх результати.
	71-73 балів	Студент за допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть загально-психологічних процесів та явищ, допускаючи у відповідях незначні неточності; намагається співвіднести окремі психодіагностичні методики з їх груповими характеристиками; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, висновок).	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати декватні методи для його дослідження зробити якісний аналіз результатів дослідження та частково узагальнити результати.
<i>Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)</i>	74-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть психодіагностичних понять.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загально-психологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення.
	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загально-психологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища.
	86-90 балів	Студент вільно володіє вивченим обсягом навчального	Студент здатний дати психологічне пояснення

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	прикладом загально-психологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища. При виконанні завдання може поєднувати знання з кількох тем.
<i>Високий рівень знань «5» (творчий)</i>	90-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні психологічні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності.	Студент виявляє початкові творчі здібності: уміє працювати зі спеціальною літературою (наукові журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, прикладами з життя; проводить самоперевірку виконаної роботи; може з неповним обґрунтуванням пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.
	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні психодіагностичні дослідження, висловлюючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її з загальнолюдськими цінностями.

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє суть психічних процесів та явищ; подає ідеї згідно з вивченим матеріалом, робить творчо обґрунтовані висновки; вміє аналізувати і систематизувати матеріали власних досліджень; визначає порядок особистої навчальної діяльності, самостійно оцінює її результати. Активно займається науково-дослідною роботою.	Студент самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, формулювати психологічну проблему і визначати шляхи її розв'язання; вести дискусію з конкретного питання; проводити дослідження високої складності.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- конспектування першоджерел;
- підготовка рефератів (цей вид роботи здійснюється здобувачем за бажанням);
- виконання індивідуальних (професійно-орієнтованих) завдань;
- підготовка до підсумкових модульних контрольних робіт;
- підготовка до екзамену (VIII навчальний семестр).

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі, в електронній бібліотеці або на інтернет-ресурсах) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти (користуючись переліком основних понять до кожної теми).
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на контрольні питання до теми.

Конспектування (опрацювання) першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування можуть пропонуватися статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.

- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо. У випадку необхідності опрацювати першоджерело, можете записати лише основні думки або ті тези, які, на Вашу думку, можуть допомогти Вам при відповіді на теоретичні питання чи професійно-орієнтованого завдання.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка рефератів передбачає глибокий та детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки.

- Ознайомтеся з вимогами до реферату.
- Підберіть літературу, у якій розкривається тема реферату. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Складіть план реферату.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат відповідно до вимог.
- На основі реферату підготуйте усну доповідь на практичне заняття.

Підготовка до підсумкової модульної контрольної роботи, заліку та екзамену має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМКР або екзамену.
- Підберіть підручники, методичні рекомендації матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти у силабусі).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять.

- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Примітка: якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у Графіку проведення консультацій (кафедра соціальної та практичної психології).

1. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Всього	У тому числі				Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.		С.р.	Л.	П.	Інд.	С.р.
Модуль 1. ВСТУП ДО ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ											
<i>Змістовий модуль 1. Предмет, об'єкт та генеза політичної психології</i>											
Тема 1. Політична психологія як наука	4	2				2	7	1	1		5
Тема 2. Історія становлення політичної психології	6	2	2			2	5				5
<i>Змістовий модуль 2. Методологічні засади політичної психології</i>											
Тема 3. Методологія та етичний кодекс політичної психології	6	2	2			2	7	1	1		5
Тема 4. Основні поняття, категорії та феномени в політичній психології	8					8	5				5
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	6		2			4	6				6
Разом за модулем 1	30	6	6			18	30	2	2		26
Модуль 2. ПСИХОЛОГІЯ ВЛАДИ ТА ПОЛІТИКИ											
<i>Змістовий модуль 3. Влада як політико-психологічний механізм</i>											
Тема 5. Психологія політичної влади	6	2	2			2	6	1	1		4
Тема 6. Властивості та ознаки політичної влади	6	2	2			2	4				4
<i>Змістовий модуль 4. Політика як зміст і як інструмент влади</i>											
Тема 7. Політика як суспільно-психологічне явище	6					6	9		1		8
Тема 8. Психологічні виміри політичної свободи	6	2	2			2	5	1			4
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	6		2			4	6				6
Разом за модулем 2	30	6	8			16	30	2	2		26
Модуль 3. ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ											
<i>Змістовий модуль 5. Поняття політичної соціалізації</i>											
Тема 9. Політична соціалізація індивіда, основні етапи становлення політичних суб'єктів.	7	2	2			3	9	1	2		6
Тема 10. Психологія політичної орієнтації, участі та поведінки	6					6	3				3
<i>Змістовий модуль 6. Психологія політичної діяльності та лідерства</i>											
Тема 11. Психологія політичної діяльності. Лідер у політиці.	5	2				3	4				4

Тема 12. Політичні рішення та їх психологічні наслідки	7	2	2			3	6	1			5
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	5		2			3	8				8
Разом за модулем 3	30	6	6			18	30	2	2		26
Модуль 4. ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МАКРО-ПОЛІТИЧНИХ ЯВИЩ											
Змістовий модуль 8. Психологія великих соціальних груп і політика											
Тема 14. Психологія великих соціальних груп, масова свідомість та поведінка	6	2	2			3	8	1	2		5
• Масові настрої та стихійна політична поведінка	4					3	5				5
Змістовий модуль 9. Психологічні особливості макро-політичних явищ											
Тема 16. Психолого-політичні масовидні явища, що визначають характер і зміст політичної поведінки	7	2	2			3	6	1			5
Тема 17. Політична реклама як соціально-психологічний феномен	8					8	5				5
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	5		2			3	6				6
Разом за модулем 4	30	4	6			20	30	2	2		26
Модуль 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ											
Змістовий модуль 10. Політико-психологічні засоби впливу та протидії											
Тема 18. Психологія політичних конфліктів та їх врегулювання	5					5	4				4
Тема 20. Комунікаційні технології (КТ) та психологія політичного міфу	8	2	2			4	4				4
Змістовий модуль 11. Загальні психологічні тенденції політичного життя у світі											
Тема 21. Концепція стратегічної психології Глобалізація	4	2				2	8	2			6
Тема 22 . Психологія тероризму та війни	6		2			4	4				4
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	7		2			5	10				10
Разом за модулем 5	30	4	6			20	30	2	0		28
Разом за курс	150	26	32			92	150	10	8		112

Модуль 1 ВСТУП ДО ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Всього	У тому числі				Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.		С.р.	Л.	П.	Інд.	С.р.
<i>Змістовий модуль 1. Предмет, об'єкт та генеза політичної психології</i>											
Тема 1. Політична психологія як наука	4	2				2	7	1	1		5
Тема 2. Історія становлення політичної психології	6	2	2			2	5				5
<i>Змістовий модуль 2. Методологічні засади політичної психології</i>											
Тема 3. Методологія та етичний кодекс політичної психології	6	2	2			2	7	1	1		5
Тема 4. Сфери та генез політичної психології	8					8	5				5
Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	6		2			4	6				6
Разом за модулем 1	30	6	6			18	30	2	2		26

Для зарахування 1 модуля студенти мають одержати не менше 4 оцінки (поточні оцінки на 3-х практичних заняттях та 1 оцінка за тему, що виносилася на самостійне опрацювання)

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- законспектувати першоджерела;
- здати тему, яка виноситься на самостійне опрацювання на позитивну оцінку.

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи).

Тема 1. ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА.

Мета: засвоєння студентами основних теоретичних підходів до вивчення психологічних явищ та процесів, що супроводжують політичну діяльність та поведінку

Професійна спрямованість: визначення та орієнтування у сучасній тематиці психолого-політичних знань.

План

1. Політична психологія як наука.
2. Структура та функції політичної психології
3. Проблема предмету політичної психології
4. Політична психологія та інші науки.

Основні поняття	<i>політична психологія, напрями політичної психології, предмет та об'єкти політичної психології, завдання політичної психології, функції політичної психології, форми виявлення політичної психології, політика, політичні інститути, політичний рух.</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основы теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.

10. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Тема 2. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: розкрити суть і зміст політичної психології як сфери наукового знання;

Професійна спрямованість: здатність з'ясувати основні політико-психологічні ідеї в історії та сучасності

План

1. Політико-психологічні ідеї античності, епохи Відродження і Просвіти
2. Політична психологія ХІХ ст. – початку ХХІ ст
3. Особливості розвитку політичної психології в Україні

Основні поняття	<i>Характеристики мас за Демосфеном, демократична та аристократична (елітарна) традиція Древньої Греції, психологія тиранів та тиранії Ксенофонта, проблема влади і підпорядкування (Аристотель), ораторське мистецтво (Цицерон), погляди на державу та право у древньому світі, макіавелізм, створення вигідного образу політика, основа епохи Просвіти – раціональне розуміння людини, психологія мас в епоху Просвіти, «психологія мас» (Тард, Лебон, Сігеле, Фройд), «психологія народів» (Лацарус, Штейнтайль, Вунд), Лацарус, чикагська школа, С. Оріховський-Роксолан, Стефан Яворський, і Феофан Прокопович, Григорій Савич Сковорода, Микола Іванович Костомаров, В.Б. Антонович, П. О. Куліш, М. П. Драгоманов, М. І. Грушевський, українська політико-психологічна думка у діаспорі - І. Мірчук, О. Кульчицький, І. Лисяк-Рудницький, Д. Чижевський, В. Янів, Я. Ярема), сучасна політична психологія України</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч. посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. – с.
5. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основы теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.

6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
- 10.Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Змістовий модуль 2. Методологічні засади політичної психології

Тема 3. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: проаналізувати методологічні принципи політичної психології та охарактеризувати методи політичної психології

Професійна спрямованість: сформувати навички наукового пошуку та деонтології

План

1. Методологічні принципи політичної психології
2. Основні категорії політичної психології
3. Методи політичної психології.
4. Етичний кодекс політичного психолога.

Основні поняття	<i>наукова об'єктивність, гласність, врахування соціально-політичного контексту, увага до підсумкового результату, принцип нейтралізму, аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, узагальнення, системно-структурний, спостереження, соціологічні опитування, тестування, моделювання політичних ситуацій, психосемантичний аналіз, експертне оцінювання, створення психологічних портретів, аналіз біографій політичних діячів, метод фокус-груп, метод аналізу ситуацій, аналіз поодинокого випадку «Case study», етичний кодекс політичного психолога</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Белановский С. А. Метод фокус-груп. — М.: Издательство Магистр, 1996. - 272 с.
2. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
3. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
4. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.; Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основи теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
10. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 1

Тема 1-2. ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: оволодіння знаннями щодо предмету та становлення політичної психології як науки.

Професійна спрямованість: оволодіння вміннями аналізувати літературу з проблеми предмету політичної психології в історичному дискурсі

План

1. Політична психологія як наука.
2. Політико-психологічні ідеї античності, епохи Відродження і Просвіти
3. Політична психологія XIX ст. – початку XXI ст
4. Особливості розвитку політичної психології в Україні
5. Структура та функції політичної психології
6. Проблема предмету політичної психології
7. Політична психологія та інші науки.

Практична частина:

- підготувати реферат (за бажанням). Теми: 1. Психолого-політичні ідеї епохи античності. 2. Психолого-політичні ідеї Стародавньої Греції і Риму. 3. Психолого-політичні ідеї Середньовіччя і епохи Просвіти. 4. Політична психологія XX ст.
- представте аналіз основних досягнень у розумінні політичної природи в історії коротко у зручному для Вас варіанті

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему “Політика в сучасному суспільстві”. Політика – це ... (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

- ✓ Скласти резюме на книгу З. Фрейда та У. Булліта “Томас Вудро Вільсон 28-й президент США. Психологічне дослідження” (за бажанням студента)

Основні поняття	<i>Характеристики мас за Демосфеном, демократична та аристократична (елітарна) традиція Древньої Греції, психологія тиранів та тиранії Ксенофонта, проблема влади і підпорядкування (Аристотель), ораторське мистецтво (Цицерон), погляди на державу та право у древньому світі, макіавелізм, створення вигідного образу політика, основа епохи Просвіти – раціональне розуміння людини, психологія мас в епоху Просвіти, «психологія мас» (Тард, Лебон, Сігеле, Фрейд), «психологія народів» (Лацарус, Штейнтайль, Вунд), Лацарус, чикагська школа, С. Оріховський-Роксолан, Стефан Яворський, і Феофан Прокопович, Григорій Савич Сковорода, Микола Іванович Костомаров, В.Б. Антонович, П. О. Куліш, М. П. Драгоманов, М. І. Грушевський, українська політико-психологічна думка у діаспорі - І. Мірчук, О. Кульчицький, І. Лисяк-Рудницький, Д. Чижевський, В. Янів, Я. Ярема), сучасна політична психологія України, політична психологія, напрями політичної психології, предмет та об'єкти політичної психології, завдання політичної психології, функції політичної психології, форми виявлення політичної психології, політика, політичні інститути, політичний рух.</i>
------------------------	---

законспектувати	Слюсаревський М.М. Історія становлення політичної психології на зарубіжних і вітчизняних теренах // Збірник наукових праць. / Асоціація політичних психологів України, Ін-т соц. та політ. психології НАПН України; за заг. ред. М. М. Слюсаревського; Упоряд. П. П. Горностай, Л. О. Кияшко, Л. А. Найдюнова. – К.: Міленіум, 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.twirpx.com/file/875077/
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч. посібник. -К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основи теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.

6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
- 10.Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняття «політична психологія».
2. Дайте визначення об'єкта і предмета політичної психології. В чому полягає їх відмінність?
3. Що досліджує політична психологія?
4. Розкрийте основні завдання політичної психології.
5. Назвіть особливості основних етапів формування політичної психології як науки у ХХ ст.
6. Охарактеризуйте основні напрями досліджень сучасної політичної психології.
7. Проаналізуйте становлення психолого-політичної науки в Україні.
8. Якими основними категоріями оперує політична психологія?
9. Які функції політичної психології як науки в суспільстві?
10. Проаналізуйте зв'язок політичної психології з іншими науками

Практичне заняття 2

Тема 3. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Мета: здійснити аналіз методологічних принципів політичної психології та охарактеризувати методи політичної психології

Професійна спрямованість: сформувати навички наукового пошуку та деонтології

1. Методологічні принципи політичної психології
2. Основні категорії політичної психології
3. Методи політичної психології.
4. Етичний кодекс політичного психолога.

Практична частина:

- представте аналіз основних досягнень сучасної політичної психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Найбільш ефективні та найбільш популярні методи політико-психологічного дослідження в незалежній Україні» (за бажанням студента)
- обрати один із методологічних принципів (на Ваш розсуд) та доведіть доцільність його застосування в проблематиці: політичний вибір особистості

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему “Влада і я”. «Я хотів би від влади, щоб...» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>наукова об'єктивність, гласність, врахування соціально-політичного контексту, увага до підсумкового результату, принцип нейтралізму, аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, узагальнення, системно-структурний, спостереження, соціологічні опитування, тестування, моделювання політичних ситуацій, психосемантичний аналіз, експертне оцінювання, створення психологічних портретів, аналіз біографій політичних діячів, метод фокус-груп, метод аналізу ситуацій, аналіз поодинокого випадку «Case study», етичний кодекс політичного психолога</i>
------------------------	--

законспектувати	Белановский С. А. Метод фокус-груп. — М.: Издательство Магистр, 1996. -272 с. С. 3-21.
------------------------	--

Література

Основна література

1. Белановский С. А. Метод фокус-груп. — М.: Издательство Магистр, 1996. - 272 с.
2. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. —Херсон, 2004. — 164 с.
3. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
4. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основы теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
10. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання:

1. Розкрийте основні принципи політичної психології.
2. Чому вважається в науці, що політико-психологічне дослідження становить багатогранний процес?
3. Розкрийте основні методи політичної психології?

Практичне заняття 3 **Виконання ІНДЗ (ПОЗ)**

Мета: формувати у студентів уміння виконувати професійно-орієнтоване завдання з психолого-політичної проблематики відповідно до запропонованого алгоритму.

Професійна спрямованість: напрацювання навичок розв'язання психолого-політичного запиту, орієнтування у проблематиці психологічних завдань, що виникають у політичному житті.

Завдання :

1. Оберіть, будь-ласка одне із запропонованих завдань, робота над яким буде тривати протягом 1 та 2 модулів політичної психології.
2. Уважно вивчіть алгоритм та рухайтесь у виконанні завдання відповідно до нього.
3. Наприкінці лабораторного заняття подайте виконану роботу на **оцінювання** викладачеві. У випадку неготовності запропонувати на перевірку матеріал по закінченню пари, робота має здатись *не пізніше наступного заняття* для її **зарахування**.

Варіанти професійно-орієнтованих завдань

I. Клієнтський запит

Ви працюєте незалежним експертом в галузі політичної психології. Ви отримали замовлення на ефективності політичної реклами одного із лідерів майбутніх політичних передвиборних перегонів: «Нас переважно цікавить те, наскільки правильно (у відповідності до іміджу політика) сприймають політика як людину, якій можна довіряти, яка є компетентною у багатьох політичних, економічних питаннях, у якої слово не розходиться з ділом. Отож, необхідно привести у відповідність образу мас імідж політика»

Обов'язкова програма при виконанні завдання

1. Вивчіть особливості системи іміджу політика з програми іміджмейкерів.
2. В ході дослідження образу політика, що формується внаслідок політичної реклами скористайтесь діагностичною процедурою групової оцінки особистості (*Див. Додаток А*).
3. Сплануйте програму приведення у відповідність очікуваних результатів з баченням електорату (розробіть рекомендації щодо виразності психологічних рис мовними та немовними засобами у повідомленні).
4. Змодельуйте фрагмент консультативної бесіди із замовником.

II. Клієнтський запит

Ви очолюєте колсантингову компанію з політико-економічних питань. Ви підписали вигідну міжнародну угоду щодо політичних вподобань різних верств населення України. «Такий масштабний проект вимагає не тільки ретельно спланованого соціологічного опитування, а й психологічного його аналізу. Вивчіть

персональні характеристики, що пов'язуються масовою свідомістю з ідеальним політиком та систематизуйте їх. Спрогнозуйте ефективність такого лідерства, сказавши на ризики та особливості його легітимації»

Обов'язкова програма при виконанні завдання

1. Вивчіть політичні вподобання, смаки різних верств населення.
2. В ході дослідження обов'язково скористайтесь методом експертного оцінювання (Див. Додаток А).
3. Сплануйте програму консультативної бесіди зі врахуванням особливостей запиту
4. Змодельуйте бесіду із замовником, детально зупинившись на прогнозі.

Обсяг робіт на лабораторному занятті:

Вибір та довізначення завдання, знайомство із запропонованою діагностичною процедурою, опис роботи із проблеми у формі діалогу; формування реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків практичної роботи психолога. Аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик; підбір і аналіз літератури та формулювання припущень про причини виникнення проблеми; консультація з фахівцями; складання розгорнутого плану виконання завдання, підбір методів та аналіз ресурсів; передбачення проблемних моментів та підготовка матеріалів, необхідних для виконання завдання. Збір емпіричних даних. Аналіз та інтерпретація отриманих даних. Надання психологічної допомоги. Представлення результатів людині, яка звернулася із запитом.

Література

Основна література

1. Бешелев Д., Гуревич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. М., 1980.
2. Гуревич Ф.Г. Методы и процедуры получения экспертной информации // Экономика и математические методы. – 1973. Т.9 - № 5.
3. Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.
4. Методология и методы социальной психологии. Л., 1977.
5. Морозов С.М. Групповая оценка личности // Методы психологического исследования личности учащегося. К. 1992, - с. 28-31.
6. Орлов А.И. Экспертные оценки. Учебное пособие. М.: ИВСТЭ, 2002.

Додаткова література

1. Богатуров А. Политический портрет. Пять синдромов Ельцина и пять образов Путина // Pro et Contra. Журнал российской внутренней и внешней политики. Том 6. № 1-2. Часть I. Зима-весна 2001. Внешняя политика России: 1991 -2000.
2. Букалов А. Карпенко О. Ментальность украинского этноса и феномен «Оранжевой революции»// «Соционика, ментология и психология личности», 2005, № 2.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.

4. Знаков В.В. Макевиализм: психологическое свойство и методика его исследования. // Психологический журнал, 2000, том 21, № 5, с. 16-22.
5. Зорин В.А. Проблема восприятия образа политика в контексте изучения его личности // Политико-психологические проблемы исследования массового сознания / Под ред. Е.Б. Шестопал. М.: Аспект Пресс, 2002.
6. Каарбо Дж., Бизли Р. Практическое руководство по применению сравнительного метода case study в политической психологии. В кн.: Политическая психология / Пер. с англ. Составитель проф. Е. Б. Шестопал. - М.: ИНФРА-М, 2000.
7. Люльчак Е.Р. Политико-психологический портрет Виктора Ющенко // Актуальные проблемы современной политической психологии: Юбилейный сборник кафедры/ Под. ред. Е.Б. Шестопал. М.: РИОР, 2010.
8. Люльчак Е.Р. Личность политического лидера как объект психоаналитического исследования // Experimentum 2009: Сборник научных статей философского факультета МГУ. - М.: Издатель Воробьев А.В., 2008.
9. Мангейм Дэс.Б., Рич Р.К. Политология: Методы исследования. М.: Издательство "Весь Мир", 1997.
10. Никандров В. В. Методологические основы психологии. СПб: Изд. Речь, 2008.
11. Портрет электоратов Ющенко и Януковича. Анализ результатов голосования на Президентских выборах 2004 года // <http://www.analitik.org.ua>.
12. Ракитянский Н.М. Проблема психодиагностики политических лидеров//Общественные науки и современность. 1996. - № 6.
13. Рыскова Т.Н. Политический портрет лидера: вопросы типологии // Вестник МГУ, серия 12 1997. № 3.
14. Скар О. Соціально-психологічне дослідження гендерних характеристик політичних лідерів // Соціальна психологія. - 2006. - № 3 (17). - С.47-51.
15. Собчик Л.Н. Стандартизированный многофакторный метод исследования личности СМИЛ (ММР1). СПб.: Речь, 2000;
16. Сосланд А. Харизматический тренинг // www.interpedagogika.ru
17. Шестопал Е.Б. Оценка гражданами личности лидера // Полис. 1997. №6.
18. Шмелёв А.Г. Психодиагностика личностных черт. СПб.: Речь, 2002.
19. Штушна Т.А. Феномен политического лидерства // Вестник МГУ, серия 12 1994. № 4. Штукина Т.А. к новому измерению политического лидерства // Кентавр. - 1994. №6; 1995. №1.
20. Engdahl W. Ukraine and a Tectonic Shift in Heartland Power// <http://www.warandpeace.ru/en/exclusive/view/45429/>
21. Freud S. On Narcissism: an Introduction, 1914.
22. Millon T., Lerner M. J. (Eds.), 2003, Handbook of Psychology, Volume 5, Personality and Social Psychology, pp. 599-627.
23. Yin R. Case study research. Beverly Hills: Sage, 1994.

Тема для самостійного опрацювання

Тема 4. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, КАТЕГОРІЇ ТА ФЕНОМЕНИ В ПОЛІТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ.

Мета: пошук психологічних складових та розуміння внутрішнього змісту явищ, що викликають і супроводжують політичні процеси у суспільстві, з подальшим оволодінням та вільним оперуванням професійною термінологією, використовуваною сфері практичної діяльності

Професійна спрямованість: формування теоретичних узагальнень, моделей психологічних явищ та процесів, що впливають на людське несвідоме, політичну свідомість та політичну самосвідомість людини.

План:

1. Поняття про політичну свідомість. Структура політичної свідомості.
2. Політична самосвідомість. Психологія політичного мислення.
3. Психологічні аспекти політичної культури.
 - Суть політичної культури як соціального явища.
 - Психологічні аспекти формування політичної культури
 - Політичні установки і стереотипи.

Основні поняття	<i>політичне мислення, політична свідомість. масова політична свідомість, аполітичність, політизованість, політичні настрої, політичний ідеал, класи, соціальні страти, соціальні групи, представники влади та еліти, психологія політичної влади, політичні установки, політичні стереотипи, політична культура</i>
------------------------	--

Темі рефератів 1 на вибір (за бажанням студента)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політична свідомість як предмет політико-психологічного дослідження. 2. Класифікація політичної свідомості. 3. Актуальні аспекти формування політичної свідомості українського суспільства. 4. Роль національно-державницької ідеології у розвитку українського суспільства 5. Політична культура як політико-психологічне явище. 6. Особливості формування політичної культури української нації.
---	--

Бібліографічна довідка:

1. Внесок Г. Алмонда і С. Верби в розроблення проблематики політичної культури.
2. Погляди В. Липинського і Д. Донцова на формування політичної культури української нації.

законспектувати	Козирєв М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирєв. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С.76-105, 111-133
------------------------	--

Література

Основна література

1. Алмонд Г. Гражданская культура: политические установки и демократия в пяти странах / Г. Алмонд; С. Верба; пер. с англ. Е. Генделя. – М.: Мысль, 2014. – 500

2. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
3. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч. посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
4. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
6. Липинський В. Покликання «варягів» чи організація хліборобів? (Кілька уваг з приводу статті Є. Х. Чикаленка «Де вихід?») / В. Липинський. – Нью-Йорк, 1954. – 114 с.
7. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основи теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
10. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання і завдання:

1. Розкрийте зміст поняття «політична свідомість».
2. Проаналізуйте структуру політичної свідомості.
3. Охарактеризуйте функції політичної свідомості.
4. Проаналізуйте рівні політичної свідомості.
5. Розкрийте форми політичної свідомості.
6. Розкрийте суть і зміст поняття «політична ментальність».
7. Охарактеризуйте основні складові політичної самосвідомості.
8. Яка роль ідеології в сучасному світі?
9. Дайте одне з визначень політичної культури на основі діалектики загального (культури) та особливого (політичної культури).
10. Розкрийте структуру політичної культури та визначте цінність кожного елемента: свідомості, діяльності, політичних норм,
11. цінностей, ідеалів.
12. Як Ви ставитеся до низької політичної активності громадян на виборах у контексті певних типів політичних культур?
13. Розкрийте зміст основних типів політичної культури сучасності.

Модуль 2. ПСИХОЛОГІЯ ВЛАДИ ТА ПОЛІТИКИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Всього	У тому числі				Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.		С.р.	Л.	П.	Інд.	С.р.
<i>Змістовий модуль 3. Влада як політико-психологічний механізм</i>											
Тема 5. Психологія політичної влади	6	2	2			2	6	1	1		4
Тема 6. Властивості та ознаки політичної влади	6	2	2			2	4				4
<i>Змістовий модуль 4. Політика як зміст і як інструмент влади</i>											
Тема 7. Політика як суспільно-психологічне явище	6					6	9		1		8
Тема 8. Психологічні виміри політичної свободи	6	2	2			2	5	1			4
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	6		2			4	6				6
Разом за модулем 2	30	6	8			16	30	2	2		26

Для зарахування 2 модуля студенти мають одержати не менше 4 оцінки (поточні оцінки на 3-х практичних заняттях та 1 оцінка за тему, що виносилася на самостійне опрацювання)

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- законспектувати першоджерела;
- здати тему, яка виноситься на самостійне опрацювання на позитивну оцінку.

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи).
- систематичне рев'ю за темою
- опитування
- ессе

Тема 5. ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Мета: охарактеризувати та розкрити поняття політичної влади, основні підходи до розуміння її природи та її теоретичні концепції

Професійна спрямованість: зорієнтувати у системі знань щодо психології політичної влади

План

1. Психологія влади: генеза та основні види її прояву
2. Мотивація політичної влади
3. Структура та механізми влади
4. Психологічні ознаки влади: суверенітет, легітимність.
5. Влада і сучасність, метаморфози та зміни влади

Основні поняття	<i>Влада, тріада влади — страх, згода, любов; принципи ефективності влади (збереження, своєчасність, дієвість, адекватність, легітимність, підтримка, стаємничення, розуміння), властивості влади (універсальність, інклюзивність, атрибутивність), підходи до влади: теологічна, соціобіологічна, компенсаторна, поліпотребнісна, концепція «дикої влади», інструментальна, структурно-функціональна, конфліктна, психологічна, реляційська, мотив влади, суб'єкт політичної влади, оволодіння джерелами влади, здібності, дії влади, моральність мети, страх перед наслідками дій влади, перевага певних сфер використання влади. ресурси влади в широкому та у вузькому розумінні, функції влади.</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Конфисахор А.Г. Психология власти, Издательство: Питер. 2004, 235 с.
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основы теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.

6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
- 10.Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Тема 6. ВЛАСТИВОСТІ ТА ОЗНАКИ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Мета: узагальнити досягнення теоретико-прикладних досліджень політичної влади

Професійна спрямованість: розширення уявлень про прикладні дослідження в царині психології влади.

План

1. Психологічні ознаки легітимності влади й опозиції
2. Психологічні закономірності стійкості влади
3. Психологічні особливості президентської влади
4. Сприймання та розуміння влади.
5. Інтеракційна психологія влади.

Основні поняття	<i>Форми вияву влади (сила, переконування, повноваження, примус, маніпуляція, авторитет), легітимність влади, легальність влади, політико-психологічні фактори, що впоивають на спримання влади (політична система, комунікативні фактори, ситуативні, соціальн-психологічні характеристики суб'єктів, які сприймають владу, психологічні особливості управлінських відносин політичної влади, джерела політичної влади (винагороди, примусу, еталону, експертна, інформаційна, нормативна, влада звязків), легітимність, легітимність влади, владно-підвладна взаємодія, індивідуальна суб'єктність, інтерсуб'єктивність, інтерсуб'єктна взаємодія</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. – К., 2005. – 492 с.
2. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
3. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
4. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
6. Конфисахор А.Г. Психология власти, Издательство: Питер. 2004, 235 с.
7. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.; Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основы теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
10. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Змістовий модуль 4. Політика як зміст і як інструмент влади

Тема 7. ПОЛІТИКА ЯК СУСПІЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ

Мета: узагальнити і систематизувати психологічний дискурс політики

Професійна спрямованість: розвивати уміння розрізняти психологічні характеристики політики.

План

1. Політика як об’єкт політичної психології
2. Соціальна система, суспільство, держава - місце функціонування політики
3. Природа і сутність політики
4. Людина, політика та ідеологія
5. Особливості взаємодії політики з іншими сферами життєдіяльності

Основні поняття	<i>Політика, психологія політики, політика психології, політична культура, політична свідомість, соціальна система, суспільство, держава, ідеологія</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-172.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.

5. Ольшанский Д.В. Основы политической психологии Екатеринбург: Деловая книга, 2001. — 496 с.
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Айзенк Х. Психология политики, М.: Мысль, 2016. — XXIII + 367 с.
2. Андреев А.Л. Политическая психология. М.; Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
3. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
4. Бебик В. Основи теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
5. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
6. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
7. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
8. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
9. Пивоев В.М. Философия и психология политики Учебное пособие к спецкурсу по политологии.- Петрозаводск, 1991. - 133 с.
10. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
11. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
12. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Тема 8. ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ СВОБОДИ

Мета: сформувати уявлення про змістове наповнення політичної свободи

Професійна спрямованість: розвивати навички всебічного розуміння суті свободи у політиці

План

1. Психологічні проблеми політики
 - концепція людини
 - зв'язок свідомості людини і її свободи
2. Політична свобода
3. Економічна свобода
4. Особистісна свобода
5. Інтелектуальна свобода

Основні поняття	<i>Людина в політиці, розуміння людини та її потреб у політиці, особистісна зрілість, політичний вибір та самовизначення, політична свобода, місце свободи у політиці, економічна свобода, особистісна свобода, інтелектуальна свобода</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Коновалова М., Юрьев А.И. Открытие политики как предмета психологии. (Четыре психологических измерения политической свободы), Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/politika-predmet-psyhologii>
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 4

Тема 5. ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Мета: охарактеризувати та поняття розкрити поняття політичної влади, основні підходи до розуміння її природи та її теоретичні концепції

Професійна спрямованість: зорієнтувати у системі знань щодо психології політичної влади

План

1. Психологія влади: генеза та основні види її прояву
2. Мотивація політичної влади
3. Структура та механізми влади
4. Психологічні ознаки влади: суверенітет, легітимність.
5. Влада і сучасність, метаморфози та зміни влади

Практична частина:

- представте аналіз підходів до визначення влади сучасної політичної психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Влада як політичний феномен» (за бажанням студента)
- обрати один із методологічних принципів (на Ваш розсуд) та доведіть доцільність його застосування в проблематиці: політичний вибір особистості

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему «Що я хочу від влади сьогодні?» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.
- ✓

Основні поняття	<i>Влада, триада влади — страх, згода, любов; принципи ефективності влади (збереження, своєчасність, дієвість, адекватність, легітимність, підтримка, стаємничення, розуміння), властивості влади (універсальність, інклюзивність, атрибутивність), підходи до влади: теологічна, соціобіологічна, компенсаторна, поліпотребнісна, концепція «дикої влади», інструментальна, структурно-функціональна, конфліктна, психологічна, реляційська, мотив влади, суб'єкт політичної влади, оволодіння джерелами влади, здібності, дії влади, моральність мети, страх перед наслідками дій влади, перевага певних сфер використання влади. ресурси влади в широкому та у вузькому розумінні, функції влади.</i>
------------------------	--

законспектувати	Конфисахор А.Г. Психология власти, Издательство: Питер. 2004, 235 с. С.82-94
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирєв М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирєв. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Конфисахор А.Г. Психология власти, Издательство: Питер. 2004, 235 с.
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основы теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.

6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
- 10.Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання

1. Розкрийте основні види психологічного вияву політичної влади.
2. Охарактеризуйте психічні джерела політичної влади.
3. Розкрийте мотиви досягнення політичної влади.
4. Які Ви знаєте способи досягнення згоди влади і народу?

Практичне заняття 5

Тема 6. ВЛАСТИВОСТІ ТА ОЗНАКИ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Мета: узагальнити досягнення теоретико-прикладних досліджень політичної влади

Професійна спрямованість: розширення уявлень про прикладні дослідження в царині психології влади.

План

6. Психологічні ознаки легітимності влади й опозиції
7. Психологічні закономірності стійкості влади
8. Психологічні особливості президентської влади
9. Сприймання та розуміння влади.
- 10.Інтеракційна психологія влади.

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення влади сучасної політичної психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Влада як предмет вивчення у психології» (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему “Політична влада – це необхідність чи пережиток» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Форми вияву влади (сила, переконування, повноваження, примус, маніпуляція, авторитет), легітимність влади, легальність влади, політико-психологічні фактори, що впоивають на спримання влади (політична система, комунікативні фактори, ситуативні, соціальн-психологічні характеристики суб'єктів, які сприймають владу, психологічні особливості управлінських відносин політичної влади,</i>
------------------------	--

джерела політичної влади (винагороди, примусу, еталону, експертна, інформаційна, нормативна, влада звязків), легітимність, легітимність влади, владно-підвладна взаємодія, індивідуальна суб'єктність, інтерсуб'єктивність, інтерсуб'єктна взаємодія

законспектувати

Конфисахор А.Г. Психология власти, Издательство: Питер. 2004, 235 с. С.167-178.

Література

Основна література

1. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. – К., 2005. – 492 с.
2. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
3. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
4. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
6. Конфисахор А.Г. Психология власти, Издательство: Питер. 2004, 235 с.
7. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
3. Бебик В. Основи теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
5. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
6. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
7. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
8. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
9. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
10. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання

1. Назвіть психологічні ознаки легітимності політичної влади?
2. Що Ви розумієте під поняттям дискредитація політичної влади?
3. Розкрийте ресурси політичної влади?
4. Розкрийте психологічні особливості політичної опозиції

Практичне заняття 6

Тема 8. ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ СВОБОДИ

Мета: сформувані уявлення про змістове наповнення політичної свободи

Професійна спрямованість: розвивати навички всебічного розуміння суті свободи у політиці

План

1. Психологічні проблеми політики
 - концепція людини
 - зв'язок свідомості людини і її свободи
2. Політична свобода
3. Економічна свобода
4. Особистісна свобода
5. Інтелектуальна свобода

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення вободи у сучасній політичній психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Свободи у сучасному середовищі» (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему «Чи відчуваю я в собі свободу? У чому вона?» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Людина в політиці, розуміння людини та її потреб у політиці, особистісна зрілість, політичний вибір та самовизначення, політична свобода, місце свободи у політиці, економічна свобода, особистісна свобода, інтелектуальна свобода</i>
------------------------	--

законспектувати	Юрьев А.И. Власть как предмет науки // http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/vlast-predmet-nauki Юрьев А.И. Открытие политики как предмета психологии.// http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/politika-predmet-psyhologii
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Коновалова М., Юрьев А.И. Открытие политики как предмета психологии. (Четыре психологических измерения политической свободы), Электронный

- ресурс. Режим доступа: <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/politika-predmet-psyhologii>
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.
 7. Юрьев А.И. Власть как предмет науки // <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/vlast-predmet-nauki>
 8. Юрьев А.И. Открытие политики как предмета психологии.// <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/politika-predmet-psyhologii>

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання

1. Що означає категорія «концепція людини»?
2. Який зв'язок свідомості людини і її свободи
3. Що таке політична свобода
4. Як Ви розумієте економічну свободу?
5. Що для вас є особистісна свобода
6. Чи потрібна сучасній людині інтелектуальна свобода і чи вона готова до неї? Чому?

Практичне заняття 7 ВИКОНАННЯ ІНДЗ (ПОЗ)

Мета: формувати у студентів уміння виконувати професійно-орієнтоване завдання з психолого-політичної проблематики відповідно до запропонованого алгоритму.

Професійна спрямованість: напрацювання навичок розв'язання психолого-політичного запиту, орієнтування у проблематиці психологічних завдань, що виникають у політичному житті.

Завдання до заняття:

1. Продовжуйте працювати над обраним завданням. Уважно вивчіть алгоритм та рухайтесь у виконанні завдання відповідно до нього.
2. Завершуйте роботу над етапом самооцінювання.
3. Розробіть власну програму саморозвитку, відповідно до вимог алгоритму.

4. Презентуйте на захисті перед підгрупою власні здобутки у розв'язанні проблеми обраного клієнтського запиту.

Варіанти професійно-орієнтованих завдань

I. Клієнтський запит

Ви працюєте незалежним експертом в галузі політичної психології. Ви отримали замовлення на ефективності політичної реклами одного із лідерів майбутніх політичних передвиборних перегонів: «Нас переважно цікавить те, наскільки правильно (у відповідності до іміджу політика) сприймають політика як людину, якій можна довіряти, яка є компетентною у багатьох політичних, економічних питаннях, у якій слово не розходиться з ділом. Отож, необхідно привести у відповідність образу мас імідж політика»

Обов'язкова програма при виконанні завдання

5. Вивчіть особливості системи іміджу політика з програми іміджмейкерів.
6. В ході дослідження образу політика, що формується внаслідок політичної реклами скористайтесь діагностичною процедурою групової оцінки особистості.
7. Сплануйте програму приведення у відповідність очікуваних результатів з баченням електорату (розробіть рекомендації щодо виразності психологічних рис мовними та немовними засобами у повідомленні).
8. Змодельуйте фрагмент консультативної бесіди із замовником.

II. Клієнтський запит

Ви очолюєте колсантингову компанію з політико-економічних питань. Ви підписали вигідну міжнародну угоду щодо політичних вподобань різних верств населення України. «Такий масштабний проект вимагає не тільки ретельно спланованого соціологічного опитування, а й психологічного його аналізу. Вивчіть персональні характеристики, що пов'язуються масовою свідомістю з ідеальним політиком та систематизуйте їх. Спрогнозуйте ефективність такого лідерства, сказавши на ризики та особливості його легітимації»

Обов'язкова програма при виконанні завдання

5. Вивчіть політичні вподобання, смаки різних верств населення.
6. В ході дослідження обов'язково скористайтесь методом експертного оцінювання.
7. Сплануйте програму консультативної бесіди зі врахуванням особливостей запиту
8. Змодельуйте бесіду із замовником, детально зупинившись на прогнозі.

Обсяг робіт на занятті:

Заняття № 2: Завершення роботи на етапом самоаналізу. Підсумкова рефлексія позитивних моментів та програма саморозвитку. Захист проекту.

Література

Основна література

1. Бешелев Д., Гуревич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. М., 1980.
2. Гуревич Ф.Г. Методы и процедуры получения экспертной информации // Экономика и математические методы. – 1973. Т.9 - № 5.

3. Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.
4. Методология и методы социальной психологии. Л., 1977.
5. Морозов С.М. Групповая оценка личности // Методы психологического исследования личности учащегося. К. 1992, - с. 28-31.
6. Орлов А.И. Экспертные оценки. Учебное пособие. М.: ИВСТЭ, 2002.

Додаткова література

1. Богатуров А. Политический портрет. Пять синдромов Ельцина и пять образов Путина // Pro et Contra. Журнал российской внутренней и внешней политики. Том 6. № 1-2. Часть I. Зима-весна 2001. Внешняя политика России: 1991 -2000.
2. Букалов А. Карпенко О. Ментальность украинского этноса и феномен «Оранжевой революции»// «Соционика, ментология и психология личности», 2005, № 2.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.
4. Знаков В.В. Макевиализм: психологическое свойство и методика его исследования. // Психологический журнал, 2000, том 21, № 5, с. 16-22.
5. Зорин В.А. Проблема восприятия образа политика в контексте изучения его личности // Политико-психологические проблемы исследования массового сознания / Под ред. Е.Б. Шестопал. М.: Аспект Пресс, 2002.
6. Каарбо Дж., Бизли Р. Практическое руководство по применению сравнительного метода case study в политической психологии. В кн.: Политическая психология / Пер. с англ. Составитель проф. Е. Б. Шестопал. - М.: ИНФРА-М, 2000.
7. Люльчак Е.Р. Политико-психологический портрет Виктора Ющенко // Актуальные проблемы современной политической психологии: Юбилейный сборник кафедры/ Под. ред Е.Б. Шестопал. М.: РИОР, 2010.
8. Люльчак Е.Р. Личность политического лидера как объект психоаналитического исследования // Experimentum 2009: Сборник научных статей философского факультета МГУ. - М.: Издатель Воробьев А.В., 2008.
9. Мангейм Дэ/с.Б., Рич Р.К. Политология: Методы исследования. М.: Издательство "Весь Мир", 1997.
10. Никандров В. В. Методологические основы психологии. СПб: Изд. Речь, 2008.
11. Портрет электоратов Ющенко и Януковича. Анализ результатов голосования на Президентских выборах 2004 года // <http://www.analitik.org.ua>.
12. Ракитянский Н.М. Проблема психодиагностики политических лидеров//Общественные науки и современность. 1996. - № 6.
13. Рыскова Т.Н. Политический портрет лидера: вопросы типологии // Вестник МГУ, серия 12 1997. № 3.
14. Снар О. Соціально-психологічне дослідження гендерних характеристик політичних лідерів // Соціальна психологія. - 2006. - № 3 (17). - С.47-51.
15. Собчик Л.Н. Стандартизированный многофакторный метод исследования личности СМИЛ (ММП1). СПб.: Речь, 2000;
16. Сосланд А. Харизматический тренинг // www.interpedagogika.ru
17. Шестопал Е.Б. Оценка гражданами личности лидера // Полис. 1997. №6.
18. Шмелёв А.Г. Психодиагностика личностных черт. СПб.: Речь, 2002.

19. Штушна Т.А. Феномен политического лидерства // Вестник МГУ, серия 12 1994. № 4. Штукина Т.А. к новому измерению политического лидерства // Кентавр. - 1994. №6; 1995. №1.
20. Engdahlm W. Ukraine and a Tectonic Shift in Heartland Power// <http://www.warandpeace.ru/en/exclusive/view/45429/>
21. Freud S. On Narcissism: an Introduction, 1914.
22. Millon T., Lerner M. J. (Eds.), 2003, Handbook of Psychology, Volume 5, Personality and Social Psychology, pp. 599-627.
23. Yin R. Case study research. Beverly Hills: Sage, 1994.

Тема для самостійного опрацювання

Тема 7. ПОЛІТИКА ЯК СУСПІЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ

План

1. Природа і сутність політики.
2. Три основних рівні існування політики:
3. Типи та різновиди політичного процесу
4. Особливості взаємодії політики з іншими сферами життєдіяльності
5. Соціальна система, суспільство, держава — місце функціонування політики

законспектувати

Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С.31-123.

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Коновалова М., Юрьев А.И. Открытие политики как предмета психологии. (Четыре психологических измерения политической свободы), Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/politika-predmet-psyhologii>
6. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.
7. Юрьев А.И. Власть как предмет науки // <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/vlast-predmet-nauki>
8. Юрьев А.И. Открытие политики как предмета психологии.// <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/politika-predmet-psyhologii>

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.

3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

ЗАВДАННЯ ДО АУДИТОРНОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ 1

За модулями 1-2.

I. Тестові завдання (4 завдання, за правильне виконання завдання – 5 балів). Максимальна кількість балів – 20.

Приклад тестового завдання:

Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді

Термін «політична культура» запропонував:

- а) І. Гердер;
- б) Г. Роршах;
- в) В. Вундт.
- г) Г. Алмонд.

II. Теоретичні завдання (оцінюються від 0 до 30 балів).

1. Політична психологія як наука.
2. Структура та функції політичної психології
3. Проблема предмету політичної психології
4. Політична психологія та інші науки
5. Політико-психологічні ідеї античності, епохи Відродження і Просвіти
6. Політична психологія ХІХ ст. – початку ХХІ ст
7. Особливості розвитку політичної психології в Україні
8. Методологічні принципи політичної психології
9. Основні категорії політичної психології
10. Методи політичної психології.
11. Етичний кодекс політичного психолога.
12. Поняття про політичну свідомість. Структура політичної свідомості.
13. Політична самосвідомість. Психологія політичного мислення.
14. Психологічні аспекти політичної культури.
15. Суть політичної культури як соціального явища.
16. •Психологічні аспекти формування політичної культури
17. •Політичні установки і стереотипи.
18. Психологія влади: генеза та основні види її прояву
19. Мотивація політичної влади
20. Структура та механізми влади
21. Психологічні ознаки влади: суверенітет, легітимність.
22. Влада і сучасність, метаморфози та зміни влади
23. Психологічні ознаки легітимності влади й опозиції
24. Психологічні закономірності стійкості влади
25. Психологічні особливості президентської влади
26. Сприймання та розуміння влади.
27. Інтеракційна психологія влади.
28. Політика як об'єкт політичної психології
29. Соціальна система, суспільство, держава - місце функціонування політики
30. Природа і сутність політики
31. Людина, політика та ідеологія

- 32. Особливості взаємодії політики з іншими сферами життєдіяльності
- 33. Психологічні проблеми політики:
 - а. концепція людини
 - б. зв'язок свідомості людини і її свободи
- 34. Політична свобода
- 35. Економічна свобода
- 36. Особистісна свобода
- 37. Інтелектуальна свобода
- 38. Природа і сутність політики.
- 39. Три основних рівні існування політики:
- 40. Типи та різновиди політичного процесу
- 41. Особливості взаємодії політики з іншими сферами життєдіяльності
- 42. Соціальна система, суспільство, держава — місце функціонування політики

III. Творче завдання (виконання та успішне складання ІНДЗ (ПОЗ))

Модуль 3. ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Всього	У тому числі				Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.		С.р.	Л.	П.	Інд.	С.р.
<i>Змістовий модуль 5. Поняття політичної соціалізації</i>											
Тема 9. Політична соціалізація індивіда, основні етапи становлення політичних суб'єктів.	7	2	2			3	9	1	2		6
Тема 10. Психологія політичної орієнтації, участі та поведінки	6					6	3				3
<i>Змістовий модуль 6. Психологія політичної діяльності та лідерства</i>											
Тема 11. Психологія політичної діяльності. Лідер у політиці.	5	2				3	4				4
Тема 12. Політичні рішення та їх психологічні наслідки	7	2	2			3	6	1			5
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	5		2			3	8				8
Разом за модулем 3	30	6	6			18	30	2	2		26

Для зарахування 3 модуля студенти мають одержати не менше 4 оцінки (поточні оцінки на 3-х практичних заняттях та 1 оцінка за тему, що виносилася на самостійне опрацювання)

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- законспектувати першоджерела;
- здати тему, яка виноситься на самостійне опрацювання на позитивну оцінку.

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи).
- есе
- дослідження
- систематичне рев'ю

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

**Тема 9. ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДА ОСНОВНІ ЕТАПИ
СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СУБ'ЄКТІВ**

Мета: визначити поняття та охарактеризувати основні форми політичної соціалізації

Професійна спрямованість: розвиток навичок цілеспрямованої політичної соціалізації та самовизначення.

План

1. Поняття соціального розвитку.
2. Політична соціалізація як соціально-психологічний феномен
3. Моделі та концепції політичної соціалізації
4. Політична орієнтація
5. Політична активність особистості
6. Основні етапи становлення політичних суб'єктів

Основні поняття	<i>Соціальний розвиток, соціалізація, типізація, індивідуалізація, політична соціалізація, впливи на особистість у ході політичної соціалізації (первинна і вторинна політична соціалізація), сучасні тенденції взаємодії особи і політичної системи (активність та відчуженість громадян в умовах стабільної демократії), форми політичної соціалізації (пряма, опосередкована), чинники політичної соціалізації особистості, агенти соціалізації, політична соціалізація як надбання особистістю соціального капіталу (С. Рябов), класифікація форм політичної активності (політична участь, політична поведінка, політична діяльність), форми політичної участі, види політичної участі, класифікація факторів політичної участі Лестера Мілбрайта, психологічні (особистісні) фактори пасивності суб'єкта політики (фрустраційна реакція; особливості самосвідомості; регламентація бажань і своїх потреб; жорсткість етичної системи)</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Андреева Я. Ф. , Гуленко С. В. Феномен політичної активності особистості // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України ; за заг. ред. М. М. Слюсаревського ; упоряд. Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко. – К. : Міленіум, 2010. – Вип. 10. – С. 49-57
2. Битянова М.Р. Социальная психология: наука, практика и образ мыслей. Учебное пособие / М: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. — 576 с. (Серия «Кафедра психологии»). С. 387-424 Електронний ресурс. Режим доступу: <http://psychlib.ru/mgppu/Bsp-2001/Bsp-576.htm#hid3>
3. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
4. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-62.

5. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 139-161.
6. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.
7. Рябов С.Г. Політична соціалізація як надбання особистістю соціального Капіталу // Соціальне навчання: механізми розвитку політичних ставлень молоді : [наук.-метод. посіб.] / [І. В. Жадан, І. А. Дідук, С. І. Позняк та ін.] ; за ред. І. В. Жадан ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. — С. 90 – 102.
8. Четверик А.Ю. Політична активність у структурі політичної культури, зовнішні та внутрішні чинники її прояву // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2009. - Т. 110, Вип. 97. – С. 100-105.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Змістовий модуль 6. Психологія політичної діяльності та лідерства

Тема 11. ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ЛІДЕР У ПОЛІТИЦІ

Мета: систематизувати та узагальнити знання зі специфіки професійної діяльності та лідерства/керівництва у політиці

Професійна спрямованість: сформувати навички аналізу професійної політичної діяльності та політичного лідерства

План

1. Політична діяльність як соціально-психологічний феномен
2. Психологічний зміст праці в політиці: творення, розширення, виконання, покора.
3. Психологічні прийоми у політичній діяльності
4. Політичне керівництво і лідерство
5. Психологічні аспекти політичного лідерства
6. Функції, стиль, імідж політичного лідера

Основні поняття	<i>Психологічний зміст праці в політиці: творення (парламент, рада, нація, зібрання), розширення (партія, аудиторія, мала група, публіка), виконання (уряд, команда, армія, колектив), покора (натовп, смі'я, населення, мітинг), політичне керівництво і лідерство, метод і стиль керівництва/лідерства, управлінська матриця Р. Блейка и Д. Мутона. системи стилів керівництва Ренсиса Лікерта, основні функції лідера, типологія стилів керівництва, лідери різних рівней та їх задачі, функції політичного лідерства, рівнева структура та психологічні риси особистості лідера, «Я-концепція» політичного лідера, мотивація лідерів, авторитарне лідерство в дослідженнях Т. Адарно, психологічна природа іміджа політика.</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч. посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 300-319.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьВДУВС, 2018. – 648 с. С. 167-186, 216-264, 559-571.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 50-71, 245-260.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Тема 12. ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ЇХ ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ

Мета: з'ясувати зв'язок між політичним рішенням та ймовірними психологічними наслідками для фігурантів (для історії) та майбутнього

Професійна спрямованість: сформувати

План

1. Політичне рішення як предмет вивчення в політичній психології
2. Роль політичного рішення в історії

3. Особливості психологічних наслідків політичних рішень в історії України

Основні поняття	<i>Політичне рішення (ПР), види політичних рішень, методи здійснення політичних рішень, стадії та учасники політичних рішень, складність (когнітивна концептуальна, інтегративна) ПР, стилі ПР, роль ПР, колективна травма, історична травма, масова травма, ПТСР і травма, компенсаторний ПТСР, прояви колективної травми, «сигнали травми» (Гаді Бенезер), геноцид, Голодомор, сакралізація влади, заміна мотивації волі на мотивацію виживання, культ хліба, руйнація ритуалів та традицій, нищення культури, замовчування фактів та їх невизнання</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Горностай П. П. Коллективные травмы и национальный характер / П. П. Горностай // Психологічне консультування і психотерапія. - 2014. - Вип. 1-2. - С. 145-157. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pscp_2014_2_1-2_17
4. Горностай П. П. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології / П. П. Горностай // Проблеми політичної психології. - 2018. - Вип. 7. - С. 54-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2018_7_6
5. Гриневич Л. Ще в 1930-му проти влади повстав 1 млн українців, Історична правда. Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/4e7997816e87f/>
6. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с..
7. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.

Додаткова література

8. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
9. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
10. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
11. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
12. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
13. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
14. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 8

Тема 9. ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДА, ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СУБ'ЄКТІВ

Мета: визначити поняття та охарактеризувати основні форми політичної соціалізації

Професійна спрямованість: розвиток навичок цілеспрямованої політичної соціалізації та самовизначення.

План

1. Поняття соціального розвитку.
2. Політична соціалізація як соціально-психологічний феномен
3. Моделі та концепції політичної соціалізації
4. Політична орієнтація
5. Політична активність особистості
6. Основні етапи становлення політичних суб'єктів

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення механізмів політичної соціалізації у сучасній політичній психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Чинники соціалізації сучасної молоді України» (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему «Чим відрізняється політична позиція сучасної молоді від старшого покоління?» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Соціальний розвиток, соціалізація, типізація, індивідуалізація, політична соціалізація, впливи на особистість у ході політичної соціалізації (первинна і вторинна політична соціалізація), сучасні тенденції взаємодії особи і політичної системи (активність та відчуженість громадян в умовах стабільної демократії), форми політичної соціалізації (пряма, опосередкована), чинники політичної соціалізації особистості, агенти соціалізації, політична соціалізація як надбання особистістю соціального капіталу (С. Рябов), класифікація форм політичної активності (політична участь, політична поведінка, політична діяльність), форми політичної участі, види політичної участі, класифікація факторів політичної участі Лестера Мілбрайта, психологічні (особистісні) фактори пасивності суб'єкта політики (фрустраційна реакція; особливості самосвідомості; регламентація бажань і своїх потреб; жорсткість етичної системи</i>
------------------------	---

законспектувати	Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 139-161. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.
------------------------	--

Література

Основна література

1. Андреева Я. Ф. , Гуленко С. В. Феномен політичної активності особистості // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України ; за заг. ред. М. М. Слюсаревського ; упоряд. Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко. – К. : Міленіум, 2010. – Вип. 10. – С. 49-57
2. Битянова М.Р. Социальная психология: наука, практика и образ мыслей. Учебное пособие / М: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. — 576 с. (Серия «Кафедра психологии»). С. 387-424 Электронный ресурс. Режим доступа: <http://psychlib.ru/mgppu/Bsp-2001/Bsp-576.htm#hid3>
3. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
4. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-62.
5. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 139-161.
6. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.
7. Рябов С.Г. Політична соціалізація як надбання особистістю соціального Капіталу // Соціальне наuczання: механізми розвитку політичних ставлень молоді : [наук.-метод. посіб.] / [І. В. Жадан, І. А. Дідук, С. І. Позняк та ін.]; за ред. І. В. Жадан ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. — С. 90 – 102.
8. Четверик А.Ю. Політична активність у структурі політичної культури, зовнішні та внутрішні чинники її прояву // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2009. - Т. 110, Вип. 97. – С. 100-105.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання

1. Дайте визначення поняття «політична соціалізація».
2. Охарактеризуйте стадії процесу політичної соціалізації?

3. Дайте характеристику агентам і інститутам політичної соціалізації.
4. Окресліть моделі політичної соціалізації.
5. Розкрийте теорії політичної соціалізації.

Практичне заняття 9

Тема 12. ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ЇХ ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ

Мета: з'ясувати зв'язок між політичним рішенням та ймовірними психологічними наслідками для фігурантів (для історії) та майбутнього

Професійна спрямованість: сформувати уміння аналізувати зв'язок рішень та наслідків

План

1. Політичне рішення як предмет вивчення в політичній психології
2. Роль політичного рішення в історії
3. Особливості психологічних наслідків політичних рішень в історії України

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення політичних рішень та політичного мислення у сучасній політичній психології у вигляді ессе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Роль політичних рішень у історії держави» (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему «Яких політичних рішень Вам бракує нині?» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Політичне рішення (ПР), види політичних рішень, методи здійснення політичних рішень, стадії та учасники політичних рішень, складність (когнітивна концептуальна, інтегративна) ПР, стилі ПР, роль ПР, колективна травма, історична травма, масова травма, ПТСР і травма, компенсаторний ПТСР, прояви колективної травми, «сигнали травми» (Гаді Бенезер), геноцид, Голодомор, сакралізація влади, заміна мотивації волі на мотивацію виживання, культ хліба, руйнація ритуалів та традицій, нищення культури, замовчування фактів та їх невизнання</i>
------------------------	---

законспектувати	Горностай П. П. Коллективные травмы и национальный характер / П. П. Горностай // Психологічне консультування і психотерапія. - 2014. - Вип. 1-2. - С. 145-157. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pscp_2014_2_1-2_17
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.

2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч. посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
3. Горностай П. П. Коллективные травмы и национальный характер / П. П. Горностай // Психологічне консультування і психотерапія. - 2014. - Вип. 1-2. - С. 145-157. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psecp_2014_2_1-2_17
4. Горностай П. П. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології / П. П. Горностай // Проблеми політичної психології. - 2018. - Вип. 7. - С. 54-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2018_7_6
5. Гриневич Л. Ще в 1930-му проти влади повстав 1 млн українців, Історична правда. Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/4e7997816e87f/>
6. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьВДУВС, 2018. – 648 с..
7. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.; Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання

1. Як Ви розумієте поняття « політична зріла особистість»?
2. Як Ви розумієте ідентифікацію особистості з соціальнополітичним простором країни?
3. Чи може високий рівень політичності особистості не збігатися з її громадянськістю? Аргументуйте свою відповідь.
4. До якого компонента політичної соціалізації можна віднести політичні інтереси?
5. Визначіть політичну поведінку особистості з огляду на політичні мотиви.
6. Як пов'язані політичні потреби особистості з її політичними мотивами?
7. Що таке політичність і аполітичність? Розкрийте зміст цих понять.

Практичне заняття 10 ВИКОНАННЯ ІНДЗ (ПОЗ)

Мета: формувати у студентів уміння виконувати професійно-орієнтоване завдання з психолого-політичної проблематики відповідно до запропонованого алгоритму.

Професійна спрямованість: напрацювання навичок розв'язання психолого-політичного запиту, орієнтування у проблематиці психологічних завдань, що виникають у політичному житті.

Завдання заняття:

1. Оберіть, будь-ласка одне із запропонованих завдань, робота над яким буде тривати протягом 3,4 та 5 модулів політичної психології.
2. Уважно вивчіть алгоритм та рухайтесь у виконанні завдання відповідно до нього.
3. Наприкінці лабораторного заняття подайте виконану роботу на **оцінювання** викладачеві. У випадку неготовності запропонувати на перевірку матеріал по закінченню пари, робота має здатись *не пізніше наступного заняття* для її **зарахування**.

Варіанти професійно-орієнтованих завдань

I. Опитування на тему “Політична самосвідомість”. Чи цікавитеся Ви зараз політикою: дуже цікавлюсь-стежу за всіма політичними подіями – маю загальне уявлення, але деталі упускаю-рідко стежу-нецікавлюсь взагалі. **Обов’язкова програма:** Застосувати методика дослідження рівня політичного інтересу (Додаток Б).

II. Опитування на тему “Політична культура громадян, суспільства в контексті українського державотворення”. Визначте рівень довіри до президента, парламенту, уряду серед молоді. **Обов’язкова програма:** використати психосемантичний варіант опитування та подальшої обробки, інтерпретації результатів

III. Опитування на тему: “Образ української влади на початку XXI ст. у сприйнятті громадян”. У яких політичних інститутів знаходиться реальна влада у сучасній Україні: президент-адміністрація президента-парламент-уряд-облдержадміністрації-міськрада-суд –прокуратура-армія-політичні партії-ваш варіант. Описати приклади дії різних видів влади. **Обов’язкова програма:** Провести дослідження за допомогою проективної методики “Я і влада” (див. Додаток В).

Обсяг робіт на занятті:

Вибір та довизначення завдання, знайомство із запропонованою діагностичною процедурою, опис роботи із проблеми у формі діалогу; формування реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків практичної роботи психолога..

Література

Основна література

1. Бешелев Д., Гуревич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. М., 1980.
2. Гуревич Ф.Г. Методы и процедуры получения экспертной информации // Экономика и математические методы. – 1973. Т.9 - № 5.
3. Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.
4. Методология и методы социальной психологи. Л., 1977.
5. Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Політична психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання / Упорядник

- : Стоцький Я.В. – Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2018. – 40 с.
6. Морозов С.М. Групповая оценка личности // Методы психологического исследования личности учащегося. К. 1992, - с. 28-31.
 7. Орлов А.И. Экспертные оценки. Учебное пособие. М.: ИВСТЭ, 2002.

Додаткова література

1. Богатуров А. Политический портрет. Пять синдромов Ельцина и пять образов Путина // Pro et Contra. Журнал российской внутренней и внешней политики. Том 6. № 1-2. Часть I. Зима-весна 2001. Внешняя политика России: 1991 -2000.
2. Букалов А. Карпенко О. Ментальность украинского этноса и феномен «Оранжевой революции»// «Соционика, ментология и психология личности», 2005, № 2.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.
4. Знаков В.В. Макевиализм: психологическое свойство и методика его исследования. // Психологический журнал, 2000, том 21, № 5, с. 16-22.
5. Зорин В.А. Проблема восприятия образа политика в контексте изучения его личности // Политико-психологические проблемы исследования массового сознания / Под ред. Е.Б. Шестопал. М.: Аспект Пресс, 2002.
6. Каарбо Дж., Бизли Р. Практическое руководство по применению сравнительного метода case study в политической психологии. В кн.: Политическая психология / Пер. с англ. Составитель проф. Е. Б. Шестопал. - М.: ИНФРА-М, 2000.
7. Люльчак Е.Р. Политико-психологический портрет Виктора Ющенко // Актуальные проблемы современной политической психологии: Юбилейный сборник кафедры/ Под. ред Е.Б. Шестопал. М.: РИОР, 2010.
8. Люльчак Е.Р. Личность политического лидера как объект психоаналитического исследования // Experimentum 2009: Сборник научных статей философского факультета МГУ. - М.: Издатель Воробьев А.В., 2008.
9. Мангейм Дэ/с.Б., Рич Р.К. Политология: Методы исследования. М.: Издательство "Весь Мир", 1997.
10. Никандров В. В. Методологические основы психологии. СПб: Изд. Речь, 2008.
11. Портрет электоратов Ющенко и Януковича. Анализ результатов голосования на Президентских выборах 2004 года // <http://www.analitik.org.ua>.
12. Ракитянский Н.М. Проблема психодиагностики политических лидеров//Общественные науки и современность. 1996. - № 6.
13. Рыскова Т.Н. Политический портрет лидера: вопросы типологии // Вестник МГУ, серия 12 1997. № 3.
14. Скар О. Соціально-психологічне дослідження гендерних характеристик політичних лідерів // Соціальна психологія. - 2006. - № 3 (17). - С.47-51.
15. Собчик Л.Н. Стандартизированный многофакторный метод исследования личности СМИЛ (ММП1). СПб.: Речь, 2000;
16. Сосланд А. Харизматический тренинг // www.interpedagogika.ru
17. Шестопал Е.Б. Оценка гражданами личности лидера // Полис. 1997. №6.
18. Шмелёв А.Г. Психодиагностика личностных черт. СПб.: Речь, 2002.

19. Штушна Т.А. Феномен политического лидерства // Вестник МГУ, серия 12 1994. № 4. Штукина Т.А. к новому измерению политического лидерства // Кентавр. - 1994. №6; 1995. №1.
20. Engdahlm W. Ukraine and a Tectonic Shift in Heartland Power// <http://www.warandpeace.ru/en/exclusive/view/45429/>
21. Freud S. On Narcissism: an Introduction, 1914.
22. Millon T., Lerner M. J. (Eds.), 2003, Handbook of Psychology, Volume 5, Personality and Social Psychology, pp. 599-627.
23. Yin R. Case study research. Beverly Hills: Sage, 1994.

Модуль 4. ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МАКРО-ПОЛІТИЧНИХ ЯВИЩ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Всього	У тому числі				Всього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.		С.р.	Л.	П.	Інд.	С.р.
<i>Змістовий модуль 8. Психологія великих соціальних груп і політика</i>											
Тема 14. Психологія великих соціальних груп, масова свідомість та поведінка	6	2				3	8	1	2		5
• Масові настрої та стихійна політична поведінка	4		2			3	5				5
<i>Змістовий модуль 9. Психологічні особливості макро-політичних явищ</i>											
Тема 16. Психолого-політичні масовидні явища, що визначають характер і зміст політичної поведінки	7	2	2			3	6	1			5
Тема 17. Політична реклама як соціально-психологічний феномен	8					8	5				5
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	5		2			3	6				6
Разом за модулем 4	30	4	6			20	30	2	2		26

Для зарахування 4модуля студенти мають одержати не менше 4 оцінки (поточні оцінки на 3-х практичних заняттях та 1 оцінка за тему, що виносилася на самостійне опрацювання)

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- законспектувати першоджерела;
- здати тему, яка виноситься на самостійне опрацювання на позитивну оцінку.

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи).
- есе
- дослідження
- систематичне рев'ю

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 14. ПСИХОЛОГІЯ ВЕЛИКИХ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП, МАСОВА СВІДОМІСТЬ ТА ПОВЕДІНКА

Мета: узагальнити знання з психології великих соціальних груп та виокремити їх політико-психологічну сутність

Професійна спрямованість: сформувати навички аналізу макро-політичної поведінки

План

1. Політична психологія великих соціальних груп
2. Поняття “маси” в історії психології
3. Психологія громадської думки і національна ідея
4. Поняття електоральної поведінки
5. Психологія політичних еліт.

Основні поняття	<i>Велика соціальна група (ВСГ), організовані та стихійні ВСГ, етнічні ВСГ, класи, страти, натовп, аудиторія, публіка, маси, психологія мас (Тард, Сигеле, Лебон), поняття “маси”, Психологія класів, націй, їх прояв у політиці, психологія маргінальних груп та люмпенізованих прошарків слоев, психологія еліт, теорії та концепції політичної еліт, механізми формування політичних еліт, оновлення еліт, функції політичної еліт, типологія політичної еліти, політична еліта сучасної України</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С.208-266.
3. Козирєв М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирєв. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 270-295, 332-347, 363-387.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С.276-310, 348-364.
5. Кочкарова Т.Ч. Политическая психология: Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Бишкек: Изд-во КРСУ, 2008. – 329 с., С. 105-124.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.

6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Змістовий модуль 9. Психологічні особливості макро-політичних явищ

Тема 16. ПСИХОЛОГО-ПОЛІТИЧНІ МАСОВИДНІ ЯВИЩА, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ХАРАКТЕР І ЗМІСТ ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: узагальнити знання з психології мас у політичному дискурсі

Професійна спрямованість: сформувати навички наукового підходу до аналізу масової поведінки

План

1. Масова свідомість та поведінка
2. П'ять основних «сміслів» поняття «натовп (юрба)» - класифікація Д. Белла
3. Масові настрої як політико-психологічний феномен: визначення, генеза, суб'єкти, функції.
4. Специфіка стихійної політичної поведінки

Основні поняття	<i>Масова свідомість, масова поведінка, натовп, юрба, основні види та специфіка маси, «натовп (юрба)» (за Д. Беллом), типи поведінки, теорії поведінки натовпу, маніпулювання масами, громадська думка, масові настрої, генеза настроїв, суб'єкти, функції, основні підходи до класифікації та механізм формування масових політичних настроїв, специфіка стихійної політичної поведінки, її основні чинники, механізми стихійної політичної поведінки (циркулярна реакція, емоційне кружляння, імпульсивні дії), суб'єкти стихійної поведінки, паніка та агресія як основні форми стихійної поведінки</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 363-388.
3. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 152-204.
4. Кочкарова Т.Ч. Политическая психология: Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Бишкек: Изд-во КРСУ, 2008. – 329 с., С. 124-163.
5. Лебон Г. Психология масс М.: Академический проект, 2011. — 238 с.
6. Московичи С. Век толп. Наука о массах. Исторический трактат по психологии масс Москва, 1998, 354 с.

7. Назаретян А. Психология стихийного массового поведения: Толпа, слухи, политические и рекламные кампании М.: Академия, 2005, 160с., 2-е изд.
8. Ольшанский Д. Психология масс СПб.: Питер, 2002. — 368 с. — (Мастера психологии).
9. Хевеши М.А. Толпа, массы, политика. Историко-философский очерк М.: ИФ РАН, 2001. — 223 с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 11

Тема 14. ПСИХОЛОГІЯ ВЕЛИКИХ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП, МАСОВА СВІДОМІСТЬ ТА ПОВЕДІНКА

Мета: узагальнити знання з психології великих соціальних груп та виокремити їх політико-психологічну сутність

Професійна спрямованість: сформувати навички аналізу макро-політичної поведінки

План

1. Політична психологія великих соціальних груп
2. Поняття “маси” в історії психології
3. Психологія громадської думки і національна ідея
4. Поняття електоральної поведінки
5. Психологія політичних еліт.

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення великих груп та мас у сучасній політичній психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Політична ситуація та маси » (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему “Як Ви ставитесь до масових політичних форм впливу на політиків» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Велика соціальна група (ВСГ), організовані та стихійні ВСГ, етнічні ВСГ, класи, страти, натовп, аудиторія, публіка, маси, психологія мас (Тард, Сигеле, Лебон), поняття “маси”, Психологія класів, націй, їх прояв у політиці, психологія маргінальних груп та люмпенізованих прошарків слоев, психологія еліт, теорії та концепції політичної еліт, механізми формування політичних еліт, оновлення еліт, функції політичної еліт, типологія політичної еліти, політична еліта сучасної України</i>
------------------------	---

законспектувати	Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 270-295.
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С.208-266.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 270-295, 332-347, 363-387.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.: 2010. С.276-310, 348-364.
5. Кочкарова Т.Ч. Политическая психология: Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Бишкек: Изд-во КРСУ, 2008. – 329 с., С. 105-124.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання

1. Дайте психологічну характеристику національно-етнічних спільнот.

2. Охарактеризуйте чинники розвитку національно-етнічних спільнот.
3. Проаналізуйте структуру та властивості психології нації.
4. Розкрийте суть національного характеру.
5. Охарактеризуйте національну самосвідомість.
6. Назвіть чинники формування національного характеру української нації.
7. Які особливості менталітету українців?
8. Охарактеризуйте національно-етнічні проблеми в сучасному світі.
9. Причини та стан етнополітичних проблем в Україні.

Практична психологія 12

Тема 16. ПСИХОЛОГО-ПОЛІТИЧНІ МАСОВИДНІ ЯВИЩА, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ХАРАКТЕР І ЗМІСТ ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Мета: узагальнити знання з психології мас у політичному дискурсі

Професійна спрямованість: сформувати навички наукового підходу до аналізу масової поведінки

План

1. Масова свідомість та поведінка
2. П'ять основних «сміслів» поняття «натовп (юрба)» - класифікація Д. Белла
3. Масові настрої як політико-психологічний феномен: визначення, генеза, суб'єкти, функції.
4. Специфіка стихійної політичної поведінки

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення мас у сучасній політичній психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне рев'ю за темою «Особливості сучасних мас у політиці» (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему «Як Ви почуваетесь у великій масі?» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Масова свідомість, масова поведінка, натовп, юрба, основні види та специфіка маси, «натовп (юрба)» (за Д. Беллом), типи поведінки, теорії поведінки натовпу, маніпулювання масами, громадська думка, масові настрої, генеза настроїв, суб'єкти, функції, основні підходи до класифікації та механізм формування масових політичних настроїв, специфіка стихійної політичної поведінки, її основні чинники, механізми стихійної політичної поведінки (циркулярна реакція, емоційне кружляння, імпульсивні дії), суб'єкти стихійної поведінки, паніка та агресія як основні форми стихійної поведінки</i>
------------------------	--

законспектувати	Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 152-204.
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 363-388.
3. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 152-204.
4. Кочкарова Т.Ч. Политическая психология: Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Бишкек: Изд-во КРСУ, 2008. – 329 с., С. 124-163.
5. Лебон Г. Психология масс М.: Академический проект, 2011. — 238 с.
6. Московичи С. Век толп. Наука о массах. Исторический трактат по психологии масс Москва, 1998, 354 с.
7. Назаретян А. Психология стихийного массового поведения: Толпа, слухи, политические и рекламные кампании М.: Академия, 2005, 160с., 2-е изд.
8. Ольшанский Д. Психология масс СПб.: Питер, 2002. — 368 с. — (Мастера психологии).
9. Хевеши М.А. Толпа, массы, политика. Историко-философский очерк М.: ИФ РАН, 2001. — 223 с.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання

1. Розкрийте характерні особливості стихійних масових груп.
2. Проаналізуйте об'єктивні й суб'єктивні чинники утворення стихійних масових груп.
3. Охарактеризуйте основні види стихійних масових груп.
4. У чому особливості натовпу як соціально-психологічного феномену та його ознаки?
5. Прокласифікуйте основні види натовпу.
6. Охарактеризуйте діючий натовп.
7. Розкрийте склад агресивного натовпу та поясніть основні етапи його розвитку.
8. Проаналізуйте психологічні особливості поведінки індивіда у натовпі.
9. Суть паніки та її чинники. Розкрийте особливості поведінки людини у натовпі

Практичне заняття 13 ВИКОНАННЯ ІНДЗ (ПОЗ)

Мета: формувати у студентів уміння виконувати професійно-орієнтоване завдання з психолого-політичної проблематики відповідно до запропонованого алгоритму.

Професійна спрямованість: напрацювання навичок розв'язання психолого-політичного запиту, орієнтування у проблематиці психологічних завдань, що виникають у політичному житті.

Завдання заняття:

1. Продовжуйте працювати над обраним завданням. Уважно вивчіть алгоритм та рухайтесь у виконанні завдання відповідно до нього.
2. Завершуйте роботу над етапом самооцінювання.
3. Розробіть власну програму саморозвитку, відповідно до вимог алгоритму.

Варіанти професійно-орієнтованих завдань

I. Опитування на тему “Політична самосвідомість”. Чи цікавитеся Ви зараз політикою: дуже цікавлось-стежу за всіма політичними подіями – маю загальне уявлення, але деталі упускаю-рідко стежу-нецікавлюсь взагалі.

Обов'язкова програма: Застосувати методика дослідження рівня політичного інтересу (Додаток Б).

II. Опитування на тему “Політична культура громадян, суспільства в контексті українського державотворення”. Визначте рівень довіри до президента, парламенту, уряду серед молоді. **Обов'язкова програма:** використати психосемантичний варіант опитування та подальшої обробки, інтерпретації результатів

III. Опитування на тему: “Образ української влади на початку ХХІ ст. у сприйнятті громадян”. У яких політичних інститутів знаходиться реальна влада у сучасній Україні: президент-адміністрація президента-парламент-уряд-облдержадміністрації-міськрада-суд –прокуратура-армія-політичні партії-ваш варіант. Описати приклади дії різних видів влади. **Обов'язкова програма:** Провести дослідження за допомогою проективної методики “Я і влада” (див. Додаток В).

Обсяг робіт на занятті:

Аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик; підбір і аналіз літератури та формулювання припущень про причини виникнення проблеми; консультація з фахівцями; складання розгорнутого плану виконання завдання, підбір методів та аналіз ресурсів;. передбачення проблемних моментів та підготовка матеріалів, необхідних для виконання завдання. Збір емпіричних даних. Аналіз та інтерпретація отриманих даних. Надання психологічної допомоги. Представлення результатів людині, яка звернулася із запитом.

Література

Основна література

1. Бешелев Д., Гуревич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. М., 1980.

2. Гуревич Ф.Г. Методы и процедуры получения экспертной информации // Экономика и математические методы. – 1973. Т.9 - № 5.
3. Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.
4. Методология и методы социальной психологии. Л., 1977.
5. Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Політична психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання / Упорядник : Стоцький Я.В. – Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2018. – 40 с.
6. Морозов С.М. Групповая оценка личности // Методы психологического исследования личности учащегося. К. 1992, - с. 28-31.
7. Орлов А.И. Экспертные оценки. Учебное пособие. М.: ИВСТЭ, 2002.

Додаткова література

1. Богатуров А. Политический портрет. Пять синдромов Ельцина и пять образов Путина // Pro et Contra. Журнал российской внутренней и внешней политики. Том 6. № 1-2. Часть I. Зима-весна 2001. Внешняя политика России: 1991 -2000.
2. Букалов А. Карпенко О. Ментальность украинского этноса и феномен «Оранжевой революции»// «Соционика, ментология и психология личности», 2005, № 2.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.
4. Знаков В.В. Макевиализм: психологическое свойство и методика его исследования. // Психологический журнал, 2000, том 21, № 5, с. 16-22.
5. Зорин В.А. Проблема восприятия образа политика в контексте изучения его личности // Политико-психологические проблемы исследования массового сознания / Под ред. Е.Б. Шестопаля. М.: Аспект Пресс, 2002.
6. Каарбо Дж., Бизли Р. Практическое руководство по применению сравнительного метода case study в политической психологии. В кн.: Политическая психология / Пер. с англ. Составитель проф. Е. Б. Шестопаля. - М.: ИНФРА-М, 2000.
7. Люльчак Е.Р. Политико-психологический портрет Виктора Ющенко // Актуальные проблемы современной политической психологии: Юбилейный сборник кафедры/ Под. ред Е.Б. Шестопаля. М.: РИОР, 2010.
8. Люльчак Е.Р. Личность политического лидера как объект психоаналитического исследования // Experimentum 2009: Сборник научных статей философского факультета МГУ. - М.: Издатель Воробьев А.В., 2008.
9. Мангейм Дэ/с.Б., Рич Р.К. Политология: Методы исследования. М.: Издательство "Весь Мир", 1997.
10. Никандров В. В. Методологические основы психологии. СПб: Изд. Речь, 2008.
11. Портрет электоратов Ющенко и Януковича. Анализ результатов голосования на Президентских выборах 2004 года // <http://www.analitik.org.ua>.
12. Ракитянский Н.М. Проблема психодиагностики политических лидеров//Общественные науки и современность. 1996. - № 6.
13. Рыскова Т.Н. Политический портрет лидера: вопросы типологии // Вестник МГУ, серия 12 1997. № 3.

14. Скар О. Соціально-психологічне дослідження гендерних характеристик політичних лідерів // Соціальна психологія. - 2006. - № 3 (17). - С.47-51.
15. Собчик Л.Н. Стандартизированный многофакторный метод исследования личности СМИЛ (ММП1). СПб.: Речь, 2000;
16. Сосланд А. Харизматический тренинг // www.interpedagogika.ru
17. Шестопап Е.Б. Оценка гражданами личности лидера // Полис. 1997. №6.
18. Шмелёв А.Г. Психодиагностика личностных черт. СПб.: Речь, 2002.
19. Штушна Т.А. Феномен политического лидерства // Вестник МГУ, серия 12 1994. № 4. Штукина Т.А. к новому измерению политического лидерства // Кентавр. - 1994. №6; 1995. №1.
20. Engdahlm W. Ukraine and a Tectonic Shift in Heartland Power// <http://www.warandpeace.ru/en/exclusive/view/45429/>
21. Freud S. On Narcissism: an Introduction, 1914.
22. Millon T., Lerner M. J. (Eds.), 2003, Handbook of Psychology, Volume 5, Personality and Social Psychology, pp. 599-627.
23. Yin R. Case study research. Beverly Hills: Sage, 1994.

Тема самостійного опрацювання

Тема 17. ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

План

1. Політична реклама як соціально-психологічний феномен
2. Функціонально-психологічні основи впливу реклами
3. Особливості та феномени сприймання політичної реклами
4. Особливості впливу політичної реклами на свідомість
5. Комунікативний компонент політичної реклами
6. Види політичної реклами

Основні поняття	<i>Реклама, вплив у рекламі, психологічні особливості сприймання у рекламі, комунікативна, складова у політичній рекламі, протидія маніпулюванню</i>
законспектувати	Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 152-204.

Література

Основна література

1. Бебик В. політичний маркетинг і менеджмент: Монографія. – Київ: МАУП, 1996.
2. Варій М. Психологія та виборчі технології / Науково-методичний посібник. – Львів: Вид-во "СПОЛОМ", 2002.
3. Коноваленко А. В. Психологи я политической рекламы . — Ростов н/Д : «Феникс» , 2005. — 96 с. (Серия «Психологический практикум»)

4. Малкин Е., Сучков Е. Основы избирательных технологий. – М.: Русская панорама, 2002.
5. Заярна О. Як переконати масову аудиторію: Психологічні чинники ефективності пропаганди // Нова політика. – 1999. – X" 1. – С. 28-31.
6. Почепцов Г. Паблік рилейшнз: Навч. посібн. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2009.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.; Издательство «Весь Мир», 2002. –240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
4. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 363-388.
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 152-204.
6. Кочкарова Т.Ч. Политическая психология: Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Бишкек: Изд-во КРСУ, 2008. – 329 с., С. 124-163.
7. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
8. Лебон Г. Психология масс М.: Академический проект, 2011. — 238 с.
9. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.-216с.
10. Московичи С. Век толп. Наука о массах. Исторический трактат по психологии масс Москва, 1998, 354 с.
11. Назаретян А. Психология стихийного массового поведения: Толпа, слухи, политические и рекламные кампании М.: Академия, 2005, 160с., 2-е изд.
12. Ольшанский Д. Психология масс СПб.: Питер, 2002. — 368 с. — (Мастера психологии).
13. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
14. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
15. Хевеши М.А. Толпа, массы, политика. Историко-философский очерк М.: ИФ РАН, 2001. — 223 с.
16. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Модуль 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі			
		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.		Л.	П.	Інд.	С.р.
<i>Змістовий модуль 10. Політико-психологічні засоби впливу та протидії</i>											
Тема 18. Психологія політичних конфліктів та їх врегулювання	5					5	4				4
Тема 20. Комунікаційні технології (КТ) та психологія політичного міфу	8	2	2			4	4				4
<i>Змістовий модуль 11. Загальні психологічні тенденції політичного життя у світі</i>											
Тема 21. Концепція стратегічної психології Глобалізація	4	2				2	8	2			6
Тема 22. Психологія тероризму та війни	6		2			4	4				4
<i>Виконання ІНДЗ (ПОЗ)</i>	7		2			5	10				10
Разом за модулем 5	30	4	6			20	30	2	0		28
Разом за курс	150	26	32			92	150	10	8		112

Для зарахування 5 модуля студенти мають одержати не менше 4 оцінки (поточні оцінки на 3-х практичних заняттях та 1 оцінка за тему, що виносилася на самостійне опрацювання)

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- законспектувати першоджерела;
- здати тему, яка виноситься на самостійне опрацювання на позитивну оцінку.

Види робіт на вибір:

- реферат або повідомлення (готує один студент з академічної групи).
- есе
- дослідження
- систематичне рев'ю

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 20. КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ (КТ) ТА ПСИХОЛОГІЯ
ПОЛІТИЧНОГО МІФУ

Мета: узагальнити знання щодо комунаційних технологій та політичних міфів

Професійна спрямованість: сформувати навички критичного ставлення до засобів впливу за допомогою відомих та невідомих технологій .

План

1. Політична комунація як психолого-політичний феномен.
2. Концепції, класифікація та умови політичної комунації
3. Символічна організація комунаційних технологій (КТ)
 - візуальна організація КТ
 - подієва організація КТ
 - міфологічна організація КТ
 - комунікативна організація КТ
4. Психологічні особливості міфів російської пропаганди

Основні поняття	<i>Соціальна технологія, соціальн-комунікативна технологія, технологія соціальної комунації, соціальна інженерія, основні засоби та інструменти комунікативних технологій (символи, візуальні образи, події, міфи, спілкування), візуальна організація комунації, подієва організація, міфологічна організація комунації, міф, типізація міфів, політичний міф, основні ознаки (властивості) міфу, комунікативна організація, зміни в комунації, зміни в моделі світу, зміни в поведінці, психологічні особливості міфів російської пропаганди про Україну, міфи про русофобію.</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-62.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 525-551.
4. Коноваленко А. В. Психологи я политической рекламы . — Ростов н/Д : «Феникс» , 2005. — 96 с. (Серия «Психологический практикум»)
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.

2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Егорова –Гантман Е.В., Плешаков К.В., Байбакова В.Г. Политическая реклама / Под ред. А.А.Бирюкова, М.1999, - 240 с.
4. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
5. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
6. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
7. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
8. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Змістовий модуль 11. Загальні психологічні тенденції політичного життя у світі

Тема 21. КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Мета: узагальнити психологічний вплив глобалізації на суб'єктів політики

Професійна спрямованість: сформувані навички стратегічного аналізу політичних глобалізаційних процесів

План

1. Глобальні виміри у світі і в психології
2. Теоретична система стратегічної психології
3. Практична система стратегічної психології
4. Призначення стратегічної психології
5. Практика стратегічної психології
6. Результати застосування стратегічної психології

Основні поняття	<i>Вплив глобальних змін у світі, в психології громадян та їх лідерів; широкомасштабні політичні проекти, глобалізація (А.І.Юрьев), одна із формул глобалізації: глобальний взаємозалежність плюс глобальна свідомість (за А.І.Юрьєвим); інструменти інструментами цієї нової психологічної влади будуть (А.І.Юрьєв): 1) інформаційна глобалізація (віртуалізація), 2) економічна глобалізація (інноваційність), 3) регіональна глобалізація (світ без меж), 4) демографічна глобалізація (головний ресурс).</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-62.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с.

4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.
5. Юрьев А.И. О глобализации. Концепция стратегической психологии.- Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.yuriev.spb.ru/globalization>

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 14

Тема 20. КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ (КТ) ТА ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОГО МІФУ

Мета: узагальнити знання щодо комунаційних технологій та політичних міфів

Професійна спрямованість: сформувати навички критичного ставлення до засобів впливу за допомогою відомих та невідомих технологій .

План

1. Політична комунація як психолого-політичний феномен.
2. Концепції, класифікація та умови політичної комунації
3. Символічна організація комунаційних технологій (КТ)
 - візуальна організація КТ
 - подієва організація КТ
 - міфологічна організація КТ
 - комунікативна організація КТ
4. Психологічні особливості міфів російської пропаганди

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення комунаційних технологій у сучасній політичній психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне ревію за темою «Особливості політичного міфу» (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему “яка політична реклама Вам подобається і чому?” (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Соціальна технологія, соціальн-комунікативна технологія, технологія соціальної комунікації, соціальна інженерія, основні засоби та інструменти комунікативних технологій (символи, візуальні образи, події, міфи, спілкування), візуальна організація комунікації, подієва організація, міфологічна організація комунікації, міф, типізація міфів, політичний міф, основні ознаки (властивості) міфу, комунікативна організація, зміни в комунікації, зміни в моделі світу, зміни в поведінці, психологічні особливості міфів російської пропаганди про Україну, міфи про русофобію.</i>
законспектувати	Шайгородський Ю. Ж. Політична міфологія у кризовому суспільстві // Ю.Ж. Шайгородський // Освіта регіону: політологія психологія комунікації. – 2009. -№ 1. – С. 61-62

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-62.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 525-551.
4. Коноваленко А. В. Психологи я политической рекламы . — Ростов н/Д : «Феникс» , 2005. — 96 с. (Серия «Психологический практикум»)
5. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.
6. Шайгородський Ю. Ж. Політична міфологія у кризовому суспільстві // Ю.Ж. Шайгородський // Освіта регіону: політологія психологія комунікації. – 2009. - № 1. – С. 61-62

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гагин Т. Структурированное построение мифа в политике. – <http://cbs.alphatekhnology.ru>
3. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
4. Егорова –Гантман Е.В., Плешаков К.В., Байбакова В.Г. Политическая реклама / Под ред. А.А.Бирюкова, М.1999, - 240 с.
5. Кассирер Э. Миф государства / Э. Кассирер // Феномен человека. Антология. М.: Высшая школа, 1993. – С. 108-123.
6. Кольев А. Политическая мифология: Реализация социального опыта. / А. Кольев. - М.: Логос, 2003. – 384 с.
7. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.

8. Леви-Строс К. Мифологика. / К. Леви-Строс. – М.: Университетская книга, 2000. – 406 с.
9. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
10. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
11. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
12. Цуладзе А. Политическая мифология. / А. Цуладзе. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 384 с.
13. Шайгородський Ю. Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу. / Ю.Ж. Шайгородський. – К.: Знання України, 2009. – 400 с.

Практична психологія 15

Тема 22. ПСИХОЛОГІЯ ТЕРОРИЗМУ ТА ВІЙНИ

Мета: узагальнити психологічні знання щодо тероризму та війни як форм агресії

Професійна спрямованість: сформувати навички аналізу тероризму та війни як предмету психологічної науки

План

1. Тероризм як соціально-політичний і психологічний феномен; сфери і види тероризму.
2. Мотивація тероризму.
3. Особистісні особливості терористів.
4. Психологічна війна як компонент політичних відносин.
5. Психологія впливу ЗМІ на суспільну свідомість
6. Психологія гібридної війни

Практична частина:

- представте аналіз підходів до вивчення тероризму та війни у сучасній політичній психології у вигляді есе чи таблиці
- складіть структурне ревію за темою «Гібридна війна та місце в ній міфу» (за бажанням студента)

Творчі питання та завдання

- ✓ Опитування на тему “які засоби перевірки політичного факту Ви найчастіше застосовуєте?» (Студентам опитати мінімум 10 респондентів і записати їхні визначення). (за бажанням студента)
- ✓ Здійснити інтернет-огляд за ключовими словами теми.

Основні поняття	<i>Війна, психологічна війна, конфлікт, психологічний тиск, маніпуляція, непомітне проникнення у свідомість, мас-медіа, функції мас-медіа</i>
законспектувати	<ul style="list-style-type: none"> - Шайгородський Ю. Ж. Політична мифология у кризовому суспільстві // Ю.Ж. Шайгородський // Освіта регіону: політологія психологія комунікації. – 2009. -№ 1. – С. 61-62 - Цуладзе А.М. Пропаганда, или охота на «гусей» // Политические манипуляции или покорение толпы. – М., 1999.

– С. 125–136.

- Юрьев А.И. Хотят ли русские войны ? Тезисы доклада на заседании круглого стола «Хотят ли русские войны» в . Информационное агентство «Росбалт», Санкт-Петербург, Дворец Кочубея, 14 мая, 2002г. Режим доступа: <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/tezisy-rosbalt>

Література

Основна література

1. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч. посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-62.
2. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С. 525-551.
3. Коноваленко А. В. Психологи я политической рекламы . — Ростов н/Д : «Феникс» , 2005. — 96 с. (Серия «Психологический практикум»)
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. С. 43-71.
5. Ольшанский Д.В. Школа выживания. Психология терроризма. – СПб. 2002. – С. 260–268.
6. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1973.
7. Шайгородський Ю. Ж. Політична міфологія у кризовому суспільстві // Ю.Ж. Шайгородський // Освіта регіону: політологія психологія комунікації. – 2009. - № 1. – С. 61-62
8. Цуладзе А.М. Пропаганда, или охота на «гусей» // Политические манипуляции или покорение толпы. – М., 1999. – С. 125–136.
9. Юрьев А.И. Хотят ли русские войны ? Тезисы доклада на заседании круглого стола «Хотят ли русские войны» в . Информационное агентство «Росбалт», Санкт-Петербург, Дворец Кочубея, 14 мая, 2002г. Режим доступа: <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/tezisy-rosbalt>

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М.,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гагин Т. Структурированное построение мифа в политике. – <http://cbs.alphatekhnology.ru>
3. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
4. Егорова –Гантман Е.В., Плешаков К.В., Байбакова В.Г. Политическая реклама / Под ред. А.А.Бирюкова, М.1999, - 240 с.
5. Кассирер Э. Миф государства / Э. Кассирер // Феномен человека. Антология. М.: Высшая школа, 1993. – С. 108-123.
6. Кольев А. Политическая мифология: Реализация социального опыта. / А. Кольев. - М.: Логос, 2003. – 384 с.
7. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
8. Леви-Строс К. Мифологии. / К. Леви-Строс. – М.: Университетская книга, 2000. – 406 с.
9. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.

10. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
11. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
12. Цуладзе А. Политическая мифология. / А. Цуладзе. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 384 с.
13. Шайгородський Ю. Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу. / Ю.Ж. Шайгородський. – К.: Знання України, 2009. – 400 с.

Контрольні питання та завдання

1. Що Ви знаєте про тероризм?
2. Які психологічні чинники його можуть зумовити?
3. Яка мотивація тероризму?.
4. У чому виявляються особистісні особливості терористів?.
5. Яка суть психологічної війни як компоненти політичних відносин.
6. Які психологічні засоби впливу ЗМІ на суспільну свідомість Вам відомі?
7. У чому полягає психологічна проблема гібридної війни?

Практичне заняття 16 ВИКОНАННЯ ІНДЗ (ПОЗ)

Мета: формувати у студентів уміння виконувати професійно-орієнтоване завдання з психолого-політичної проблематики відповідно до запропонованого алгоритму.

Професійна спрямованість: напрацювання навичок розв'язання психолого-політичного запиту, орієнтування у проблематиці психологічних завдань, що виникають у політичному житті.

Завдання заняття:

Презентуйте на захисті перед підгрупою власні здобутки у розв'язанні проблеми обраного клієнтського запиту.
Отримайте оплески за результати виконаної роботи

Варіанти професійно-орієнтованих завдань

I. Опитування на тему “Політична самосвідомість”. Чи цікавитеся Ви зараз політикою: дуже цікавлюсь-стежу за всіма політичними подіями – маю загальне уявлення, але деталі упускаю-рідко стежу-нецікавлюсь взагалі.
Обов'язкова програма: Застосувати методика дослідження рівня політичного інтересу (Додаток Б).

II. Опитування на тему “Політична культура громадян, суспільства в контексті українського державотворення”. Визначте рівень довіри до президента, парламенту, уряду серед молоді.
Обов'язкова програма: використати психосемантичний варіант опитування та подальшої обробки, інтерпретації результатів

III. Опитування на тему: “Образ української влади на початку XXI ст. у сприйнятті громадян”. У яких політичних інститутів знаходиться реальна влада у сучасній Україні: президент-адміністрація президента-парламент-уряд-облдержадміністрації-міськрада-суд –прокуратура-армія-політичні партії-ваш варіант. Описати приклади дії різних видів влади.
Обов'язкова програма:

Провести дослідження за допомогою проєктивної методики “Я і влада” (див. Додаток В).

Обсяг робіт на занятті:

Завершення роботи на етапом самоаналізу. Підсумкова рефлексія позитивних моментів та . програма саморозвитку. Захист проєкту.

Тема самостійного опрацювання

Тема 18. ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЇХ ВРЕГУЛЮВАННЯ

Мета: розкрити поняття та психологічні концепції політичного конфлікту

Професійна спрямованість: сформувати уміння здійснювати аналіз конфлікту та навички його попередження й урегулювання

План

1. Природа людини та соціальний конфлікт
2. Значення сприймання у конфлікті та кризі
3. Політичний конфлікт як соціально-психологічний феномен
4. Психологія виявлення та попередження політичних конфліктів
5. Шляхи зміни сприйняття протилежних сторін та методи врегулювання конфліктів

Основні поняття	<i>Конфлікт, сторони конфлікту, політичний конфлікт, причини, особливості, об'єкт і суб'єкт політичних конфліктів; функції політичних конфліктів; види політичних конфліктів, стадії перебігу політичного конфлікту; політичний конфлікт як чинник загрози національній безпеці; запобігання політичних конфліктів; способи і стиль поведінки учасників політичного конфлікту; фактори, методи і способи подолання політичних конфліктів</i>
------------------------	--

законспектувати	Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С.393-423.
------------------------	---

Моделювання політичних конфліктів

Проаналізуйте запропоновані ситуації за схемою:

- тип конфлікту;
- фактор виникнення;
- динаміка та стадії конфлікту;
- структура;
- функції у громадському житті.

Ситуації:

- на Балканах,
- конфлікт парламент – президент,
- губернатор – мэр.

Література

Основна література

1. Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с. С. 31-62.
3. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 648 с. С.393-423.
4. Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
5. Кочкарова Т.Ч. Политическая психология: Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Бишкек: Изд-во КРСУ, 2008. – 329 с. С.185-216.

Додаткова література

1. Андреев А.Л. Политическая психология. М,: Издательство «Весь Мир», 2002. – 240 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
3. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.- 216с.
5. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
6. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
7. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога // Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. Спб, 1996.

Контрольні питання та завдання:

1. В чому полягає сутність конфлікту?
2. Хто бере участь у конфлікті?
3. Дл чого веде конфлікт?
4. Чи можливо подолати конфлікти?

ЗАВДАННЯ ДО АУДИТОРНОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ 2

За модулями 3,4,5.

I. Тестові завдання (4 завдання, за правильне виконання завдання – 5 балів). Максимальна кількість балів – 20.

Приклад тестового завдання:

Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді

Термін «політична культура» запропонував:

- а) І. Гердер;
- б) Г. Роршах;
- в) В. Вундт.
- г) Г. Алмонд.

II. Теоретичні завдання (оцінюються від 0 до 30 балів).

1. Поняття соціального розвитку.
2. Політична соціалізація як соціально-психологічний феномен

3. Моделі та концепції політичної соціалізації
4. Політична орієнтація
5. Політична активність особистості
6. Основні етапи становлення політичних суб'єктів
7. Політична діяльність як соціально-психологічний феномен
8. Психологічний зміст праці в політиці: творення, розширення, виконання, покора.
9. Психологічні прийоми у політичній діяльності
10. Політичне керівництво і лідерство
11. Психологічні аспекти політичного лідерства
12. Функції, стиль, імідж політичного лідера
13. Політичне рішення як предмет вивчення в політичній психології
14. Роль політичного рішення в історії
15. Особливості психологічних наслідків політичних рішень в історії України
16. Політична психологія великих соціальних груп
17. Поняття “маси” в історії психології
18. Психологія громадської думки і національна ідея
19. Поняття електоральної поведінки
20. Психологія політичних еліт
21. Масова свідомість та поведінка
22. П'ять основних «смыслів» поняття «натовп (юрба)» - класифікація Д. Белла
23. Масові настрої як політико-психологічний феномен: визначення, генеза, суб'єкти, функції.
24. Специфіка стихійної політичної поведінки
25. Політична реклама як соціально-психологічний феномен
26. Функціонально-психологічні основи впливу реклами
27. Особливості та феномени сприймання політичної реклами
28. Особливості впливу політичної реклами на свідомість
29. Комунікативний компонент політичної реклами
30. Види політичної реклами
31. Політична комунікація як психолого-політичний феномен.
32. Концепції, класифікація та умови політичної комунікації
33. Символічна організація комунікаційних технологій (КТ)
34. візуальна організація КТ
35. подієва організація КТ
36. міфологічна організація КТ
37. комунікативна організація КТ
38. Психологічні особливості міфів російської пропаганди
39. Глобальні виміри у світі і в психології
40. Теоретична система стратегічної психології
41. Практична система стратегічної психології
42. Призначення стратегічної психології
43. Практика стратегічної психології
44. Результати застосування стратегічної психології
45. Тероризм як соціально-політичний і психологічний феномен; сфери і види тероризму.
46. Мотивація тероризму.
47. Особистісні особливості терористів.

48. Психологічна війна як компонент політичних відносин.
49. Психологія впливу ЗМІ на суспільну свідомість
50. Психологія гібридної війни
51. Природа людини та соціальний конфлікт
52. Значення сприймання у конфлікті та кризі
53. Політичний конфлікт як соціально-психологічний феномен
54. Психологія виявлення та попередження політичних конфліктів
55. Шляхи зміни сприйняття протилежних сторін та методи врегулювання конфліктів

III. Творче завдання (виконання та успішне складання ІНДЗ (ПОЗ) - завдання 3-5 модулів)

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

I. Тестові завдання (4 завдання, за правильне виконання завдання – 5 балів). Максимальна кількість балів – 20.

Приклад тестового завдання:

Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді

Термін «політична культура» запропонував:

- а) І. Гердер;
- б) Г. Роршах;
- в) В. Вундт.
- г) Г. Алмонд.

II. Теоретичні завдання (оцінюються від 0 до 30 балів).

1. Політична психологія як наука.
2. Структура та функції політичної психології
3. Проблема предмету політичної психології
4. Політична психологія та інші науки
5. Політико-психологічні ідеї античності, епохи Відродження і Просвіти
6. Політична психологія XIX ст. – початку XXI ст
7. Особливості розвитку політичної психології в Україні
8. Методологічні принципи політичної психології
9. Основні категорії політичної психології
10. Методи політичної психології.
11. Етичний кодекс політичного психолога.
12. Поняття про політичну свідомість. Структура політичної свідомості.
13. Політична самосвідомість. Психологія політичного мислення.
14. Психологічні аспекти політичної культури.
15. Суть політичної культури як соціального явища.
16. •Психологічні аспекти формування політичної культури
17. •Політичні установки і стереотипи.
18. Психологія влади: генеза та основні види її прояву
19. Мотивація політичної влади
20. Структура та механізми влади
21. Психологічні ознаки влади: суверенітет, легітимність.
22. Влада і сучасність, метаморфози та зміни влади
23. Психологічні ознаки легітимності влади й опозиції
24. Психологічні закономірності стійкості влади
25. Психологічні особливості президентської влади
26. Сприймання та розуміння влади.
27. Інтеракційна психологія влади.
28. Політика як об'єкт політичної психології
29. Соціальна система, суспільство, держава - місце функціонування політики
30. Природа і сутність політики
31. Людина, політика та ідеологія
32. Особливості взаємодії політики з іншими сферами життєдіяльності
33. Психологічні проблеми політики:
 - а. концепція людини
 - б. зв'язок свідомості людини і її свободи

34. Політична свобода
35. Економічна свобода
36. Особистісна свобода
37. Інтелектуальна свобода
38. Природа і сутність політики.
39. Три основних рівні існування політики:
40. Типи та різновиди політичного процесу
41. Особливості взаємодії політики з іншими сферами життєдіяльності
42. Соціальна система, суспільство, держава — місце функціонування політики
43. Поняття соціального розвитку.
44. Політична соціалізація як соціально-психологічний феномен
45. Моделі та концепції політичної соціалізації
46. Політична орієнтація
47. Політична активність особистості
48. Основні етапи становлення політичних суб'єктів
49. Політична діяльність як соціально-психологічний феномен
50. Психологічний зміст праці в політиці: творення, розширення, виконання, покора.
51. Психологічні прийоми у політичній діяльності
52. Політичне керівництво і лідерство
53. Психологічні аспекти політичного лідерства
54. Функції, стиль, імідж політичного лідера
55. Політичне рішення як предмет вивчення в політичній психології
56. Роль політичного рішення в історії
57. Особливості психологічних наслідків політичних рішень в історії України
58. Політична психологія великих соціальних груп
59. Поняття “маси” в історії психології
60. Психологія громадської думки і національна ідея
61. Поняття електоральної поведінки
62. Психологія політичних еліт
63. Масова свідомість та поведінка
64. П'ять основних «смыслів» поняття «натовп (юрба)» - класифікація Д. Белла
65. Масові настрої як політико-психологічний феномен: визначення, генеза, суб'єкти, функції.
66. Специфіка стихійної політичної поведінки
67. Політична реклама як соціально-психологічний феномен
68. Функціонально-психологічні основи впливу реклами
69. Особливості та феномени сприймання політичної реклами
70. Особливості впливу політичної реклами на свідомість
71. Комунікативний компонент політичної реклами
72. Види політичної реклами
73. Політична комунікація як психолого-політичний феномен.
74. Концепції, класифікація та умови політичної комунікації
75. Символічна організація комунікаційних технологій (КТ)
76. візуальна організація КТ
77. подієва організація КТ
78. міфологічна організація КТ
79. комунікативна організація КТ

80. Психологічні особливості міфів російської пропаганди
81. Глобальні виміри у світі і в психології
82. Теоретична система стратегічної психології
83. Практична система стратегічної психології
84. Призначення стратегічної психології
85. Практика стратегічної психології
86. Результати застосування стратегічної психології
87. Тероризм як соціально-політичний і психологічний феномен; сфери і види тероризму.
88. Мотивація тероризму.
89. Особистісні особливості терористів.
90. Психологічна війна як компонент політичних відносин.
91. Психологія впливу ЗМІ на суспільну свідомість
92. Психологія гібридної війни
93. Природа людини та соціальний конфлікт
94. Значення сприймання у конфлікті та кризі
95. Політичний конфлікт як соціально-психологічний феномен
96. Психологія виявлення та попередження політичних конфліктів
97. Шляхи зміни сприйняття протилежних сторін та методи врегулювання конфліктів

III. Творче завдання (виконання та успішне складання ІНДЗ (ПОЗ) - завдання 3-5 модулів)

Список літератури до навчальної дисципліни «Політична психологія»

Список основної літератури

- Алмонд Г. Гражданская культура: политические установки и демократия в пяти странах / Г. Алмонд; С. Верба; пер. с англ. Е. Генделя. – М.: Мысль, 2014. – 500 с.
- Белановский С. А. Метод фокус-групп. — М.: Издательство Магистр, 1996. -272 с.
- Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
- Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
- Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник / М. П. Козирев. – Львів: ЛьВДУВС, 2018. – 648 с.
- Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010.
- Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.
- Бешелев Д., Гуревич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. М., 1980.
- Гуревич Ф.Г. Методы и процедуры получения экспертной информации // Экономика и математические методы. – 1973. Т.9 - № 5.
- Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.
- Методология и методы социальной психологии. Л., 1977.
- Морозов С.М. Групповая оценка личности // Методы психологического исследования личности учащегося. К. 1992, - с. 28-31.
- Орлов А.И. Экспертные оценки. Учебное пособие. М.: ИВСТЭ, 2002.
- Липинський В. Покликання «варягів» чи організація хліборобів? (Кілька уваг з приводу статті Є. Х. Чикаленка «Де вихід?») / В. Липинський. – Нью-Йорк, 1954. – 114 с.
- Андреев А.Л. Политическая психология. М.: Издательство «Весь Мир», 2002. –240 с.
- Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство «Феникс», 1996. – 448 с.
- Голев С.В. Политическая психология. Словарь справочник. –Херсон, 2004. – 164 с.
- Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.посібник.-К.: МАУП, 2001.-136с.
- Козлов В.В., Новиков В.В., Гришин Е.В. Политическая психология. – М.,: 2010. – 458 с.
- Конфисахор А.Г. Психология власти. – СПб: Питер, 2004. – 240с., С.59 – 94, 140 - 167
- Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
- Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).
- Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.-216с.
- Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
- Политическая психология, культура и коммуникация. Сборник / ред. Ильин А., Соловьев А., Фадеева Л., Шестопап Е. – М.: РАПН / РОССПЭН, 2008. – 320с.
- Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
- Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – СПб: Изд-во ЛГУ, 1992. – 232с.
- Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И.Системное описание политической психологии. СПб, 1996.
- Юрьев А.И. Глобализация как новая форма политической власти, изменяющая человека и миропорядок // Россия: планетарные процессы. – СПб: Изд-во СПбГУ, 2002. – С.235-264.
- Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. – К., 2005. – 492 с.

- Айзенк Х. Психология политики, М.: Мысль, 2016. — XXIII + 367 с.
- Юрьев А.И. Власть как предмет науки // <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/vlast-predmet-nauki>
- Юрьев А.И. Открытие политики как предмета психологии.// <http://www.yuriev.spb.ru/politic-vlast/politika-predmet-psyhologii>
- Андреєва Я. Ф. , Гуленко С. В. Феномен політичної активності особистості // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України ; за заг. ред. М. М. Слюсаревського ; упоряд. Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко. – К. : Міленіум, 2010. – Вип. 10. – С. 49-57
- Битянова М.Р. Социальная психология: наука, практика и образ мыслей. Учебное пособие / М: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. — 576 с. (Серия «Кафедра психологии»). С. 387-424 Электронный ресурс. Режим доступа: <http://psychlib.ru/mgppu/Bsp-2001/Bsp-576.htm#hid3>
- Рябов С.Г. Політична соціалізація як надбання особистістю соціального Капіталу // Соціальне навчання: механізми розвитку політичних ставлень молоді : [наук.-метод. посіб.] / [І. В. Жадан, І. А. Дідук, С. І. Позняк та ін.] ; за ред. І. В. Жадан ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. — С. 90 – 102.
- Четверик А.Ю. Політична активність у структурі політичної культури, зовнішні та внутрішні чинники її прояву // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2009. - Т. 110, Вип. 97. – С. 100-105.
- Горностай П. П. Коллективные травмы и национальный характер / П. П. Горностай // Психологічне консультування і психотерапія. - 2014. - Вип. 1-2. - С. 145-157. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pscp_2014_2_1-2_17
- Горностай П. П. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології / П. П. Горностай // Проблеми політичної психології. - 2018. - Вип. 7. - С. 54-68. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2018_7_6
- Гриневич Л. Ще в 1930-му проти влади повстав 1 млн українців, Історична правда. Режим доступа: <http://www.istpravda.com.ua/articles/4e7997816e87f/>
- Назаретян А. Психология стихийного массового поведения: Толпа, слухи, политические и рекламные кампании М.: Академия, 2005, 160с., 2-е изд.
- Ольшанский Д. Психология масс СПб.: Питер, 2002. — 368 с. — (Мастера психологии).
- Хевеши М.А. Толпа, массы, политика. Историко-философский очерк М.: ИФ РАН, 2001. — 223 с.
- Лебон Г. Психология масс М.: Академический проект, 2011. — 238 с.
- Московичи С. Век толп. Наука о массах. Исторический трактат по психологии масс Москва, 1998, 354 с.
- Бебик В. політичний маркетинг і менеджмент: Монографія. – Київ: МАУП, 1996.
- Варій М. Психологія та виборчі технології / Науково-методичний посібник. — Львів: Вид-во "СПОЛОМ", 2002.
- Коноваленко А. В. Психологи я политической рекламы . — Ростов н/Д : «Феникс» , 2005. — 96 с. (Серия «Психологический практикум»)

Малкин Е., Сучков Е. Основы избирательных технологий. – М.: Русская панорама, 2002.

Заярна О. Як переконати масову аудиторію: Психологічні чинники ефективності пропаганди // Нова політика. – 1999. – X" 1. – С. 28-31.

Почепцов Г. Паблік рилейшнз: Навч. посібн. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2009.

Додаткова література

1. Абашкина Е., Егорова-Гантман Е., Косолапова Ю., Разворотнева С., Сиверцев М. Политиками не рождаются: как стать и остаться эффективным политическим лидером. Психологическое пособие для политиков. 2Т. - М.: Антиква, 1993. – Т.1.- 221с.; Т.2. – 423с.
2. Амелин В.Н., Устименко С.В. Технология избирательной компании. М., 1993.
3. Андреев А.Л. Политическая психология. М.; Издательство «Весь Мир», 2002. –240 с.
4. Андреева Г. М. Социальная психология. — М., 2001.
5. Ануфриев Е.А. Политическая социализация личности как проблема современной политологии // Вестник МГУ. Серия 18. Социология и политология, 1997. №3. С. 34.
6. Аронсон Э., Пратканис Э. Эпоха пропаганды. Механизмы убеждения, повседневное использование и злоупотребление. – СПб: Прайм-Еврознак, 2003. – 384с.
7. Бебик В. Основы теоретичної та практичної політології. — К., 1994.
8. Белановский С.А. Глубокое интервью. Никколо-Медиа, 2000, - 320 с.
9. Бешелев Д., Гуревич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. М., 1980.
10. Богатуров А. Политический портрет. Пять синдромов Ельцина и пять образов Путина // Pro et Contra. Журнал российской внутренней и внешней политики. Том 6. № 1-2. Часть I. Зима-весна 2001. Внешняя политика России: 1991 -2000.
11. Букалов А. Карпенко О. Ментальность украинского этноса и феномен «Оранжевой революции»// «Соционика, ментология и психология личности», 2005, № 2.
12. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.
13. Валиева С.Ф. Роль семьи в процессе социализации ребенка // Вестник МГУ. Серия 18. Социология и политология, 1997. № 3. С. 121.
14. Васильев В.И., Постников А.Е. Путеводитель избирательной компании. М., 1993.
15. Гагин Т. Структурированное построение мифа в политике. – [http:// cbs.alphatekhnology.ru](http://cbs.alphatekhnology.ru)
16. Гозман Л.Я., Шестопал Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону, Издательство “Феникс”, 1996. – 448 с.
17. Гоулд Ф. Стратегическое планирование избирательной компании. М., 1994.
18. Грин Роберт 48 законов власти/Пер. с англ. Е.Я. Мигуновой. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – 768с.
19. Гуревич Ф.Г. Методы и процедуры получения экспертной информации // Экономика и математические методы. – 1973. Т.9 - № 5.
20. Гусев Д.Г, Матвеечев О.А. и др. Уши машут ослом. Современное социальное программирование. Alex J. Vakster Group, 2002. – 192 с.
21. Дарендорф Современный социальный конфликт. Очерк политики свободы. - М.: РОССПЭН, 2002. – 288с.
22. Дилигенский Г.Г. Российский горожанин конца девяностых: генезис постсоветского сознания (социально-психологическое исследование). – М.: ИМЭМО РАН, 1998. – 134с.
23. Дмитриев А.В., Латынов В.В. Массовая коммуникация: пределы политического влияния. – М.: МНУЦ, 1999. – 110с.

24. Дубин Б.В., Зоркая Н.А. Молодежь в ситуации социального перелома // Экономические и социальные перемены. Мониторинг общественного мнения, ВЦИОМ, 1994. № 2. С. 18.
25. Егорова –Гантман Е.В., Плешаков К.В., Байбакова В.Г. Политическая реклама / Под ред. А.А.Бирюкова, М.1999, - 240 с.
26. Егорова-Гантман Е. Минтусов И.Е. Политический консультант в российских избирательных компаниях. – М.: Группа компании «Николо М», 2003. – 335с.
27. Жмыриков А.Н. Как победить на выборах: Психотехника эффективного поведения избирательной кампании. Обнинск, 1995.
28. Жуков К., Карнышев А. Азбука избирательных компаний. М., 2001. Разд.4.: Основы стратегии и планирования избирательной компании. С. 171-192.
29. Загородній Ю. І., Куріло В. С., Савченко С. В. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми. - К.: Генеза, 2004. - С. 21 - 27.
30. Здравомыслова О., Арутюнян М., Ожвэн-Курильски Ш. Образы права в России и Франции. — М.: Аспект Пресс, 1996.
31. Зейгарник Б.В. Психология личности: норма и патология. Избранные психологические труды. М.: МПСИ, 2003.
32. Знаков В.В. Макевиализм: психологическое свойство и методика его исследования. // Психологический журнал, 2000, том 21, № 5, с. 16-22.
33. Зорин В.А. Проблема восприятия образа политика в контексте изучения его личности // Политико-психологические проблемы исследования массового сознания / Под ред. Е.Б. Шестопаля. М.: Аспект Пресс, 2002.
34. Ильин А. Отзвук слова. Из опыта работы спичрайтеров первого президента России. М., 1999
35. Ильясов Ф. Политический маркетинг. Искусство и наука побеждать на выборах. М.: ИМА-пресс, 2000.
36. Каарбо Дж., Бизли Р. Практическое руководство по применению сравнительного метода case study в политической психологии. В кн.: Политическая психология / Пер. с англ. Составитель проф. Е. Б. Шестопаля. -М.: ИНФРА-М, 2000.
37. Каган В.Е. Тоталитарное сознание и ребенок: семейное воспитание // Вопросы психологии, 1992. № 1.
38. Канетти Э. Масса и власть. – М.: Ad Marginem, 1997. – 527с.
39. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – М.: Алгоритм, 2004. – 527с.
40. Карнышев А.Д., Жуков К.С., Шестак В.Ф., Психология и технология политического соперничества. М.: ИМА-пресс, 2001.
41. Кассирер Э. Миф государства / Э. Кассирер // Феномен человека. Антология. М.: Высшая школа, 1993. – С. 108-123.
42. Кейзеров Н.М. Власть и авторитет: критика буржуазных теорий. - М.: Мысль, 1973. - 263с.
43. Кемпинский А. Психопатология власти // Экзистенциальная психиатрия. - М.: Совершенство, 1998. - С.33-58.
44. Коваленко Б.В., Пирогов А.И., Рыжков О.А. Политическая конфликтология. – М.: Изд-во Ижица, 2002. – 400с.
45. Ковлев А.И. Избирательные технологии: Российский и зарубежный опыт. М., 1995.
46. Кольев А. Политическая мифология: Реализация социального опыта. / А. Кольев. - М.: Логос, 2003. – 384 с.
47. Конфисахор А.Г. Психология политической власти. – СПб: Изд-во СПбГУ, 2009. – 240с.
48. Красова Е.Ю. Политическая психология. — М., 2010, - 458 с.
49. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. –Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с. (Библиотека практической психологии).

50. Куртов А., Каган М. Охота на дракона. Размышление о выборах и политическом консультировании. М., 2002. Гл.9: Стратегическое планирование избирательной кампании. С.171-192.
51. Ланцов С. Политическая конфликтология. Учебное пособие. – СПб: Питер, 2008. – 319с
52. Лебедева М.М. Политическое урегулирование конфликтов: подходы, технологии решения. - М.: Аспект Пресс, 1997. – 272с.
53. Лебедева Т.Ю. Паблик рилейшнз. Корпоративная и политическая режиссура. - М.: Изд-во МГУ, 1999. – 350с.
54. Леви-Строс К. Мифологии. / К. Леви-Строс. – М.: Университетская книга, 2000. – 406 с.
55. Лисовский С.Ф., Евстафьев В.А. Избирательные технологии: История, теория, практика. М., 2000.
56. Люльчак Е.Р. Личность политического лидера как объект психоаналитического исследования // Experimentum 2009: Сборник научных статей философского факультета МГУ. - М.: Издатель Воробьев А.В., 2008.
57. Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.
58. Люльчак Е.Р. Политико-психологический портрет Виктора Ющенко // Актуальные проблемы современной политической психологии: Юбилейный сборник кафедры/ Под. ред Е.Б. Шестопа. М.: РИОР, 2010.
59. Макиавелли Н. Государь / Н. Макиавелли; Пер. с итал. К.А. Тананушко. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 704с.
60. Максимов А.А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов. М., 1999.
61. Малкин Е., Сучков Е. Основы избирательных технологий. М., 2000.
62. Малькова Т.М., Фролова М.А. Массы, элита, лидер. - М.: О-во Знание Российской Федерации, 1992. – 40с.
63. Мангейм Дэ/с.Б., Рич Р.К. Политология: Методы исследования. М.: Издательство "Весь Мир", 1997.
64. Матвеев С.О. Політична психологія. Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003.-216с.
65. Медведева И., Шишова Т. «Я с детства мечтал, что трубач затрубит...» Советы трудным родителям // Независимая газета, 1993, 29 декабря.
66. Мельник С.Н. Теоретические и методологические основы социально-психологического тренинга, 2004
67. Методология и методы социальной психологии. Л., 1977.
68. Миллс Р. Властвующая элита. – М.: Изд-во Иностранной литературы, 1959. – 484с.
69. Морис Дик Новый государь. Новая версия Макиавелли для двадцать первого века. Пер. с англ.- Группа Компаний «Николо М», 2003. -224с.
70. Морозов С.М. Групповая оценка личности // Методы психологического исследования личности учащегося. К. 1992, - с. 28-31.
71. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс. – М.: Центр психологии и психотерапии, 1996. – 487с.
72. Назаретян А.П. Агрессивная толпа, массовая паника, слухи. Лекции по социальной и политической психологии. – СПб: Питер, 2003. – 192с.
73. Никандров В. В. Методологические основы психологии. СПб: Изд. Речь, 2008.
74. Никонов А. Управление выбором. Искусство стрижки народных масс. – СПб: Питер, 2008. – 304с.
75. Ольшанский Д.В. Массовые настроения в политике. – М.: ПринДи, 1995. – 240с.
76. Ольшанский Д.В. Политическая психология. – СПб.: Питер, 2002. -576с.
77. Орлов А.И. Экспертные оценки. Учебное пособие. М.: ИВСТЭ, 2002.

78. Пейн К., Хед К., О'Коннел Ш, Стратегия планирования избирательной компании. М., 2000.
79. Пірен Марія, Ясенова А. Соціалізація молоді в українському суспільстві: стан, особливості становлення// <http://www.social-science.com.ua/>
Полевые и манипулятивные технологии. Настольная книга менеджера избирательных компаний. – М.: НП ИД «Русская панорама», 2003. – 464 с.
80. Политико-психологические проблемы исследования массового сознания. Монография / Базиков Р.В., Карпова В.С., Нестерова С.В. и др. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 203с.
81. Политическая имиджология. Учебное пособие / под ред. Деркача А.А., Перелыгиной Е.Б. – М.: Аспект-Пресс, 2006. – 400с.
82. Политическая психология: Учебное пособие для вузов / Под.общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. –858 с.
83. Портрет электоратов Ющенко и Януковича. Анализ результатов голосования на Президентских выборах 2004 года // <http://www.analitik.org.ua>.
84. Пряжников Н.С. S=S, или личность в эпоху продажности. М.: МПСИ, 2000.
85. Психология и психоанализ власти. Хрестоматия. Т.1. / ред.-сост. Райгородский Д.Я. – Самара: Бахрах-М, 1999. – 607с.
86. Психология и психоанализ власти. Хрестоматия. Т.2. / ред.-сост. Райгородский Д.Я. – Самара: Бахрах-М, 2005. – 576с.
87. Разуваева Н.Л., Горчакова В.Г. Проблемы социализации в нестабильном обществе // Психологический журнал, 1996. № 3. С..
88. Ракитянский Н.М. Проблема психодиагностики политических лидеров//Общественные науки и современность. 1996. - № 6.
89. Рыскова Т.Н. Политический портрет лидера: вопросы типологии // Вестник МГУ, серия 12 1997. № 3.
90. Сайко Э.В., Фельдштейн Д.И. Психология масс и проблема деструктивных и конструктивных форм поведения людей как явлений исторического процесса // Мир психологии. – 2000. - № 2. - С.269-273.
91. Селентьева Д.О. Политический имидж. Учебное пособие. – СПб: БГТУ «Военмех», 2009. – 191с.
92. Скар О. Соціально-психологічне дослідження гендерних характеристик політичних лідерів // Соціальна психологія. - 2006. - № 3 (17). - С.47-51.
93. Собчик Л.Н. Стандартизированный многофакторный метод исследования личности СМЛ (ММР1). СПб.: Речь, 2000;
94. Сосланд А. Харизматический тренинг // www.interpedagogika.ru
95. Степанов Д. Монарх. Как стать лидером, победить и не потерять. – СПб: Изд-во Крылов, 2005. – 192с.
96. Таранцов В.П. Лидерские технологии в зеркале политической культуры. - Ростов н/Д.: Изд-во СКНЦ ВШ, 1999. - 56с.
97. Тарасов В.К. Технология жизни: книга для героев. – СПб.: Политехника, 1992. – 64с.
98. Толстых А.В. Опыт конкретно-исторической психологии личности. СПб.: Алатейя, 2000.
99. Фаер С. Приемы стратегии и тактики предвыборной борьбы. СПб., 1998.
100. Фуко М. Психиатрическая власть: курс лекций, прочитанных в Колледже Франса в 1973-1974 учебном году. – СПб: Наука, 2007. – 450с.
101. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. - СПб: Наука, 2006. - 380с.
102. Хассэн С. Освобождение от психологического насилия: деструктивные культы, контроль сознания, методы помощи. – СПб: Прайм-Еврознак, 2001. – 400с.
103. Цуладзе А. Политическая мифология. / А. Цуладзе. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 384 с.

104. Чумиков А.Н. Креативные технологии «паблик рилейшинз». М.1998.
105. Шайгородський Ю. Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу. / Ю.Ж. Шайгородський. – К.: Знання України, 2009. – 400 с.
106. Шейнов В.П. Психология лидерства и власти. – М.: Ось-89, 2008. – 608с.
107. Шейнов В.П. Психология лидерства, влияния, власти. – Мн.: Харвест, 2008. – 656с.
108. Шейнов В.П. Психотехнологии влияния: Технология скрытого управления людьми. – М.: АСТ / Мн.: Харвест, 2008. – 448с.
109. Шестопап Е.Б. Восприятие образов власти: политико-психологический анализ // Полис. – 1995. – № 4. – С.56-68.
110. Шестопап Е.Б. Оценка гражданами личности лидера // Полис. 1997. №6.
111. Шестопап Е.Б., Брицкий Г.О., Гришко А.А. и др. Образы власти в постсоветской России. Политико-психологический анализ / под ред. Шестопап Е.Б. - М.: Алетея, 2004. – 534с.
112. Шмелёв А.Г. Психодиагностика личностных черт. СПб.: Речь, 2002.
113. Штушна Т.А. Феномен политического лидерства // Вестник МГУ, серия 12 1994. № 4.
114. Штукина Т.А. к новому измерению политического лидерства // Кентавр. - 1994. №6; 1995. №1.
115. Щеглов И.А. Политическая социализация как область бытия человека политического // Вестник РУДН. Серия: Политология. – 2008. - №4. – С.116-121.
116. Юрьев А.И. Выводы из опыта исследований политической деятельности. Этический кодекс работы психолога.// Юрьев А.И. Системное описание политической психологии. СПб, 1996.
117. Якушева И.П. Политическое сознание как феномен современной общественно-политической жизни // Вопросы гуманитарных наук. – 2009. - №1. – С.244-248
118. Engdahlm W. Ukraine and a Tectonic Shift in Heartland Power// <http://www.warandpeace.ru/en/exclusive/view/45429/>
119. Millon T., Lerner M. J. (Eds.), 2003, Handbook of Psychology, Volume 5, Personality and Social Psychology, pp. 599-627.
120. Yin R. Case study research. Beverly Hills: Sage, 1994.

Інформаційні ресурси

1. Електронна хрестоматія до курсу.
2. Музика О.Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. (Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1.4/17-Г-3165 від 28.09.2010 року) – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010. – С. 9-23
http://zu.edu.ua/spf/psihol_vkl.html
3. Портрет електоратов Ющенко и Януковича. Анализ результатов голосования на Президентских выборах 2004 года // <http://www.analitik.org.ua>.
4. Поснова Т.П. Політична соціалізація студентської молоді: психологічний дискурс// http://www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Psihologia/70699.doc.htm.
5. Хан О.О. Політична соціалізація та політична участь: концептуальні засади понять// <http://vuzlib.com/content/view/712/94/>
6. Сосланд А. Харизматический тренинг // www.interpedagogika.ru

ДОДАТКИ

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НАД ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИМ
ЗАВДАННЯМ З КУРСУ
„ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ”**

1.1. Базові дані про методику

Повна назва та автор	Вихідне джерело	Джерела з описом та прикладами застосування
<p>Групова оцінка особистості – ГОО (Панфьоров В.М., Чугунова Е.С.)</p>	<p>Панферов В.Н., Чугунова Э.С. Групповая оценка личности // Методы социальной психологии / Под ред. Е.С. Кузьмина, В.Е. Семенова. Л., 1977. С. 108-120</p> <p>Морозов С.М. Методы психологического исследования личности учащегося: Учеб.пособие. – К.: УМК ВО, 1992. – 88 с., С.28 - 31.</p>	<p>Методы политических исследований: Учеб. пособие для студентов вузов / К.П. Боршшполец. — М.: Аспект Пресс, 2005. — 221 с.</p> <p>Авраменко В.Г., Багаева Т.И. Критерий оценки качества методик «ГОЛ» // Социологические исследования, 1990. №12. с.112-115.</p> <p>Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.</p>

Теоретичні засади та історія виникнення

Метод групової оцінки особистості (ГОО) належить до групи методів шкалювання, серед яких найбільш популярними є: семантичний диференціал (Ч. Осгуд), ранжування, тест конструктів (Дж. Келлі), метод парних порівнянь (шкала Терстоуна), сортування, метод експертних оцінок тощо.

Поява групової оцінки особистості в методичному арсеналі соціальної психології пов'язана з прикладними дослідженнями в соціології, що зазвичай проводились на одному об'єкті (підприємство, банк, селище) у короткі строки з метою соціальної діагностики ситуації, пояснення конкретного явища (процесу) та підготовки практичних рекомендацій.

Історія цього методу вказує на його виникнення не з теорії, а з практики прикладних досліджень в соціології, які не ставили на меті приріст нового знання, відкриття нових теорій: у ньому застосовуються уже відомі знання, оформлені у так звані типові методики, тобто соціальні технології. Методика ГОО, що застосовувалась для оцінки особистих та ділових рис працівників, постає яскравим прикладом соціальної технології, які застосовувались до десятків та сотень однотипних об'єктів, та являла собою комерційний товар, що мав певну вартість.

Групова оцінка особистості як метод почав застосовуватись у педагогічній та промисловій психології з метою емпіричної констатації наявності міри вираження (розвитку) соціально-психологічних рис дитини, учня, студента, робітника, бригадира, інженера тощо.

Групова оцінка особистості в багатьох рисах нагадує експертну оцінку, яка широко використовується у промисловості при оцінці виробів, тому нерідко групову оцінку особистості називають експертною оцінкою особистості, з чим не можна погодитися, тому що під експертом розуміється спеціаліст вищої категорії, «знавець» конкретно визначеної сфери явищ і об'єктів. Щодо людей експертами є фахівці - психологи і педагоги, які в будь-

якому випадку можуть допомогти інтерпретувати результати групової оцінки особистості, але виступити в якості суб'єктів оцінки вони можуть лише в тому випадку, коли самі є членами виробничого колективу. Тому суб'єктів групової оцінки особистості називати експертами можна метафорично.

Про можливість створення універсальної методики групової оцінки особистості (ГОО) існує суперечлива думка. Одні дослідники вважають це неможливим, інші, як, наприклад, Р. Лікерт¹, бачать достатньо підстав для припущення, що ефективне керівництво має майже в усіх галузях однакові характеристики.

Змістова сторона методики ГОО сильно варіюється у різних дослідників за переліком якостей особистості, що включаються в опитувальники для оцінки. Ці варіації стосуються таких моментів:

- ✓ кількості якостей, яке у різних дослідників варіюється від 20 до 180;
- ✓ рівня узагальненості понять - слів цих рис;
- ✓ словесних форм, коли одне і теж семантичне значення представлене у різних поняттях - словах (наприклад, «сумлінність» - «відповідальність»).

Число респондентів, що використовуються для характеристики атестованих, варіюється з великою невизначеністю різними авторами без достатньо переконливої аргументації. М. Форверг вважає, що об'єктивність ГОО зростає відповідно до збільшення числа респондентів, а, за даними Ф.Г. Гурвича², вважається статистично виправданим використання 15-20 експертів для оцінки об'єкта, хоча практика психологічних експериментів підтвердила, що для отримання результатів на 5% рівні ймовірності помилки достатньо 15.

Неоднаковою постає у різних дослідників розмірність шкал для кількісної оцінки якостей (інтенсивності їх вираженості, ваги тощо). Кожен дослідник обирає розмірність шкали в залежності від того, наскільки йому зручніше інтерпретувати результат, проте більшість дослідників користується порядковою п'ятиступінчастою шкалою.

Проблема практичного використання методики ГОО, визначення меж її можливого застосування залежать від того, наскільки вірно буде зрозуміла психологічна сутність групової оцінки особистості як соціально-психологічного явища.

Психологічна сутність ГОО. Виробнича діяльність кожної людини протікає в умовах взаємодії з іншими людьми (начальниками, підлеглими, співробітниками, що є рівними за рангом), тобто в умовах офіційного та неофіційного спілкування, тому успіх виробничої діяльності конкретного працівника залежить не тільки від його індивідуальних здібностей, а й від тих межперсональних відносин, які склалися у нього з іншими членами колективу. Вони можуть сприяти чи перешкоджати розвиткові, розкриттю і реалізації індивідуальних потенцій особистості.

У процесі виробничої взаємодії (спілкування) у членів групи утворюються взаємні уявлення один про одного як про гарного або поганого фахівця, товариша, людину тощо. За змістом ці уявлення є оціночними характеристиками різних властивостей особистості (характеру, здібностей, знань, умінь, волі тощо), зумовлюючи певну громадську думку про кожного з членів виробничої групи (підрозділу).

Отже, соціально-психологічна сутність ГОО полягає у тому, що вона є результатом взаємного пізнання людей у процесі безпосереднього або опосередкованого спілкування. Таким чином, ГОО детермінована особливостями спілкування людей у процесі міжособистісного співробітництва та структурою спілкування між людьми, які виступають у ролі об'єктів та суб'єктів оцінки особистості.

На методичному рівні ГОО постає у вигляді статистичної сукупності індивідуальних уявлень (образів), що фіксується як оцінки. Уявлення мають більш-менш узагальнений

¹ Панферов В.Н., Чугунова Э.С. Групповая оценка личности // Методы социальной психологии /Под ред. Е.С. Кузьмина, В.Е. Семенова. Л., 1977. С. 108-120.

² Гурвич Ф. Г. Методы и процедуры получения экспертной информации. — Экономика и математические методы. Т. IX, 5, 1973.

характер, оскільки враження про об'єкт (людину), які у ньому фіксуються, нерозривно пов'язані з його словесним оформленням (вербалізацією). Об'єктивна цінність уявлень полягає в тому, що вони базуються на конкретно-чуттєвому (практичному) досвіді спілкування з людиною, а за допомогою цього методичного прийому виділяються та фіксуються найбільш важливі, сутнісні особливості об'єкта, що надає ГОО особливу діагностичну цінність.

Панфьоров В.Н. визначає групову оцінку як соціально-психологічний феномен: групова оцінка особистості - це концентроване вираження громадської думки про людину - члена соціальної спільноти, це образ-уявлення про особистість, що фіксується у формі судження³.

Психологічна сутність методу полягає у фіксації рівня прояву якостей особистості оцінюваної особи у конкретній групі. Процедура методу ГОО припускає оцінку людини по певному переліку характеристик (якостей) з використанням прийомів прямого бального оцінювання, ранжування, попарного порівняння тощо.

Зміст оцінки, тобто, сукупність оцінюваних якостей, залежить від мети використання отриманих даних, а число якостей варіює у різних дослідників в широкому діапазоні від 20 до 180. Зокрема, якості можуть групуватися в окремі смислові групи (наприклад, ділові та особисті якості тощо). В.Н. Панфьоров пропонує класифікацію властивостей особистості атестованого приводити відповідність з трьома основними принципами:

- ✓ повним переліком рис особистості слід вважати той, який відображає всю особистісну структуру фахівця як функціонера виробництва у сукупності загальних та специфічних його рис, що свідчать про професійні здібності фахівця;
- ✓ збалансованість професійних та особистісних рис, що відповідає загально-психологічній структурі особистості;
- ✓ підставою для класифікації рис особистості фахівця має бути емпіричне уявлення про особистість фахівця самих фахівців.

На користь останньої у списку обставини говорить методологічний принцип, встановлений у результаті конкретних досліджень американської соціальної психології: суб'єкти досягають більшої згоди в оцінках, коли їм дозволяють використовувати їх власну термінологію та категорії, ніж тоді, коли вони змушені давати відповіді, вибираючи із запропонованого переліку⁴.

Таким чином, через попереднє вивчення емпіричних уявлень фахівців про власну професію попутно вирішується ще одна проблема методики - це проблема пошуку адекватних за змістом слів-понять для позначення якостей особистості атестованого.

Однак, як запевняє В.Н. Панфьоров, все-таки розробка переліку якостей, що підлягають оцінці, повинна проводитися з опорою на всі три підстави для класифікації, оскільки кожне з них об'єктивно не суперечить ні одна одній, ні науковим принципам класифікації - всі ці три підстави лише взаємовигідно доповнюються.

Важливо пам'ятати, що ГОО не є прямим способом діагностики людських здібностей, а є лише віддзеркаленням деяких властивостей особистості, виявлених нею у зовнішній поведінці, діяльності. Отже, ГОО відображає з певною мірою адекватності рівень прояву якостей особистості оцінюваного співробітника у конкретному виробничому колективі. У зв'язку з цим санкції, пов'язані з моральним або матеріальним покаранням людини, на підставі ГОО є недопустимими з трьох причин: *по-перше*, несправедливо карати за наявність власної думки, *по-друге*, це буде дискредитувати сам метод та ідею атестації і, *по-третє*, це може зашкодити морально-ціннісній єдності групи.

Сфера застосування

³ Панфёров В. Н. Классификация социально-психологической интерпретации личности. – Изд-во. Ленингр. ун-та, 1970, № 23.

⁴ The handbook of social psychology. Cambridge (Mass.), 1969, vol. 3, p. 401.

Широке поширення групова оцінка особистості отримала в промисловій психології, де на її основі намагаються вирішувати питання підбору, атестації та розстановки кадрів.

Позитивні результати використання ГОО на практиці дають підстави для відбору резерву, для вивчення ефективності наукової організації виховних впливів на особистість, як це мало місце в психолого-педагогічному експерименті О.Ф. Лазурського.

ГОО застосовувалась для перевірки валідності Тесту гумористичних фраз (ТГФ) (О.Г. Шмельов, В.С. Бабіна) Опитування товаришів по групі (ГОО) застосовувалось в якості критерію валідації – профіль ТГФ порівнювався з профілем однойменних мотиваційних тем, реконструйованих за допомогою ГОО (груповими оцінками міри виразності інтересу до кожної із семи тем).

Опис методики

Соціально-психологічний метод, заснований на оцінках різних особистісних якостей і поведінки конкретних людей, які дають особи, досить близько з ними знайомі (експерти).

В авторському варіанті методики ГОО інженерів (Панфьоров В.М., Чугунова Е.С.), що розроблявся на кафедрі соціальної психології ЛДУ, було включено тлумачний словничок з 109 понять, в яких описуються на емпіричному рівні вимоги до особистості інженера проекту та утворюють вісім груп.

З метою з'ясування ваги кожної з рис в системі вимог до діяльності інженера проекту, авторами було вирішено здійснити ранжирування кожної якості за десятибальною шкалою (від 0 до 9) та визначити взаємообумовлені відносини між особистісними властивостями, що визначають силу їх виразності.

Виконання цього завдання на емпіричному рівні здійснювалась авторами (Панфьоров В.М., Чугунова Е.С.) за допомогою кореляційного та факторного аналізу. Кореляційний аналіз дозволяв визначити якості, які найкращим чином репрезентують комплекси вимог, а факторний аналіз дозволяв визначити їх угруповання. В результаті цих досліджень їм вдалося визначити певний мінімум рис, який найбільш сильно в статистичному відношенні представляє весь обсяг вимог, виражених в 109 якостях. У їх число потрапили такі:

1. Рис, які виражають ставлення до роботи: працьовитість, уважне ставлення до роботи, творче ставлення до роботи.

2. Властивості, що характеризують загальний стиль поведінки і діяльності: старанність, самостійність, вірність слову, авторитетність, енергійність.

3. Знання: технічні знання у своїй галузі, математичні знання, загальна культура, інформованість про діяльність підприємства, його завдання та плани.

4. Властивості розуму: гнучкість, далекоглядність.

5. Інженерно-організаційні вміння: вміння вирішувати технічні завдання, вміння працювати з літературою та довідниками, вміння бачити завдання, вміння навчати роботі, вміння орієнтуватися в роботі, досвідченість в роботі, вміння втілювати технічну політику; вміння здійснювати взаємодію з іншими підрозділами, вміння пояснити технічне завдання, вміння планувати роботу.

6. Адміністративно-організаторські вміння: вміння створити трудову атмосферу, вміння керувати людьми, вміння постояти за колектив, вміння розбиратися у людях, вміння переконувати людей.

7. Рис, що характеризують ставлення до людей: чесність, неупередженість, вихованість.

8. Властивості, що характеризують ставлення до себе: вимогливість до себе, скромність, впевненість в собі, самовдосконалення.

Слід зауважити, що структура вимог рухома в залежності від профілю діяльності та від посадового статусу людини. Тому при використанні ГОО необхідно в кожному конкретному випадку вивчати специфіку професійних вимог за вище описаними принципами.

ГОО складається з оцінки людини-об'єкта за рисою в межах такої шкали. З кожної риси (за інтервальною шкалою) отримується сума всіх оцінок, їх середнє значення, середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації та інші статистичні показники. До суми оцінок або їх середні значення можна застосувати кореляційний та факторний аналіз, тобто до даних ГОО припустимо використовувати весь доцільний обсяг варіаційної статистики.

Процедура ГОО включає:

- ✓ вибір оцінюваних осіб у відповідності із поставленими завданнями (наприклад, начальників підрозділів);
- ✓ вибір експертів (зазвичай 3-5 вищих за рангом керівників, працівників одного рівня та підлеглих - всього 9-15 чоловік на кожного оцінюваного);
- ✓ розробку списку особистісних та ділових властивостей відповідно до специфіки діяльності оцінюваних;
- ✓ складання словника до переліку відібраних якостей, в якому вони чітко та однозначно тлумачаться;
- ✓ розробку шкали для оцінки якостей;
- ✓ чітке оформлення опитувального листа, запропонованого оцінюючим;
- ✓ випробування розробленої методики та перевірку її надійності;
- ✓ забезпечення процедури опитування;
- ✓ кількісну та графічну обробку даних;
- ✓ інтерпретацію оцінок, яка завершується складанням спеціальних характеристик обстежуваних;
- ✓ ознайомлення обстежуваних з їх оцінками;
- ✓ висновки та рекомендації відповідно до результатів дослідження.

Узагальнена характеристика певної людини – члена групи, команди, утворюється за допомогою ГОО на основі співставлення й узагальнення індивідуальних суджень та уявлень про людину певної групи осіб (групи експертів). Кількісний склад групи експертів, обумовлений емпірично та статистично, та повинен складати не менше 15 чоловік. В якісному сенсі експертна група повинна відповідати таким вимогам:

- ✓ необхідно, щоб оцінювачі безпосередньо контактували та достатньо добре знали оцінюваних;
- ✓ бажано, щоб оцінку здійснювали особи, що знаходяться на різних ієрархічних рівнях у структурах формального та неформального спілкування.

Характеристики особистості обстежуваного відбувається окремо з кожним екпертом шляхом градування виразності особистісних рис, властивостей із числа представлених на дослідницькій карті.

Аналіз отриманих даних⁵.

1. Знайти середнє арифметичне значення виразності кожної риси у обстежуваної особи (на основі оцінок усіх експертів).
2. Накреслити профіль виразності особистісних властивостей обстежуваного на основі середньоарифметичних значень.
3. Побудувати криву максимальної виразності всіх рис на основі даних, отриманих у дослідженні (по цій же процедурі) серед усіх обстежуваних.
4. Побудувати криву мінімальної виразності всіх рис на основі даних, отриманих у дослідженні (по цій же процедурі) серед усіх обстежуваних.
5. Поділити площу між кривими мінімальних та максимальних значень на три рівних поля, визначивши таким чином зоні високих, середніх та низьких значень вираженості оцінюваних рис особистості.

⁵ Морозов С.М. Методы психологического исследования личности учащегося: Учеб.пособие. – К.: УМК ВО, 1992. – 88 с., С.28 - 31.

На основі отриманої інформації описати психологічний портрет особистості з позицій уявлень про неї одногрупників та його особливості на фоні групи.

Діагностичні можливості та обмеження

Можливості. Даний метод дозволяє оцінити наявність та ступінь виразності (розвитку) психологічних якостей людини, які проявляються у поведінці та діяльності, у взаємодії з іншими людьми. Широке застосування ГОО з прикладною та дослідницькою метою викликане його простотою та доступністю для користувача, можливістю діагностувати ті риси людини, для яких відсутні такі надійні інструментарії як тести, опитувальники тощо.

Часто ГОО використовують для виведення об'єктивного показника – громадської (групової) думки у порівнянні із суб'єктивним оцінюванням. Доречним прикладом тут є методичний прийом, запропонований К.К. Платоновим. Автор-розробник «Карти особистості» пропонує показники самооцінки особистості керівника за 37 характеристиками порівнювати з даними ГОО «експертів» з числа його підлеглих (не менше 5 чоловік). Отримані таким чином результати, на думку К.К. Платонова, будуть цікавими в сенсі реального стану справ керівника у його колективі.

Обмеження. Адекватність вимірювання за допомогою ГОЛ залежить від трьох моментів: пізнавальних здібностей суб'єктів оцінки (експертів); від особливостей об'єкта оцінки; від позиції (рівня, ситуації) взаємодії суб'єкта та об'єкта оцінки (Е.С. Чугунова, 1977, 1986).

Центральною психологічною проблемою ГОО є проблема відносної об'єктивності уявлень (із-за своєї суб'єктивної природи), проблема підбору «експертів» (із-за відсутності переконливої діагностики їх здібностей у розумінні інших людей) тощо.

Переважаюча кількість дослідників пропонують вважати «експертом» не будь-яку людину, здатного до розуміння інших людей, а тільки тих, які перебувають або перебували з оцінюваним у відносинах особистої взаємодії, тобто мали досвід спілкування з приводу рішення певних завдань, тому тут виникає ще одна загроза - характер ділових та особистісних зв'язків, які описують соціально-психологічну позицію особистості тих людей, що виступають у ролі «експертів» і тих, що атестуються.

1.2. Приклад виконання професійно-орієнтованого завдання з курсу „ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ”

Клієнтське звернення

Ви працюєте психологом політичного консультативного центру. До Вас звернувся керівник проекту роботи з молодими політичними рухами: «ставлю перед Вами завдання: обрати з команди молодих політиків N-го молодіжного руху двох кандидатів, які об’єктивно вигідно відрізняються з-поміж інших харизмою, спроможні «запалити» словом і ділом молодь, повести за собою та згуртувати навколо себе команду. Підготуйте всі матеріали відповідно до вимог центру, проведіть дослідження та за тиждень чекаю результатів»

Обов’язкова програма при виконанні завдання

1. Вивчіть думку експертів (політологів, соціологів, іміджмейкерів та інших) молодіжних рухів щодо основних соціально-психологічних вимог .

2. Сплануйте дослідження за методикою «Групова оцінка особистості» - ГОО (Панфьоров В.М., Чугунова Е.С.). Проаналізуйте отримані результати.

3. Розробіть рекомендації кандидатам у політичні лідери відповідно до отриманих результатів.

4. Змодельуйте та продемонструйте фрагмент консультативної бесіди з керівником проекту.

ХІД РОБОТИ НАД ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИМ ЗАВДАННЯМ

I. ЕТАП ПЕРВИННОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

1.1. Категоріально-термінологічне довізначення проблеми, з якою звернулися до психолога

Діалогічне формулювання проблеми:

Психолог Якщо не заперечуєте, у мене буде до Вас буде декілька питань
Керівник проекту Слухаю Вас

Психолог Якщо я правильно Вас зрозумів, ініціювання мого завдання обумовлене перспективними планами передвиборчої кампанії N-го молодіжного руху? Як поставляться до мого завдання в осередкові руху? Чи можу я розраховувати на їх сприяння в організації дослідження?

Керівник проекту Все узгоджено, не переймайтесь. Вас приймуть як слід і будуть Вам допомагати в організації. Зайвої конкуренції не заварюйте – нехай це буде черговою невимушеною процедурою, до яких у осередкові уже звикли.

Психолог Дякую. Ще хотів би просити Вас про сприяння: мені потрібні експерти у галузі молодіжної політики та рухів. Чи не могли б Ви мені звертатись по експертні оцінки до них цілком офіційно, прямо, чи використовувати інші форми здобуття інформації?

Керівник проекту Чому ж, у нас є така можливість, попрацюйте зі звітами, якщо буде потреба у зустрічі – оформимо.

1.2. Формування реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків практичної роботи психолога

Психолог У разі, якщо кандидатур буде більше, ніж дві, я можу вважати завдання виконаним?

Керівник проекту Ні, «дві» слід розуміти конкретно. По-перше, ми маємо залишити право на вибір за замовниками, а по-друге, цей вибір має бути обґрунтований та не обтяжливий для них.

Психолог Чи варто консультиувати учасників проекту з приводу отриманих результатів.

Керівник проекту Думаю, у цьому немає потреби, але матеріали закодовані залишіть у звіті, щоб

проекту у майбутньому могли розробити їм індивідуально-орієнтовану програму особистісного розвитку та запропонувати участь у тренінговій програмі. Проект, який реалізує наша команда, має на меті комплексне дослідження, і дані, отримані у Вашому циклі робіт, знадобляться для планування інших завдань, тому не переймайтесь. Ваша частина завдань на цьому не вичерпується – це лише перші кроки. Давайте будемо послідовними та не будемо проявляти надмірної ініціативи.

Психолог Так, дякую, я зрозумів. Спасибі за допомогу. Я вже іду. До побачення.

II. ПЛАНОВО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

2.1. Аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик

Дисципліна	Модуль	Тема	Зміст питань
Соціальна психологія	Соціальна психологія груп. Особистість у системі соціальних зв'язків	Динамічні характеристики малої соціальної групи	Керівництво і лідерство у малих групах: особливості керівництва і лідерства у групі; теорії походження лідерства; стилі і типологія лідерства.
		Особливості соціального розвитку сучасної особистості в групі	Особистість у системі групових відносин. Специфіка входження особистості в групу. Роль як реалізація статусу і позиції особистості.
Політична психологія	Основи політичної психології	Психологія політичної діяльності, лідерства та влади	Психологія груп та особистості у політиці. Психологічні характеристики політичної активності. Професійність політичної діяльності. Легітимність політичної влади
		Політична соціалізація особистості.	Покоління у політиці. Становлення політичних поглядів особистості. Структура особистості політика.

2.2. Підбір і аналіз літератури та формулювання припущень про причини виникнення проблеми

<i>Бібліографічний опис джерела</i>	<i>Основні ідеї, тези, що стосуються проблеми</i>
<i>Навчально-методична та довідкова література</i>	
Панферов В.Н., Чугунова Э.С. Групповая оценка личности // Методы социальной психологии / Под ред. Е.С. Кузьмина, В.Е. Семенова. Л., 1977. С. 108-120	Опис методу ГОО, основні принципи його організації
Морозов С.М. Методы психологического исследования личности учащегося: Учеб.пособие. – К.: УМК ВО, 1992. – 88 с., С.28 - 31.	Опис методики ГОО з прикладом графічної обробки даних
Голубков Е.П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика. М.: Финпресс, 1998. – 416 с.	Технологія експертного дослідження, алгоритм та основні умови релевантності
<i>Фахова періодична література</i>	

<i>Бібліографічний опис джерела</i>		<i>Основні ідеї, тези, що стосуються проблеми</i>
Т. Траверсе. Професіоналізація політичної діяльності: психограма політика// Соціальна психологія. Український науковий журнал. - 2011. - N 4., С. 44-52.		Професіограма сучасного українського політика
Т. Поснова. Конструювання образу політичного лідера у свідомості виборця //Соціальна психологія. Український науковий журнал. - 2010.- №2 , С.28-37.		Аналіз основних актуальних ціннісних рис у політика з точки зору електорату
Скнар О. Соціально-психологічні моделі поведінки політичних лідерів // Соціальна психологія. – 2004. - №3. – С. 39 - 46.		Методика вивчення гендерних особливостей політиків шляхом парного шкалювання.
Хоменко М. Образ політичного лідера в уявленні студентів // Соціальна психологія. – 2004. - №1. – С. 46 - 52.		Дослідження політичної культури та особливості запиту еліт щодо політика
<i>Вузькоспеціалізована література</i>		
Люльчак Е.Р. Метод экспертных оценок как основа построения психологического портрета политика // Актуальные проблемы современной политологии. -М.: Издатель Воробьев А.В., 2010.	Визначення пріоритетів у дослідженні психологічного портрета політика , виходячи з експертних оцінок. Описана технологія та поданий приклад застосування процедури в аналізі політичного діяча. Вказані основні недоліки та переваги застосування цього методу у психолого-політичній практиці сьогодення	
Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації: Монографія. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. — 144 с.	проблеми формування та практичної реалізації іміджу політичного лідера; представлено системологічну концепцію формування іміджу політичного лідера, визначені ефективні засади створення іміджу політика в контексті впливу на вибір громадян; проаналізовано гендерний аспект формування іміджу політика; пропонується механізм вибору електоратом лідера, імідж якого повинен бути гуманістично оптимальним	
<i>Internet-джерела</i>		
http://www.lt4.ru/licnost_v_politike/	Рубриковані фахові статті з проблем сучасної політичної психології	
http://www.politik.org.ua/vid/magarhive.php3?m=1	Архів електронних версій журналу «Політичний менеджмент» Український науковий журнал	
http://www.politik.org.ua/vid/magarhive.php3?m=6	Архів електронних версій журналу «Соціальна психологія» Український науковий журнал	

2.3. Консультація з фахівцями

В ролі фахівців, допомоги яких потребує психолог виступають експерти з питань молодіжної політики, політологи, іміджмейкери у сфері політики. Основне завдання – підготовка переліку особистісних характеристик ефективного молодіжного лідера, що є виразником певної політичної ідеї, значимої для сучасної молоді.

Отримані результати заносимо до таблиці. Подальша робота з ними передбачає їх

факторний та семантичний аналіз з метою виявлення груп та значимих рис⁶.

<i>Експерт у галузі</i>	<i>Список особистісних характеристик ефективного лідера</i>	<i>Експертний ранг</i>
Молодіжної політики	Орієнтація, обізнаність у молодіжних міжнародних рухах	3
	Наявність зв'язків з міжнародним молодіжним рухом	4
	ініціативний	2
	Легкий на підйом	5
	Толерантний	1
Масових заходів	комунікабельний	3
	красномовний	4
	динамічний	2
	енергійний	1
	Гарний оратор	5
	Приємні зовнішні дані	6
ЗМІ	Широкий кругозір	1
	Уважний слухач	2
	дотепний	4
	вихований	5
	Гострий на язик	3
Соціальних молодіжних мереж	«продвинутий»	1
	доступний	6
	Орієнтується в технологічних «примочках»	3
	Уміло організовує та задає тон в обговоренні гострих питань	5
	Критичний до діючої влади	4
	Незалежний	2
Політолог	Схильний довірятися професіоналам	4
	Гнучкий у вирішенні питань	5
	конструктивний	1
	розумний	2
	Володіє технологією дискусій	3
іміджмейкер	привабливий	2
	активний	4
	Стильний («спортивно-ботанічний»)	3
	Класно працює в команді	5
	Лідер команди	1

Отже, маємо матеріал, виходячи із запиту масової свідомості молоді (з позицій експертів у різних галузях).

2.4. Складання розгорнутого плану виконання завдання, підбір методів та аналіз ресурсів

<i>Етап роботи</i>	<i>Методи та процедури</i>	<i>Необхідні ресурси</i>
Формуємо карту особистісних характеристик молодіжного	<ul style="list-style-type: none"> - Експертне оцінювання - Факторний аналіз - Семантичний аналіз 	<ul style="list-style-type: none"> Набір ранжованих рис від групи експертів Тлумачний словник значень властивостей

⁶ Тут не ставиться на меті скласти вичерпний експертний висновок: результати змодельовано з метою ілюстрації особливостей застосування методу.

<i>Етап роботи</i>	<i>Методи та процедури</i>	<i>Необхідні ресурси</i>
лідера		
Діагностичний	- Пропонуємо групі молодих політиків N-го молодіжного руху прийняти участь у взаємному оцінюванні членів команди	Повний комплект карт оцінюваних кожному з оцінювачів
Обробки	- Обчислення середньоарифметичного кожної із рис кожному із оцінюваних - Побудова профілю групи міра розмаху показників по кожній рисі у групі - Побудова персональних профілів	Прості арифметичні обчислення Навички роботи з графічним редактором
Інтерпретації	- Пошук кандидатів на звання ефективного лідера	Аналітико-синтетичні можливості інтерпретатора, фаховість

2.5. Передбачення проблемних моментів

<i>Проблемні моменти</i>	<i>Причини виникнення</i>	<i>Можливості уникнення</i>
Різноманітні форми опору	Негативне ставлення до оцінювання взагалі	Пояснити, що будете цікавитись їх умінням розуміти та помічати в інших певні риси, тому для вас особливо цінною буде саме їх суб'єктивна думка
	Страх буди недооціненим	Це спосіб отримати зворотну інформацію як вас бачать і сприймають інші – можливість змінити щось у кращий бік
	Небажання псувати стосунки	Пропонуєте вказати «нік», закодувати власноруч своє ім'я
Нездорова конкуренція	Свідоме заниження показників	Якщо це не масова, а індивідуальна характеристика, то вона підлягатиме більш ретельному аналізу, пошукові мотивації такої стратегії

2.6. Підготовка матеріалів, необхідних для виконання завдання

Дослідницька програма включає ряд послідовних етапів:

<i>Етап</i>	<i>Діагностична процедура</i>	<i>Мета</i>	<i>Прогнозовані результати</i>	<i>Необхідні матеріали</i>
1.	Складання карт особистості на основі даних експертів	Максимально врахувати запит	Готова карта з угрупованими рисами та їх смисловим наповненням	Роздрукований бланк
2.	Проведення процедури ГОО	Здійснити взаємооцінювання у групі	Заповнені бланки	Повний комплект карт оцінюваних кожному з оцінювачів у заповненому вигляді, тові до обробки
3.	Обробка та інтерпретація	Статистичний та графічний аналіз результатів	Профілі групи та персональні, їх співставлення	Навички інтерпретації та відбору найбільш ефективних на думку групи лідерів

Процедура дослідження передбачає заповнення бланку опитувальника відповідно до інструкції (яка додається до опитувальника).

Інструкція: «Вам роздано карти зі списком властивостей, рис особистості, які Ви спробуєте оцінити у вашого товариша, прізвище якого вказане зверху кожної із карт. Таким чином Ви оціните за поданим переліком рис кожного із групи і самого себе. Ці особистісні характеристики можуть бути виражені яскраво (тоді оцінка буде – 4,6; 4,9; 5,0 балів) чи зовсім не спостерігатися (0 балів). Між цими крайніми значеннями може знаходитись оцінка, яка, на Вашу думку, відповідає мірі виразності цієї риси. Оцініть, будь-ласка, наскільки є вираженими всі властивості у кожного Вашого товариша»

Орієнтовний час роботи - 35-60 хвилин (головне – не підганяти оцінювачів). Важливо забезпечити кожному із членів групи максимально можливий психологічний комфорт

III. ЕТАП ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

3.1. Збір емпіричних даних

1. Карта особистості складається за показниками відносних рангів, по мірі зниження значимості риси на думку усіх з експертів та має таку їх послідовність (Див. Табл.1.).

2. Емпіричні дані кожного із оцінюваних переносимо до його таблиці (Наприклад, оцінювання *СС*) (Див. Табл. 1.).

Табл. 1. Карта ГОО оцінюваного *СС*

Особистісні характеристики	Оцінки оцінювачів															Сер бал
	А В	С С	С Б	К В	У Р	К А	І В	М А	Р О	П Н	Р Н	О Л	Л Д	Ш О	З М	
Толерантний	4		5	3	5	5	4	3	4	3	5	3	4	1	4	3,769
Енергійний	5		5	3	5	2	5	4	4	5	4	3	4	1	4	3,769
Широкий кругозір	3		5	4	5	5	4	4	4	4	5	3	4	1	4	4
«Продвинутий»	3		5	4	5	3	5	4	4	4	4	3	4	1	4	3,846
Конструктивний	2		5	5	5	4	5	3	4	5	4	3	3	2	4	4
Лідер команди	5		4	2	5	4	4	4	4	5	5	3	3	2	4	3,769
Ініціативний	1		4	5	5	4	5	3	4	3	4	3	3	3	3	3,769
Динамічний	2		4	3	5	4	4	3	4	5	5	3	4	3	3	3,846
Уважний слухач	3		2	4	5	5	5	5	4	5	3	3	4	3	3	3,923
Незалежний	4		3	5	5	2	4	3	4	2	5	3	6	4	3	3,769
Розумний	5		1	3	5	5	5	4	4	2	4	3	6	4	5	3,923
Привабливий	3		4	5	5	5	4	3	4	2	5	3	6	4	5	4,230
Орієнтація, обізнаність у молодіжних міжнародних рухах	4		2	4	5	4	5	4	4	5	4	3	6	4	5	4,230
Комунікабельний	3		3	2	5	3	4	5	4	3	5	3	3	5	5	3,846

Гострий на язик	3		4	4	5	3	5	3	4	5	4	3	3	5	3	3,923
Орієнтуєтьс я в технологічн их «примочках »	3		1	5	5	3	5	4	4	4	3	3	5	5	4	3,923
Володіє технологією дискусій	3		2	3	5	3	5	5	4	3	3	3	6	5	3	3,846
Стильний («спортивно - ботанічний»)	2		5	3	5	4	4	2	4	5	3	3	3	5	4	3,846
Наявність зв'язків з міжнародни м молодіжним рухом	2		5	4	5	4	4	3	4	5	3	3	4	2	2	3,692
Красномовн ий	2		3	1	5	3	4	4	4	3	4	3	3	2	5	3,384
Дотепний	1		5	5	5	3	5	4	4	3	4	3	5	2	5	4,076
Критичний до діючої влади	5		3	3	5	4	5	4	4	5	4	3	4	2	5	3,923
Схильний довірятися професіонал ам	4		4	3	5	2	5	5	4	5	4	3	4	2	3	3,769
Активний	3		3	3	5	5	4	4	4	3	5	3	5	1	3	3,692
Легкий на підйом	2		4	3	5	4	4	5	4	3	5	3	4	3	3	3,846
Гарний оратор	2		3	3	5	4	4	4	4	4	3	3	3	3	4	3,615
Вихований	3		4	3	5	4	5	5	4	4	3	3	5	4	5	4,153
Уміло організовує та задає тон в обговоренні гострих питань	5		5	5	5	4	5	4	4	4	5	3	4	4	4	4,307
Гнучкий у вирішенні питань	3		5	4	5	4	4	5	4	5	3	3	4	4	5	4,230
Класно працює в команді	3		4	3	5	4	5	5	4	4	3	3	5	4	5	4,153

Приємні зовнішні дані	5		5	5	5	4	5	4	4	4	5	3	4	4	4	4,307
Доступний	3		5	4	5	4	4	5	4	5	3	3	4	4	5	4,230

3. Будуємо на основі отриманих середніх показників профіль ГОО СС

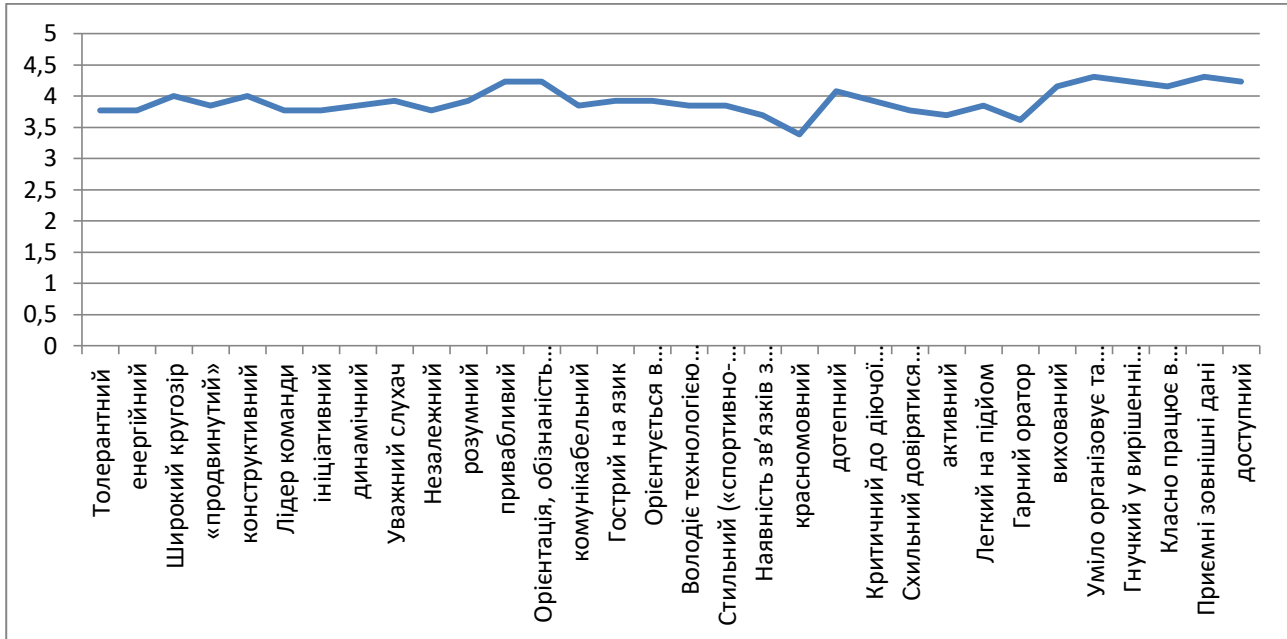

Рис 1. Персональний профіль СС за даними ГОО

4. На основі даних про розмах середніх значень у межах кожної риси по групі будуємо поля з зонами високих, середніх та низьких значень у групі. Вона за своєю суттю є матрицею, що охоплює увесь діапазон значень у групі по кожній із рис (Див. Рис. 2.).

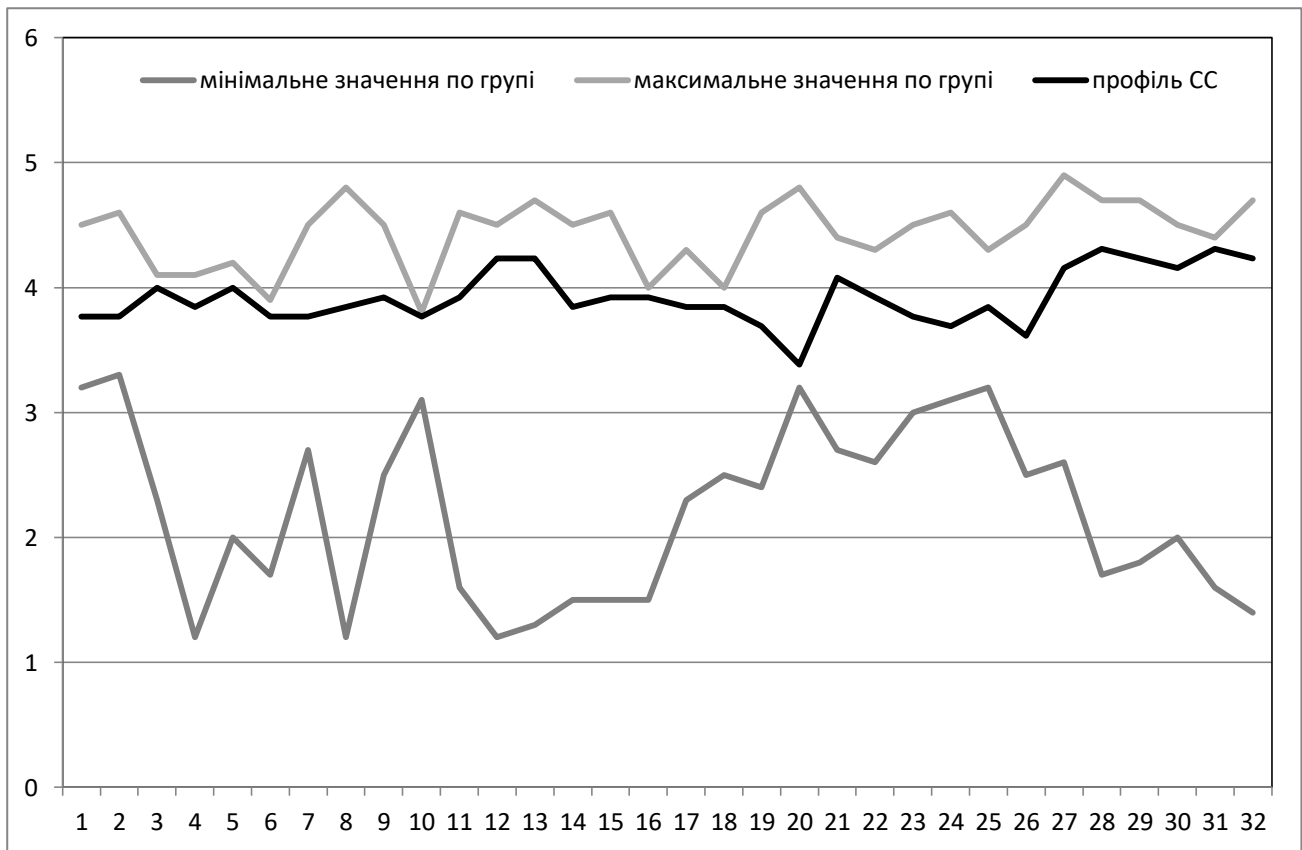

Рис. 2. Профіль СС на фоні показників ГОО групи.

3.2. Аналіз та інтерпретація отриманих даних

В ході роботи над завданням керівника проекту було встановлено, що у команді молодих політиків N-го молодіжного руху має місце цілком здорова, об'єктивна, проте прискіплива робота з провуду взаєморозкриття один одного. Цьому сприяє спільна діяльність, у якій кожен із членів команди виявляє власну сутність. Окрім спільних програм та проектів, що ініціюють та втілюють у життя молоді політики, вони активно вивчають та використовують усі професійні засоби командо творення, користуючись послугами нашої консультативної компанії.

Фонові показники ГОО групи вказують на прискіпливість (на це вказує мінімальний діапазон розсіювання) команди до таких рис як розум (0,7), толерантність (1,3), енергійність (1,3). Всі вказані риси не потребують коментарів з приводу того, що кожен із команди неодноразово мав можливість продемонструвати, пред'явити ці риси групі, тому сумнів у їх наявності чи відсутності немає.

Менш обізнаними щодо наявності певних рис команда відчуває з приводу таких із них як: доступність (3,3), орієнтація у «примочках» (3,1) тощо. Подібні характеристики є мало вловимими, їх важко спостерігати у реальній взаємодії, а є можливим продемонструвати у роботі з ПК, в Інтернеті, якщо є така нагода.

Серед оцінюваних представників команди особливо привабливими (виразність їх рис оцінили найвище) постають СС (Сергій Седоков) та УР (Уляна Рожко). Можна з очевидністю припустити, що вони постають у ролі неофіційних лідерів у своїй команді.

Однак, якщо Сергій об'єднує дві групи рис: симпатія (привабливий, вихований, приємні зовнішні дані, доступний) та діловитість (орієнтація, обізнаність у молодіжних міжнародних рухах; уміло організовує та задає тон в обговоренні гострих питань; гнучкий у вирішенні питань; класно працює в команді тощо), то Уляна має запальний характер - енергійна, ініціативна, гостра на язик, красномовна, критична до діючої влади, і, водночас, толерантна, уважний слухач, схильна довірятись професіоналам – виявляє ознаки контролю та гнучкості у певних ситуаціях. Очевидно, команда високо цінує інтуїтивну, емоційно

чутливу Уляну саме за її відчуття конкретної ситуації – доречності за будь-яких обставин, що є незамінним механізмом, гвинтиком згуртованої команди.

Отже, саме ці дві кандидатури будуть пропонуватися психологом як найбільш ефективні, за визнанням команди, лідери.

3.3. НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Надання психологічної допомоги потребують ті із членів команди, хто намагався бути надто суворим у своїх оцінках товаришів, на відміну від самооцінювання. Серед основних причин бачаться кар'єризм, заздрість, нарцисизм, відсутність бажання працювати в команді тощо.

Другу групу складають оцінювані, що дотримуються політики невтручання – непомітність в усьому – надто не амбітна позиція як для осіб, що є носіями соціально значимої (політичної) ідеї. Якщо їх плани стосуються реалізації цих ідей, то їм буде рекомендована програма саморозвитку – тренінг особистісного зростання.

IV. ЗВІТНО-ПІДСУМКОВИЙ ЕТАП

4.1. Представлення результатів людям, що звернулись із запитом

Психолог	Доброго дня. Я до Вас.
Керівник проекту	Добрий день. О, Ви випереджаєте графік? Як справи, що принесли?
Психолог	Я вклався раніше запланованого, приніс результати. Хочу Вас з ними познайомити. Я поспішав, бо, мені здається варто додати ще кілька діагностичних процедур. Мені хотілося б ще дізнатися спрямованість їх політичних поглядів за допомогою як мінімум двох діагностичних процедур: Шкала макіавеллізму Р. Крісті та Ф. Гейза (1970) «Мак-V» та шкала суб'єктивного локусу контролю (Дж. Роттер) або РСК (Е.Ф.Голинкіна, А.М.Еткінд), можливо ще декілька... Мені бракує інформації, я думаю, що і проєктивні методи тут будуть корисними...
Керівник проекту	Бачу, Ви пам'ятаєте мою пораду не обтяжувати себе зайвим клопотом – це добре, але я впевнений, що Ваша програма дійсно буде виглядати солідніше та ґрунтовніше. Я дам Вам у допомогу двох асистентів, охопять усю групу, а результати подасте пізніше. Що Ви уже зробили?
Психолог	Як Вам буде краще – детально чи коротко?
Керівник проекту	Зробимо так – зараз коротко, а на презентацію спільного проєкту запропонуєте розгорнутий матеріал.
Психолог	Тоді буду лаконічним. Етапність роботи була така: спочатку була вивчена думка експертів щодо найбажаніших особистісних рис ефективного керівника молодіжного руху, потім був здійснений кореляційний та факторний аналіз рис з отриманих списків від кожного експерта. На основі цього аналізу була складена карта особистості з 32 рисами, що представлені 4 групами найбільшої факторної ваги. Ось такий вигляд має завершення першого етапу мого дослідження (Див Табл. 2):

Табл. 2 Значимі особистісні риси ефективного лідера (за даними експертного оцінювання)

<i>Значимі особистісні риси ефективного лідера (за даними експертного оцінювання)</i>			
Інтелектуальний потенціал	Лідерські навички	Зовнішні дані	Контактні риси
Широкий кругозір	Енергійний	Привабливий	Толерантний
«Продвинутий»	Лідер команди	Динамічний	Конструктивний
Розумний	Ініціативний	Доступний	Уважний слухач

Орієнтується в технологічних «примочках»	Класно працює в команді	Вихований	Незалежний
Легкий на підйом	Орієнтація, обізнаність у молодіжних міжнародних рухах	Приємні зовнішні дані	Комунікбельний
Гострий на язик	Володіє технологією дискусій	Стильний («спортивно-ботанічний»)	Гарний оратор
Гнучкий у вирішенні питань	Наявність зв'язків з міжнародним молодіжним рухом	Дотепний	Красномовний
Уміло організовує та задає тон в обговоренні гострих питань	Критичний до діючої влади	Активний	Схильний довірятися професіоналам

Керівник проекту
Психолог

Так, добре, а як в виглядали бланки для опитуваних?

Кожному було підготовлено буклет із 15 аркушів, кожен із яких був присвячений оцінюванню певної знайомої персони. У часі обмежень не було, але була забезпечена ізоляція один від одного, щоб забезпечити об'єктивність в оцінюванні та конфіденційність.

ІВАНОВ

№	Особистісні характеристики	Наскільки вираженою є ця риса, на Вашу думку, у Іванова (обведіть відповідний бал кружечком)					
		0	1	2	3	4	5
1.	Толерантний	0	1	2	3	4	5
2.	Енергійний	0	1	2	3	4	5
3.	Широкий кругозір	0	1	2	3	4	5
4.	«Продвинутий»	0	1	2	3	4	5
5.	Конструктивний	0	1	2	3	4	5
6.	Лідер команди	0	1	2	3	4	5
7.	Ініціативний	0	1	2	3	4	5
8.	Динамічний	0	1	2	3	4	5
9.	Уважний слухач	0	1	2	3	4	5
10.	Незалежний	0	1	2	3	4	5
11.	Розумний	0	1	2	3	4	5
12.	Привабливий	0	1	2	3	4	5
13.	Орієнтація, обізнаність у молодіжних міжнародних рухах	0	1	2	3	4	5
14.	Комунікбельний	0	1	2	3	4	5
15.	Гострий на язик	0	1	2	3	4	5
16.	Орієнтується в технологічних «примочках»	0	1	2	3	4	5

17.	Володіє технологією дискусій	0	1	2	3	4	5
18.	Стильний («спортивно-ботанічний»)	0	1	2	3	4	5
19.	Наявність зв'язків з міжнародним молодіжним рухом	0	1	2	3	4	5
20.	Красномовний	0	1	2	3	4	5
21.	Дотепний	0	1	2	3	4	5
22.	Критичний до діючої влади	0	1	2	3	4	5
23.	Схильний довірятися професіоналам	0	1	2	3	4	5
24.	Активний	0	1	2	3	4	5
25.	Легкий на підйом	0	1	2	3	4	5
26.	Гарний оратор	0	1	2	3	4	5
27.	Вихований	0	1	2	3	4	5
28.	Уміло організовує та задає тон в обговоренні гострих питань	0	1	2	3	4	5
29.	Гнучкий у вирішенні питань	0	1	2	3	4	5
30.	Класно працює в команді	0	1	2	3	4	5
31.	Приємні зовнішні дані	0	1	2	3	4	5
32.	Доступний	0	1	2	3	4	5

Керівник проекту Так, цікаво. То що, є два претенденти?

Психолог Так, юнак та юнка. Вони комплементарні, мають різні стратегії поведінки, проте очевидними постають переваги кожного із них, порівняно з рештою претендентів. Погляньте на їх профілі, розміщені на фоні показників групи (Див. Рис. 2) та коротенькі характеристики.

Керівник проекту Ну що ж, чудово. Я у Вас не помилився. Продовжуйте працювати відповідно до нових пропозицій, знайдіть собі помічника та пам'ятайте, що терміни залишаються тими ж. Успіхів.

Психолог Дякую. До побачення.

V. ЕТАП САМОАНАЛІЗУ, ГРУПОВОЇ РЕФЛЕКСІЇ ТА САМОРОЗВИТКУ

Підсумкова рефлексія позитивних моментів (подумайте та напишіть, що саме вдалося зробити, чого досягти, від чого отримати професійне задоволення)

Виконувати завдання вийшло набагато складніше, ніж уявлялось, проте цікаво. Особливо цікавим було вивчати різноманітні позиції експертів щодо їх уявлень, як професіоналів, про лідерські характеристики серед молоді. Завжди цікаво співставляти свої власні враження з думкою фахівців. Хотілося спочатку якоїсь конкретики: що за політичний рух, які ідеї хвилюють цю команду, наскільки чисельною вона є..., проте збагнув, що це лише заважатиме мені – я буду піддаватись спокусі самому стати у ролі оцінювача, зважав би на свою суб'єктивну позицію. Думаю це був для мене урок – залишити власні упередження далеко за межами предмету дослідження, бути максимально об'єктивним – це має бути ознака професійності, а лише потім мають вирувати власні громадянські позиції – у іншій площині, на рівних з опонентом.

З'явився цікавий досвід у роботі з графічним редактором – побудувати складну характеристику групи так як хотів – не зміг. «Фотошоп» дає картинку, але вона втрачає у точності та й вигляд її мене не влаштував... «Цікавинка» у тому, що таким чином «Фотошоп» я ще не використовував, а це теж досвід. Впевнений, що мало є такого, чого не може зробити завзятий студент, а я все-таки доб'юся свого. Дивно, але я був готовий уже

погодитсь на старовинний спосіб трафарету, якби не бажання відповідати вимогам сучасного науковця. Мої, поки що, обмежені можливості у цій сфері добряче мене «завели» - тепер я доб'юсь свого!

Мені кортіло використати ще ряд діагностичних процедур, проте бачив, що реально не вкладаюся у часі, але трішки схитрив і все ж натякнув про їх доцільність у консультативній бесіді з керівником проекту. Думаю, якби було більше часу, то можна було б подати більш розгорнуту картину, глибшу характеристику та повніший психологічний портрет кандидатів у лідери. А, взагалі, було б чудово провести дослідження у реальних умовах. Звісно, це вимагає певних затрат часу, але воно того варте, бо межі фантазії на четвертому кірсі уже вичерпні, а може, маючи досвід курсових та дипломних досліджень, хочеться такого ж драйву у зборі інформації?

Програма саморозвитку (позначте (обведіть кружечком) ті дії, операції, які б ви хотіли удосконалити та особистісні якості, які б ви хотіли розвинути; виберіть та максимально конкретизуйте три з них і побудуйте програму саморозвитку з термінами та критеріями самоконтролю).

Складові навчально-професійних умінь та професійно важливі якості, які потрібно було б розвинути	В чому полягали труднощі	План заходів для саморозвитку	Терміни	Критерії самоконтролю
1	2	3	4	5
створювати реалістичний психологічний портрет клієнта	Оскільки емпіричний матеріал був цілком змодельований, тому забракло реалістичності суперечливої природи конкретної особистості; забракло думки групи про особистість, хотілось перевірити іншими засобами, впевнитись у припущеннях	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Детально ознайомитись та напрацювати навички роботи з бібліографічним методом – він найкраще та рельєфніше описує психологічний портрет особи ✓ Використовувати у ПОЗ результати реальних досліджуваних, щоб порівнювати отримані результати зі знаннями про людину з інших джерел 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Січень – березень 2013 ✓ Лютий – червень 2013 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Законспектувати: <i>Биографический метод: история, методология, практика. Под ред. Мещеркиной Е.Ю., Семеновой В.В.). - М.: ИС РАН, 1994.</i> <i>Голофаст В.Б. Многообразие биографических повествований. // Социологический журнал, N1, 1995, с. 71-89.</i> ✓ До ДЕК підготувати реальні матеріали досліджень по усіх базових методиках
користуватися комп'ютерними	Повна статистична програма ГОО відсутня. Знаходження середнього	Глибше ознайомитись з можливостями статистичних	Лютий - квітень	Заглибитись у вивчення даних, представлених у статистичному

статистичними програмами	арифметичного – не проблема, проте робота з презентації графічно представленої інформації викликала труднощі	програм з приводу їх можливостей у графічному представленні матеріалу, освоїти програму «фотошоп» у випадку, якщо забракне функцій у статистиці	2013	порталі, що був створений за сприяння В.П. Боровікова, автора книг по програмному пакету STATISTICA http://www.statsoft.ru/home/portal/ До ДЕК вдосконалити це завдання
систематизувати емпіричні дані	Труднощі полягали у великому масиві інформації по одній персоні -32 позиції з 15 точок зору та й ще 15 досліджуваних	На основі поглибленого вивчення STATISTICA, оптимізувати та автоматизувати цю процедуру	Квітень - червень 2013	Зробити обробку та представлення результатів, проведеного дослідження ГОО у нашій групі для кожного із учасників та презентувати їх одногрупникам

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПОЛІТИЧНОГО ІНТЕРЕСУ за посібником:

Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Політична психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання / Упорядник : Стоцький Я.В. – Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2018. – 40 с.

Дослідження рівня політичного інтересу проводиться за анкетною. Під терміном “рівень політичного інтересу” особистості розуміється ступінь притаманності такого способу поведінки, який виражається у її переважній схильності до політичної сфери знання або громадсько-політичного виду діяльності. У дослідженні інтересу до політичного життя застосовується методичний принцип абсолютного судження при загальному полі вибору. Опитувальний лист становить перелік телевізійних передач – каталог індикаторів для пізнавального, політичного, розважального інтересів.

Для введення індикатору сили інтересу (або рівня інтересу) задаються три ситуації вибору:

1. *Широкий діапазон вибору*, коли респондента просили без обмежень вказати будь-яку кількість телепередач зі списку, які він намагається переглянути, як тільки вони виходять до ефіру.

2. *Середній діапазон вибору* – респондент обирає лише 6 таких телепередач.

3. *Вузький діапазон вибору* – респондент обирає три телепередачі зі списку. Сильний інтерес відзначається, коли вибір однієї й тієї ж телепередачі спостерігається в усіх трьох ситуаціях вибору.

Особливістю вибору є те, що досліджуваний порівнює індикатор політичного інтересу (відповідну телепередачу) з усім іншим полем вибору, щоб оцінити його як такий, що цікавить чи не цікавить його.

Обчислення проводиться за наступною моделлю: чим більше обирається індикаторів, які відносяться до даного інтересу та чим частіше один і той же індикатор обирається по усіх ситуаціях вибору, тим вища сума балів. Оскільки список містить 6 індикаторів політичного інтересу із 18, то максимальна оцінка інтересу:

- в першій ситуації – 6 балів;
- у другій ситуації – 6 балів;
- у третій ситуації – 3 бали.

В результаті обчислюється сумарний індекс політичного інтересу за формулою:

$$I = I1/6 + I2/6 + I3/3.$$

I1 – сума балів за усіма індикаторами політичного інтересу у першій ситуації вибору;

I2 – сума балів за усіма індикаторами політичного інтересу у другій ситуації вибору;

I3 – сума балів за усіма індикаторами політичного інтересу у третій ситуації вибору.

26

Опитувальний лист для виявлення рівня політичного інтересу

Інструкція:

Нижче представлено перелік телевізійних передач.

Запишіть із цього списку **будь-яку кількість номерів** тих передач, які Ви намагаєтесь переглянути кожен раз, як вони виходять до ефіру..... .

1. Запишіть **6 номерів** тих передач, які Ви намагаєтесь переглянути кожен раз, як вони виходять до ефіру:..... .

2. Запишіть **3 номери** тих передач, які Ви намагаєтесь переглянути кожен раз, як вони виходять до ефіру:..... .

Індикатори інтересів Ряд інтересів	Індикатори інтересу
Інтерес до телепередач політичного спрямування	УТН, ТСН, “Подобиці”, “Репортер”, “Факти”, Програма С Шустера “Свобода слова”
Інтерес до науково-пізнавальних телепередач	Ток-шоу “Планета Здоров’я”, “Що? Де? Коли?”, “Парк автомобільного періоду”
Інтерес до розважальних телепередач	Шоу “Вечірній Квартал”, “Вечірній Київ”, Шоу “Хата на тата”, КВВ.

ПРОЕКТИВНА МЕТОДИКА “Я І ВЛАДА”

За посібником:

Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Політична психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх форм навчання / Упорядник : Стоцький Я.В. – Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2018. – 40 с.

Інструкція: “На листі паперу простим олівцем намалуйте будь ласка, владу в Україні в образі неіснуючої тварини. Після виконання малюнка на ньому ж домалуйте себе також в образі неіснуючої тварини та підпишіть ці образи: “Влада в Україні”, “Я””.

Обробка результатів

1. Аналізуються композиційні особливості малюнків образу “Я” та “Влади в Україні” – взаємозв’язок окремих елементів малюнків (взаємне розташування образів та листі паперу) як символічне вираження сукупного образу взаємовідносин особистості та політичної влади, репрезентованого в свідомості студентів.
2. Аналізуються додаткові графічні деталі з метою розкриття змістового наповнення окремих образів: “Я” і “влади в Україні”.

Список груп смислових одиниць малюнків “Я – влада в Україні”

1. Втілення в малюванні міри активності взаємних позицій особистості та влади за фактором “активність-пасивність” і “відчуження, уникнення – співпраця”.

Активна позиція

- • Співпраця (образи в профіль, один до одного повернуті, позитивні емоції).
- • Опозиція (образи в профіль, один до одного повернуті, наявність реакцій погрози або захисту).
- • Відкрита агресія (агресивні дії, напад).

Пасивна позиція

- Індиферентне ставлення, ігнорування (відсутність взаємодії, зображення в анфас одного або обох образів, схематичність).
 - Покора, позиція жертви (відсутність адекватної реакції на агресію в ситуації “розправи”).
 - Уникнення, ізоляція, відчуження (незрівняно малі розміри, максимальна схематичність, велика відстань між образами, елементи самоізоляції, захисту).
2. Політична символіка
 - Державна (прапор, тризуб, скіпетр, герб, корона, трон, розподіл гілок влади, надписи “Україна”, “Народ”, “Президент”, “Уряд” тощо).
 - Національна символіка (вишиванка, козацькі вуса й оселедець (зачіска), булава).
 - Ідеологічна (надписи “демократ”, “комунізм”).
 3. Економічна (гроші, “Банк”, “супермаркет” тощо).
 4. Релігійна (зображення хрестів, кладовища, янгола).
 5. Освітня (книга, олівець, парта).
 6. Ділова (портфель, діловий костюм, мобільний телефон).

7. Екстремістська (фашистська свастика, надписи “skinhead”, “SS”, антисемітська символіка у комбінації зі зброєю)
8. Бандитська (синяк під оком, татуювання, сережки у вусі, каблучки – в одному малюнку або у комбінації, зброя).